Kenan Çobanları
Maske ve Ruh

HALİDE EDİB-ADIVAR

ATLAS KİTABEVİ

CamScanner ile tarandı

HALİDE EDİB - ADIVAR

KENAN ÇOBANLARI

İkinci baskı

MASKE VE RUH

İkinci baskı

Prof. Dr. Zeki Cemal Kumcoğlu ve eşi
Sevim Yıldız Kumcoğlu tarafından bağışlanmıştır.

0068965
Kastamonu Üniversitesi Merkez Kütüphanesi
255.7.2/23/9316

Başk.

ATLAS KİTABEVİ
RAKIM ÇALAPALA

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
Merkez Kütüphanesi

ANKARA CADDESİ No. 82

CamScanner ile tarandı

KENAN ÇOBANLARI, yazarın, 1917'de Suriye'de bulunduğu sırada kaleme aldığı bir eserdir. Orada *Vedi Sabra* bestelemiş ve öğrenciler tarafından oynanmıştı. Halide Edib - Adıvar, Birinci Dünya Savaşı sonunda Istanbul'a döndükten sonra, 1918'de kitap halinde yayınlamıştır. Bu baskısı *Baha Dürder* tarafından sadeleştirildi. Kapak resmini *Said Maden* yaptı.

TAN GAZETESİ VE MATBAASI
İşletmecisi: Hikmet Gazetecilik Limited Şirketi
İSTANBUL — 1968

CamScanner ile tarandı

Halide Edib'in gerek ilk dönem genç kızlarında, gerek son toplumsal dönem kadınlarında ve öbür kişilerde karakterler, sağlam temellere oturtulmuştur. Örneğin: Eski romanlarından Handan'da Handan; Kalb Ağrısı'nda Zeyno; Mev'ut Hüküm'de Sara, yenilerde: Sinekli Bakkal'da Rabia gibi... Bu kadınlar, en güçlü tutkular karşısında bazan kırılır gibi olurlarsa da, hiç bir zaman eğildikleri görülmez; mağrur, fedakâr, çoğu zaman lâbirentlerine inilmesi çok güç ruh halleri gösterirler.

Bu güçlü ve ünlü yazarın dili için, özellikle ilk eserleri hakkında: «Leziz, fakat kılçığı bol bir sardalyaya benzer» gibilerden espriler yapılmıştır. Fakat anlatmak istediği şeyler hakkında, Dilbilgisi kurallarının üstünden bakan bir yazar olduğunu ileri sürenler de bulunmamış değildir. Bu yargı, eserlerinin tümünü okuyanların kişiliklerine göre, elbette değişebilir.

Halide Edib'in eserleri İngiltere, Fransa, Almanya, Rusya, Hollanda, İsveç, Norveç, Hindistan, Pakistan ve Yugoslavya gibi dünyanın önemli ülkelerinde yabancı dillere çevrilmiştir.

İsveçli bir eleştirici Halide Edib-Adıvar için:

«Bir insanın, Avrupa'nın ünlü kadınları arasında Halide Edib ile kıyas edebilecek bir tanesini bulabilmesi için, çok dolaşıp araması gerekir.» demiştir.

III — ESERLERİ :

Halide Edib, romancı olarak tanınmakla birlikte, her türden eser vermiş, özellikle, düşünce yazıları bakımından da üzerinde durulması zorunlu olmuş bir sanatçıdır.

Türkçe eserleri şöyle bölümleyebiliriz :

A) **Hikâyeleri:**

Harap Mabetler, 1911, 1924, 1967

Dağa Çıkan Kurt, 1922 -1963.

İzmir'den Bursa'ya, 1922. (Yakup Kadri, Falih Rıfkı, Mehmet Asım ile)

B) **Romanları :**

Raik'in Annesi, 1909, 1924. 1967

Seviye Talip, 1910, 1924, 1967

Handan, 1912 - 1965, 1968

Yeni Turan, 1912, 1924, 1967

Son Eseri, 1912 - 1965

Mev'ut Hüküm, 1922 - 1968

Ateşten Gömlek, 1922 - 1962, 1968, (1923, 1949'da iki kez filme alındı)

Kalp Ağrısı, 1924 - 1962

Vurun Kahpeye, 1926 - 1962 (1949, 1964'te iki kez filme alındı)

Zeyno'nun Oğlu, 1928 - 1967

Sinekli Bakkal, 1936, (26. baskı) 1968 (Bu roman önce The Clown and His Daughter adı ile 1935'te Londra'da yayımlanmıştır. (1968'de filme alındı.)

CamScanner ile tarandı

Yolpalas Cinayeti, 1938, 1964 (1956'da filme alındı)
Tatarcık, 1939, 1943 (5. Baskı), 1968
Sonsuz Panayır, 1964
Döner Ayna, 1954, 1964
Akile Hanım Sokağı, 1958
Sevda Sokağı, 1959'da Cumhuriyet gazetesinde tefrika edildi.)
Çaresâz, (1961'de Cumhuriyet gazetesinde tefrika edildi.)
Hayat Parçaları, 1963.

C) **Anıları :**
Mor Salkımlı Ev, 1963, 1967 (Çocukluğundan Suriye dönüşüne kadar. Bu eser önce Memoirs of Halide Edib adı ile 1926'da Londra'da yayımlanmıştır).
Türkün Ateşle İmtihanı, 1956 (Kurtuluş Savaşı Yılları. Bu eser önce The Turkish Ordeal adı ile 1928'de Londra'da yayımlanmıştır.)

Ç) **Oyunları :**
Kenan Çobanları, 1916 (Suriye 1 perdelik livre) Üç perdelik metni 1918, 1968
Maske ve Ruh, 1945 (Kenan Çobanları ile beraber) 1968

D) **İnceleme Yazıları :**
İngiliz Edebiyatı Tarihi I, 1940.
Üniversite Kafası ve Tenkit, 1942
Edebiyatta Tercümenin Rolü, 1944
İngiliz Edebiyatı Tarihi II, 1946
İngiliz Edebiyatı Tarihi III, 1949
Hindistan'ın İçyüzü - İnside India, 1937, Londra, (Bu kitap henüz Türkçe olarak yayımlanmamıştır.)
Türkiye'de Şark, Garp ve Amerikan Tesirleri, 1955 (Bu eser, Turkey Faces West 1930 Yale USA, Conflict of East and West in Turkey, 1935 Lahore Hindistan, adlı ve daha önce yazılmış iki İngilizce kitabından alınmıştır.

Dr. Abdülhak Adnan - Adıvar, 1956

E) **Çevirileri :**
Mader, 1899
Talim ve Terbiye, 1911
Babür Han, 1914, 1917
Gizli Belde, 1928
Hamlet, 1944, (Vahit Turan ile)
Nasıl Hoşunuza Giderse, 1943
Coroolanus, 1945
Antonius ve Kleopatra, 1949
Hayvan Çiftliği, 1954 (Çocuklar için 1966)

Yazarın (Arka Sokaktan), (Çingene Kız), (Istanbul'da bir Yabancı), (Kerim Ustanın Oğlu), (Kubbede Kalan Hoş Seda), (Bu Dönen Kavga Nedir?)... gibi gazete ve dergilerde yayınlanmış, fakat kitap haline gelmemiş çeşitli türden başka eserleri de vardır.

Hakkında yazılmış Türkçe eserler :

Halide Edib, Hayatı ve Sanatı. Baha Dürder, 1940
Halide Edib - Adıvar, Hayatı ve Eserleri, H. Uğurol Barlas 1963.
Bütün Cepheleriyle Halide Edib, Hilmi Yücebaş, 1964
Halide Edib, Muzaffer Uyguna, 1968

CamScanner ile tarandı

BİR AÇIKLAMA

1 — YAPIT:

Kenan Çobanları, yazarın opera adı verdiği, fakat opera kurallarından "manzum olma" niteliği taşımayan bir yapıtıdır. Gerek 1334 (1918) deki Orhaniye Basımevi'nde basılan üç perdelik kitap; gerek tarihsiz ve bir perdesinin türkçe olarak metni verilip, olayları arapça özetlenen Beyrut baskılı Libretto, bu görüşü pekiştirmektedir.

Aslında, bu kitapla bir arada çıkan "Maske ve Ruh" da bugünün ölçü ve anlayışına göre bir sahne oyunu olmaktan uzak, eskilerin "Tekellümî Hikâye" dedikleri bir türdendir. Ne var ki, küçük küçük sahnelere bölünmesi ve insanların iç yaşamlarını yansıtan orijinal konuşmalar bulunması, Maske ve Ruh'a da "tiyatro yapıtı" adını vermemize yol açabiliyor. Fakat, bütün "tiyatro" adı verilen yapıtlardan oynanma niteliği istenemez. (Örneğin Hâmit'inkiler). İşi bu açıdan alırsak "Kenan Çobanları" nı geniş ve esnek bir tanımla "opera" olarak tanımlayabiliriz.

Yapıt, yazarın *Mor Salkımlı Ev* adlı kitabının son sahifelerindeki bilgilere bakılırsa 1916 şubatında Beyrut'ta oynanmış; oynandığı vakit de, (Seyircilere sunulan liberetto — belki el duyurusu — dan anlaşılacağı üzere) 27 kişilik orkestra eşlik etmiştir. Bu liberetto 12X20,5 boyutunda, kirli krokodil karton kapak içinde 12 sahifedir. Kapağın üstünde: (Halide Edib - Kenan Çobanları - Opera 3 perde - Bestekârı: Vedî Sabra) yazılıdır ve Sabra Basımevi'nde basıldığı kaydı vardır. Tarih yoktur. (Fakat Şubat 1916'yı varsayabiliriz.) Kapağın içinde, orkestrayı kuran 27 sanatçının adı yazılıdır, fakat bunların hangi enstrümanı çaldığı kaydı yoktur. Gene kirli beyaz bir kâğıda basılan bu 12 sahifelik metnin ilk sahifesinde, dış kapaktaki bilgi verilmiştir. İkinci sayfanın ortasında *Birinci Perde* kaydı konmuş; üçüncü sahifede de "eşhas" belirtilmiştir. Buna göre: *Yehuda:* Lenda Tian - *Nefta:* Viyolit Fernini - *Raubin:* Ucini Misk - *Sem'un:* Nimet Reşit -

CamScanner ile tarandı

Cad: İkbal Hammade - *Dan:* Feride Yusuf - *Yusuf:* Evlin Tian. (Halide Edib'in anılarında bu ad *Ellen* olarak geçer.)

Görülüyor ki, Ahd-i Atik'a göre 17 yaşında olan Yasef, ondan daha büyük olan ağabeyleri (çünkü küçük kardeşi Benyamin alınmamıştır.) dahil, bütün oyuncular genç kızdır. Bunun nedenleri hakkında bilgimiz yoktur. Yalnız *Mor Salkımlı Ev*'in 232-233. sahifelerinde şunlar vardır.

"Şubatın yirmisinde, Der-Nassıra "Kenan Çobanları" nı oynadı. Çocuklar genellikle iyi aktördüler. Arap çocukları kadar, oynadıklarını gerçekten kendi sanana az rastlanır. Halbuki Arap çocukları trajedi, romans, her hangi tutkuyu kendilerine hemen mal ediyorlar. On üç yaşında Ellen adlı Lübnan'lı kız, orkestraya hakim olan kontralto bir sesle rolünü yaptı. Sahneye kocaman bir hurma ağacı getirmişler, yere kızıl bir kum dökmüşlerdi. Bütün çocuklar, parlak mavi, kırmızı ve portakal rengi göz alıcı arap kıyafetleri, çıplak ayaklarıyle Yusuf'u satmağa ya da öldürmeğe gerçekten karar vermişlerdi. *"Öldürelim, öldürelim"* diye Yusuf'un çevresini sardıkları zaman, Yusuf rolünü yapan çocuk için kaygılandım. Yüzlerindeki korkunç anlam, Yusuf'un çevresinde şimşek gibi dolaşmaları, hatta; çocuğun üstünü başını gerçekten parçalamaları; sonra, Yusuf'un yüzündeki dehşet ve kurtulmak için çabalayışları, seyircileri coşturdu."

Asıl metin, dördüncü sahifeden başlar ve dokuzuncunun ortasında birinci perdenin sonu gelir. 10, 11. sahifelerde *arapça olarak* yapıtın sonu ve tüm konusu verilmiştir.

Edebiyat tarihlerimizde söz konusu edilen metin ise, 1334 (=1918) Orhaniye Basımevi'nde çıkan kitaptır. Bizim rastladığımız belgelerde, bu ilk liberettodan söz etmezler.

1918 baskılı kitap iki formalıktır. Beyaz, birinci hamur kâğıda basılmış ve yapıtın *üç* perdesini de vermektedir.

Bizce, *Kenan Çobanları*'nın sahnelenmesi okul "müsameresinden ileri geçememiştir. Çünkü, elimizde, Süriye'de çeşitli "defalar" oynamasıyle ilgili bilgi bulunmasına karşın, Istanbul ya da başka bir yerde oynanmasıyle ilgili her hangi bir belge bulunmamaktadır. (*)

(*) Bu yönden bilgi verenlere şimdiden teşekkür.

CamScanner ile tarandı

Yapıtın bestecisi kimdir? Gerçek müzik değeri nedir? Müzik tarihimizde böyle birinin adına rastlanmış değildir. Yalnız, *Mor Salkımlı Ev*'de şu bilgiler var, fakat sanat değerini açıklamıyor.

"Aydın araplar bana hep bu musikişinas Vedî Sabra'dan söz etmişlerdi. Bu ismi 1908'de, Tevfik Fikret'in bir millî marşını bestelediği ve Taksim Bahçesi'nde orkestrasının başında, seksen bin (?) kişiye çaldığı zaman işittim. Savaşın balayı sayılan o günlerde, ırk ayrılığı henüz Türkiye'yi içinden parçalamamıştı. Vedî Sabra, Fransız taraflısı olmakla ve ihtilâl hareketine karışmakla itham edilmiş; Erzurum'a sürülmüştü. Vedî Sabra'nın Fransızları sevmesi kadar normal bir şey olamazdı. Çünkü on yıl Paris'in en büyük katedralinin orgçusu, organisti idi. S, 219"

"Vedî Sabra benim Kenan Çobanları'nı bestelemek için baş vurdu. Liberetto'yu hazırladıktan sonra hemen harekete geçti. Amatörlerden yirmi beş (belgede 27) kişilik bir orkestranın piyanisti, Beethoven'e benzemek için ön dişlerini çıkartmış, Doumet adlı ateşli bir genç müzisyendi. S, 226"

Halide Edib-Adıvar'ın verdiği bilgiye göre, operanın *arya* ve öbür *şarkı*larının *kimileri* arap şarkılarından alınmıştır:

"Vedî Sabra, "Kenan Çobanları" ndan bazı parçaları getirir, piyanoda çalar, Türkçe'nin prosodisini sorardı. Bu aryaların bazıları Arap şarkılarından alınmıştı ve özellikle o, onları çok severdi. S, 230"

Yukarda, sahnelenişin, okul gösterilerinden fazla bir şey olmadığından söz etmiştik. O başarılı görüş, o zamana değin orada böyle bir hareketin yapılmamış olmasından ve yerli çocukların yapıtta rol almasından ileri gelmiştir. Çünkü, "temsili" görmeğe gelenler, muhakkak ki, kentin insanları, hatta oynayanların yakınlarıydiler. Bu bakımdan oyun alkış kazanmış olabilir. Bu görüş, yazarın yapıtının *metin* değerini düşürmek amacını gütmemektedir. Yapıt şimdi, bu günün koşullarıyle sahnelense, *Aida* olmasa bile, güçlü bir kompozitörün itişiyle, sayısı pek az olan yerli operalarımız arasına girebilir, kanısındayız.

Bu sözlerimizi pekiştirmek için, gene *Mor Salkımlı Ev*'den bazı satırlar alalım:

CamScanner ile tarandı

"Beyrut, "Kenan Çobanları" nı on üç kez vermekle okulu zorunlu kıldı. Ancak bir kaç gün daha kalabileceğimiz için, Sabra, günde iki defa oyun veriyor ve okul dolup dolup boşalıyordu. Seyirciler, her defasında "Kenan Çobanları"ndan bir arya söyleyerek okuldan çıkarlar ve sokaklarda mutlak, bu büyük arap müzik ustasının bıraktığı piyesten bir parçaya ayak uydururlar, sokak lambalarının direklerine, piyeste başarı sağlamış olan güzel sesli Ellen'in adını yazarlardı. S, 233"

2 — KONUYA GİRİŞ:

Yazar, konuyu bütün din dünyasının bildiği "Yusuf Kıssası" ndan almıştır. Aslını *Tevrat*'ta görebileceğimiz bu konu, bizim de dinbilgisi bahislerinde, özellikle peygamberlerin yaşamını belirten "siyer" kitaplarında aşağı yukarı aynıdır. Yalnız, metinde işaretlendiği gibi, kimi adların okunuşu, öbür belgelere göre ayrıktır.

Bugün için layık bir ülkede, herkesin, din kitaplarını aramak zorunluğunda olmadığını ve öğrencilerimizin durumunu düşünerek, yapıtın iyi anlaşılması için, konu ve kişilerle ilişkin bölümleri açıklamağı yerinde bulduk. Gerek *Tevrat*'a, gerek Musa dini hakkında en özlü yapıtı veren hocam Hayrullah Örs'ün *Musa ve Yahudilik* adlı kitabındaki bilgilere göre:

Bu operada *kahraman* Yusuf'dur. Yusuf, kendi soyundan şöyle gelir.

Yusuf'un babası Yakup, bir göç sırasında, Nahor'ın oğlu Laban'ın kervanına rastlar. Laban'ın iki kızı vardır, büyüğü Lea, küçüğü Rahel... Yakup Rahel'e âşık olur; babasından ister, çeşitli güçlüklerden sonra, gözü gece güç gören Yakup'a büyük kız Lea'yı verirler. Sabahleyin iş meydana çıkar. Yedi yıl güç koşullarla onlara hizmet ederse, küçük kız Rahel'i de vermeyi vadederler. Yedi yıl (*) sonra Rahel'i de alır. Yakup'un (Yakob) bu iki kadından başka, iki odalığı da vardır. Bu dört kadından on iki oğlu olur. On birincisi Yusuf (Yasef) dur. Bu, ilk zamanlarda çocuğu olmayan Rahel'den olmuştur. 12. oğlu

(*) Kimi kaynaklardan 14 yıl.

CamScanner ile tarandı

ise Benyamin'dir ve Rahel bunu doğururken ölür. Asıl yapıtta yedi oğul alınmıştır. Fakat, yapıtın şah damarını kavramak için bu oğulların birbirleriyle ilgileri bakımından şu sırayı, ve öz analarını bilmek gerekir.

Yakob'un ilk karısı Lea'dan birbiri peşi sıra dört çocuğu olur. 1 — "Bakın bir oğul" anlamına gelen *Ruben,* 2 — "İşitme" anlamına gelen *Simeon,* 3 — "Bağlanma" anlamına gelen *Levi,* 4 — "Övülmüş" anlamına gelen *Yehuda.*

Bu arada Yakob, Laban'ın küçük kızı Rahel'i de almış, yani yedi yıldan fazla bir zaman geçmiştir. Fakat Rahel'in çocuğu olmamış, O da, kocasına bir odalık armağan etmiş, bu suretle Yakob'un *Bilha* adlı bu odalıktan: "Hükmetti" anlamına gelen 5. oğul *Dan* ile "Güreşim" anlamına gelen 6. oğul *Neftali* doğmuştur.

Hayat yürümekte, Yakob'un ilk karısı Lea 7. ve 8. oğullarını dünyaya getirmiş bulunmaktadır: "Satın alınmış" anlamına gelen *İssakar* ve "Oturma" anlamına gelen *Zebulun.*

Fakat Lea, artık çocuk doğurmaktan kesilmiş, neslinin yürümesi için, kocasına o da Zilban adlı bir odalık armağan etmiştir. Yakob'un bu odalıktan 9. ve 10. oğulları doğacaktır. "Uğur" anlamına gelen *Gad* (Cad), "Mutlu" anlamına gelen *Aşer.*

İşte bundan sonra Tanrı, Yakob'un çok sevdiği küçük karısı Rahel'e acımış, ona da iki oğul vermiştir. Bunlar Yakob'un 11. ve 12. oğulları, "Arttırma" anlamına gelen *Yasef",* "Sağ elin oğlu" anlamına gelen *Benyamin.*

Halide Edib-Adıvar nedense, bu on iki oğuldan yalnız: *Yusuf, Yehuda, Nefta, Raubin, Sem'un Cad, Dan*'ı yapıtına *kişi* olarak seçmiştir.

Bu on iki çocuğun içinden Yusuf, Yakub'un en sevdiği ve uğruna büyük fedakârlıklarda bulunduğu Rahel'den olma, ilk oğul, belki de ilk göz ağrısıdır. Fakat Yusuf, bu sevgiyi "sömürür, zaman zaman babasına kardeşlerini çekiştirir ve yerer. Gerek annesinin en sevilen kadın olması, gerek bu "müzevvirliği" yüzünden Yusuf, öbür kardeşlerince sevilmemekte, işte dramın asıl *tem*'i bu psikoloji üzerine kurulmaktadır.

CamScanner ile tarandı

3 — YUSUF'UN YAŞANTISI:

Yakob'un ve Yasef'in yaşantılarını kapsayan bilgiler *Tekvin*'in 41, 42, 45. bölümlerinde, kendi anlatımıyle verilmiştir. Yusuf'un bundan sonraki yaşantısı da, Halide Edib'in metninin baş ve sonunu anlamak bakımından gerekli görülmektedir bence.

Babasının Yusuf'u fazla sevmesinden, Yusuf'un da zaman zaman olan biteni babasına uçurmasından ötürü, kardeşlerince sevilmemesi gün geçtikçe belirgin bir durum alır. Sırasını getirirler, bir yolculukta Benyamin'in karşı koymasına "rağmen", onu bir kuyuya atarlar; sonra vaz geçip Mısır'a gitmekte olan bir İsmailî kervancısına satarlar. Babalarına da, Yasef'in gömleğini keçi kanına bulayıp, öldü haberi verirler.

Kervancı, Yusuf'u Fravun'un "muhafız" komutanı Potifar'a satar. Potifar'ın karısı Yusuf'a âşık olur, yüz bulamayınca, kendisine saldırmaya kalktığı iddiasıyle kocasına şikâyet eder; onu zindana attırır. Yusuf orada rüya tabiri ustası olur. (Aslında, çocukken de gördüğü rüyaları yorumlaması kardeşlerinin düşmanlıklarını artırmaya yol açmıştı.) Her yorumu çıkar. Birgün Fravun bir rüya görür, Yusuf'a yorumlatır. Rüya gerçek çıkar. Gereği gibi davranan Fravun çok kazançlı çıkar; Yusuf'u ülkesinin başına geçirir ve Potifar'ın kızı *Asenat* ile evlendirir.

Olay, bu aile kurulduğu yıllarda başlar ve geçmiş olaylar, bir sırası getirilerek yapıtta anlatılır.

BAHA DÜRDER

CamScanner ile tarandı

KENAN ÇOBANLARI

Opera 3 Perde

Bestesi:

VEDÎ SABRA

CamScanner ile tarandı

KİŞİLER :

YUSUF	**Çoban**
YUSUF	**Mısır Meliki**
ASENAT	**Mısır Melikinin eşi**
YEHUDA NEFTA(Lİ) RUPEN SEM'UN (SİMEON) CAD (GAD) (*) DAN	**Yusuf'un biraderleri**
YEKŞAN	**Mabeyinci**

Dansözler, işçiler, iki yelpazeci.

(*) H. Edib, gerek bu adı, gerek metinde geçen Gielad dağını (C) harfi ile yazmıştır. Metine sadık kalmak için yazılışı bozmadık.

CamScanner ile tarandı

BİRİNCİ PERDE

Gökte kızıl bir güneş. Yerde kızgın sıcaklığın bir nabız gibi otarak çatladığı bir mer'a, burası Dotan mer'ası (*). Şurada burada birkaç hurma ağacı var.

Yakub'un çoban evlâtları, altında dinleniyorlar.. Sürüleri Şeria kenarında geviş getiriyor. Çıngıraklar susmuş. Mer'a, yaratılışın ilk günleri kadar sessiz. Çevrede yuvarlak sonsuz bir altın çöl. Ve onu örten kızıl güneşli, parlak, mavi bir kubbe. Bu göz kamaştırıcı sıcaklık insanı, hayvanı ve çölün bütün zerrelerini yakıyor, kavuruyor. Belki de, çobanlar dinleseler, kumların kavrulduğunu, suların kaynayıp kuruduğunu duyabilirler. Fakat onlar ancak iki ses duyuyorlar. Biri ta uzaklardan gelen kaval. Biri de bu gök. Sıcaklıkla, bu ateşle kavrulan tutkunun kaynayışı. Biraz sonra bu tutku insanlığın ilk facialarından birinin ilk perdesini oynayacaktır.

CAD — Sanma ki Yusuf sade sizin suçlarınızı söylüyor, aynı zamanda bizim de cariyeden olduğumuzu unutmuyor. Lee'nin (1) çocuklarına yapmadığını bize yapıyor.

NEFTA — (2) Hayır! Hayır! O Rahle'nin (3) cariyesi Belhe'den olduğumuz için kardeşler ve bütün kabile önünde bizi aşağılıyor, yüzümüzü yere getiriyor. Her akşam sürülerle döndüğümüz vakit o tıpkı Rahle'nin gözlerine benzeyen siyah gözleriyle babamızı herkesten önce görüyor, yanına sokuluyor, Cil'ad (4) dağının keçileri kadar siyah saçlarını (**) babamın beyaz saçına karıştırıyor. Çölün ılık rüzgârı gibi nefesi babamın kulaklarından ta canına giriyor. Orada Rahle'nin eski gücü, eski ateşi ile babamı aleyhimize kışkırtıyor. Mer'ada sessiz, dalgın, bizi görmez gibi koyunların arasında dolaşan bu çocuk,

---

(*) Dotan mer'ası *Şeria Nehri*'ne paralel olarak uzanır.

(1) Başka kaynaklarda *Lea* olarak da geçer.

(2) Başka kaynaklarda *Naftali* olarak da geçer.

(3) Başka kaynaklarda *Rahel* olarak da geçer. Şimdi Raşel denir.

(4) Cil'ad (Gielad) dağı, Filistin'in güney doğusunda iki bini aşkın metre yükseklikte, ormanları, mer'aları ve göllleri ile ünlüdür.

(**) Gielad dağının yamaçlarında yabani keçi sürüsü gibidir. saçın. (Tekvin, B. 4, Neşideler Neşidesi. B. D.)

CamScanner ile tarandı

görmüyor musunuz, nasıl akşamları ateşli ateşli ululaşıyor ve güçleniyor.

YEHUDA — Sizin gözleriniz akşam güneşleri gibi kızıl... Yüzünüz kızgın, ağzınız köpürüyor, ne var?

HEPSİ — Biz, ebediyyen hor görülmüş, biz İsrail'in soylu evlâtları olduğumuz halde bizden sonra gelen bir küçük evlâdın kölesi, Rahle'nin soyundan gelenleri önünde, böcekler gibi yerlerde sürünüyoruz.

YEHUDA — Yusuf, Yusuf, o nedir ki, bir çocuk! Sonra onu İsrail seviyorsa ne olur?

DAN — Öyle ya ne olur?

YEHUDA — Ne iyi hatırlarım. Birgün, akşam vakti, çok yıllar oluyor. Rahle'nin çadırında bir kadının boğuk hıçkırıklarla ağladığını duydum. Sürümde ölen bir oğlağı babama haber vermek için gidiyordum. Hemen sürünerek çadırın arkasından bir yer bulup içeriyi gözetledim. Babam karanlıklaşan çadırın direğine dayanmış. Rahle yüzüstü, başı babamın ayakları üstünde ağlıyordu. Alaca karanlıkta bütün gömleği üzerine yayılan saçları dalgalarıyle aysız, yıldızsız gecelerde Seria'ya benziyordu. O zaman canımda biraz rahatık duydum. Annemin talihi için onun topraklarda süründüğünü görmek ne iyi bir şeydi. Birdenbire babamın ayaklarındaki siyahlıktan acı acı, "bana bir evlât ver, yoksa öleceğim" diye bir feryat yükseldi. O vakit sürülerde oğlakları alınınca haykıran koyunların seslerini işitir gibi içim karıştı. Babamın gözleri kırmızı, boynundaki damarlar şişmişti:

"Kadın, ben Tanrı Yehova mıyım ki sana evlât verebileyim" diye gürlediğini işittim. Ertesi gün ilk ışıkta, biz sürülerle giderken babam Cil'at dağının ta tepesinde, elleri turuncu göklerde, yüksek sesle Rahle'yi meyvedar etmesi için Tanrı'ya yalvarıyordu. Sonra, Tanrı onun duasını kabul etti ve Yusuf doğdu.

SEM'UN (5) — Şimdi nerede ise ne yaptığımızı görmek, kabahatlerimizi anlayıp babama söylemek için gelir.

NAFTA — Öyle ise yavaş konuşuruz. Hele Yehuda'nın sesi bütün çölü tutuyor.

CamScanner ile tarandı

YEHUDA — Nasıl yavaş konuşunuz? Çıkar Cil'ad dağının ta tepesinden Yusuf'a haykırırım. Daha dünkü çocuk. Sürünün koçları oğlaklarından mı kaçacak, arslanlar tilki yavruları önünde titreyecekler mi?

SEM'UN — Nefta, Biz Lee'nin oğulları, bizler cariye çocukları değiliz. Biz ilk kadının, Yahuva'nın gözünde değer ve iyilik bulan kadının evlâtlarıyız. Biz kızınca hükümdar oğullarını öldürmedik mi? Biz kızınca sığırları parçalamadık mı? İsrail bile bizim kılıcımızı öldürücü araç diye nitelemedi mi? Biz yumuşak siyah gözlü Yusuf'u istersek aynı kılıçla parçalarız.

DAN — Nasıl, Raobin (6) hiç razı olur mu?

NEFTA — Evet Raobin, Raobin! Hep Yusuf'a şefkat besler, Raobin, o, bir kadın gibi yumuşak. O, sade kaynaklarından su çeken kızların testilerine bağlı; o, geceleri ayı, sabahları güneşi bekler. O, çölün yıldızları, göğü, suları ve kaynakları, bir de kadınlarına bağlanmış. Onu dinler miyiz?

DAN — Evet bakın o hiç lakırdı söylüyor mu? Daha geçen gün rüyasında tarlada başakları bağlarken onun demetinin dikilip durduğunu, bizim demetlerin onu kuşatıp kulluk duygularını sunduğunu görmemiş mi?

CAD — Babamın niyetini ona Yahuda rüyasında göstermiş. Acele edip ortadan kaldırmazsanız...

YEHUDA — İbrahim babamın namına yemin ederim ki onu hükümdar görmektense ellerimle öldürürüm!

CAD — Öldürelim!

NEFTA — Kuyuya atalım!

HEPSİ — Öldürelim!

SEM'UN — Kardeşler, Yusuf geliyor!

YUSUF — İki saattir sizi arıyorum. Sahralarda dolaştım, dolaştım sonunda bir adama rast geldim "Ne arıyorsun" diye sordu: "Lütfen biraderlerim sürülerini nerede otlatıyor?" diye sordum "buradan gittiler, Dutan'a gidelim dediklerini işittim" dedi. Size bugün ne oldu? Hepinizin kaşları çatık, alnınız bulutlu, gözlerinizden kızgınlık, öfke akıyor?

(6) Başka kaynaklarda *Rupen* olarak da geçer. Bugün Ruben okunur.

CamScanner ile tarandı

YEHUDA — Sana ne oluyor? İstersek kızgın, istersek öfkeli.

YUSUF — Pekâlâ! Zaten sizin yanınızda yabancı yalnız ben. Sade babama bakarım. Babamın sevgisi beni ısıtır, gözleri yüreğimi aydınlatır.

SEM'UN — Bakalım sen babamın kalbini daha ne kadar zaman aydınlatacaksın?

YUSUF — Her zaman için: Niçin eğleniyorsunuz? Ben İsrail evlâtlarından Yahuda'nın gözünde en çok değer bulan çocuğum. Daha dün gece rüyamda güneş, ay ve on bir yıldız bana secde etti.

SEM'UN — Üzerimize hükümet ha!

YUSUF — Bu sabah babama rüyamı anlattım. Dedi ki: Ben, biraderlerin ve bütün kabile sana kulluk duygularımızı sunacağız!

YEHUDA — Susturunuz!

HEPSİ — Tutun öldürün!

RAOBİN — Niçin öldürelim? Biraz susunuz ve beni dinleyiniz! Babamın ihtiyar başı üstünde göl, eğilmiş omuzları üstünde çöl mü göreceksiniz?

HEPSİ — Biz evlâtları değil miyiz?

RAOBİN — Hayır! Artık evlât, döl, onun için bir hiç, anlamsız ve boş bir kelime olur.

HEPSİ — Öyle ise Yusuf ölsün ve babamız acı çeksin!

RAOBİN — Hayır durun! hiç olmazsa İsrail evlâdı arasında ikinci bir Kaabil olmasın!

YEHUDA — Öyle ise ne yapalım?

RAOBİN — Ben çaresini düşündüm. İsmailî kervanlar Mısır diyarına baharlar Balsam (7) ve Mür-ri sâf (8) yüklü develeriyle giderler. Onlara Yusuf'u satarız. Gömleğini kana bularız; babamıza götürürüz!

HEPSİ — Gidelim!

---

(7) Pelesenk ağacından çıkarılan kına çiçeğigillerden bir toz.

(8) Mür-ri sâfî de denir. Hindistan'da bir çeşit ağacın zamkı. Bu zamktan tutkal ve bazı ilâçler yapılır.

Birinci Perdenin Sonu

CamScanner ile tarandı

İKİNCİ PERDE

Firavun'un Sarayında (*)

(Yusuf ve karısı Asenat konuşurlar)

Asenat'ın dansözleri oynarlar, Yusuf mahzun düşünür!

ASENAT — Büyü kadar güzel elinde daima akşam gölgeleri; güneş kadar parlak gözlerinde daima gecenin karanlığı, Tanrı ululuğunun güzelliği olan yanaklarında yıllardan beri içine döktüğün yaşların hüznü var.

YUSUF — Benim de sevinci, neşeyi, mutluluğu sevdiğim günler... Dans görmeği, hatta dans etmeği sevdiğim günler vardı. Sonra bir gün birdenbire; durgun suların üstünden geçen rüzgârlar gibi, bir rüzgâr hayatımı karıştırdı. Güneşi kakartan bulutlar gibi bir kara bulut ruhumun güneşini kararttı.

ASENAT — Korkarım yine başında Filistin diyarının acı yelleri esiyor.

YUSUF — Evet Asenat, bugün yine koparılıp atıldığım Tanrı Diyarı'ndan canımı alt üst eden sesler geliyor, ruhumu bayıltan kokular duyuyorum. Yanaklarımı saçlarımı oranın tatlı havası okşuyor, Şeria'nın yeşil sularını içerken meleşen koyunların çıngırakları beni çağırıyor.

ASENAT — Sende bu eski yaraları deşen yeni bir şey mi oldu?

YUSUF — Filistin diyarından erzak için ilk kafilenin buraya geldiğini biliyorsun.

ASENAT — Ah hiç unutur muyum? O gün efendimin yüzü ne kadar kederli idi. Efendime o kafilede babaevinden bildiği var mı diye soracaktım. Fakat onları casus diye büyük bir kızgınlıkla zindana attığını duydum, korktum, sustum.

YUSUF — Onları casus diye zindana atmadım Asenat!

ASENAT — Hırsızlık mı ettiler?

(*) Bkz: S. 13-14. *B-D*

CamScanner ile tarandı

YUSUF — Hayır onlar hırsızlık ta edemezler Asenat!

ASENAT — Adam mı öldürdüler?

YUSUF — Daha fena birşey yaptılar.

ASENAT — Daha fena bir şey mi?

YUSUF — Onlar kardeşlerini yirmi parça gümüş karşılığı tutsak diye sattılar!

ASENAT — Efendim, efendim sen bu adamları nerden tanıyordun?

YUSUF — Nereden mi tanıyordum? Asenat, sen gerçek beni adî bir köle mi sanırdın? Asenat işte kardeş eliyle tutsak olan bendim. Ve onlar da benim kardeşlerimdi.

ASENAT — Efendimin alnındaki karanlığı, gözlerindeki gölgeyi, içindeki gamı şimdi anladım. Artık efendim, onları öldürür değil mi?

YUSUF — Öldürmek mi Asenat? Ben onları hapiste bile bırkamam. Ben kardeşlerime ve bütün kabileye hükmederken, onların hiç birini sevmeği bilmezdim. Ben ve Bünyamin babamın asıl evlâtları idik. Biz babamın kazanmak için on dört yıl (*) alnından ter akıttığı güzel Rahle'nin çocukları idik. Babam sade benden ve Bünyamin'den söz ederken: "karımdan olan çocuklarım" derdi. Ötekiler sadece hiç sevmediği kadınlardan İsrail kabilesini çoğaltmak için gelen döllerdi. Fakat biz, ben ve Bünyamin aşkının, canının çocukarı, idik.

ASENAT — Kardeşlerin seni kıskanırlar mıydı? Acı çekerler miydi?

YUSUF — Evet çekerlerdi. Fakat babamız Rahle'den başka birşeyi canının gözüyle görmediği gibi, anamız Rahle öldükten sonra yalnız bizi gördü. Kabile bize Yakub'un güneşi, ay'ı derdi. Ah korkarım ki Asenat babamın gözlerindeki ışık gerçekten, benden sonra, kararmış olacak.

ASENAT — Efendimin sıkıntılarını şimdi anladım.

YUSUF — Gün geldi ki tutsaklığa, yalnızlığa, sıkıntıya düştüm. O zaman Tanrı beni en güç, en acılı araçlarla denedi. Fakat ben Yakub'un ateşini kavmine verecek olan çocuk, Tanrı Yahuva'yı bir an unutmadım. Önce babamın ve kabilenin gözlerini aydınlatan güzelliğim beni karanlık zindanlara at-

(*) Kimi kaynaklarda yedi yıl.

CamScanner ile tarandı

tırdı. Zindanda umutsuz, ışıksız, canımda Tanrı Yahuva'yı geceler, gündüzler, aylar ve senelerce düşündüm. İçimden biri bana Tanrı Yahuva'nın beni buraya Tanrısal bir amaç için gönderdiğini söyledi. Bekledim, bekledim. Karanlık zamanın bitmez siyahlığında hep yurdumdan bir koku, bir haber, bir ses, bir hayal bekledim.

ASENAT — Sonunda, işte kardeşlerin efendim.

YUSUF — Fakat Kenan diyarından küçük bir rüzgâra razı iken kardeşlerimi, rüyadaki gibi tahtımın önünde bana kulluklarını sunarken görünce içimde eski günlerin sıkıntılarını, özlemlerini, acılarını ve utançlarını duydum. Ve onlara o zaman sert, ulu ve dehşetli davrandım. Bunlar beni Tanrı diyarından, babamdan, Bünyamin'den ayırmışlardı. Kenan diyarından gelen küçük bir rüzgâr için hepsini affetmeği Tanrı Yahuva'ya söz vermiştim. Fakat ben et ve kandan olan insan, bu sözümü hemen unuttum.

ASENAT — Efendimin hakkı vardı.

YUSUF — Asenat, onları yalnız eski suçları için zindana attığımı sanma; onların arasında Bünyamin'i göremediğim için.

ASENAT — Efendim kardeşlerine kendini bildirsen ve Bünyamin'i onlardan istesen.

YUSUF — Onlara hâlâ içimden inanamıyorum. Onun için Bünyamin'i göğsüme bastırmadan onlara kendimi kildirmek istemem.

(Bir hizmetçi girer)

HİZMETÇİ — Mabeyinci Yekşan İbraniler için efendimin buyruğunu bekliyor.

YUSUF — *(Kalkarak)* Sen dairene çekil Melike! Sen de söyle, Yekşan emirlerimi almak için buraya gelsin. *(Hizmetçi çıkar)*

YUSUF — *(Yalnız)* Baba, Bünyamin! Ne vakte kadar sesimi duymayacaksınız? Ne vakte kadar size dokunamayacağım? Baba, baba senin göğsünün üstüne bir defa başımı koyar, senin büyük elini alnımda duyarsam, ancak bu acı günler geçecek! Sen Bünyamin, siyah parlak başını ne vakit göğsüme koyarsan, o vakit oradaki günden güne azan yara şifa bulacak. Bu yabancı ülke, bu tac ve taht, bu herşey sizin ve ka-

CamScanner ile tarandı

bilenizin kurtuluşu için elimde Tanrı'nın verdiği bir araç. Bu göz kamaştırıcılığı bütün sizin güzelliğiniz, hatta zahire anbarlarımı sizin hayatınız için seviyorum. Bu büyük ülkeyi elimin altında sizin dölünüz, gücünüz için tutuyorum.. Ta ki Mısır, Yahuva'nın seçtiği İsrail kavminin ola... Beni, sizi bir daha görmekten alıkoymaya çalışanlara veyl!

YEKŞAN — *(Girer)* Efendimin emri üzere, İbranileri getirdim. Efendim daha ne yapmamı emrederler.

YUSUF — Kendilerini buraya getiriniz.

(Yekşan girer, kapıyı açar, Yusuf'un on kardeşi başları önlerinde girerler, Yusuf'u derin bir kulluk duygusu ile selâmladıktan sonra beklerler)

YUSUF — Niçin casus olduğunuzu söylemiyorsunuz? Bu kadar kalabalık, bir tek adamın evlâtları olabilir mi? Size dediğim gibi bu diyarın zaafını anlamak için geldiniz.

RAOBİN — Biz efendime daha önce de söyledik. Sizler nasıl bu koskoca diyarın maliki, sahibi iseniz, bizim ülkemizde de babamız ünlü bir adamdır. Tanrımızın seçtiği bir kavmin başıdır. Biz hep onun evlâtlarıyız. Bu bereket diyarına bütün dünyadan zahire almak için nasıl geliniyorsa, biz de öyle geldik.

YEHUDA — Vaktiyle bizim ülkemiz de zengin, verimli meralarımız, uçsuz bucaksız sürülerimiz, hoş meyvelerimiz, tatlı ballarımız, hurmalarımız ve kokulu bahar taşardı. Şimdi, baştan başa kuru, siyah ve yangın topraklardan başka birşey kalmadı.

YUSUF — Ya bir de bıraktığınız küçük bir kardeş ve hasta bir babanız olduğunu söylüyordunuz, onlar açlıktan ölmüyorlar mı?

RAOBİN — Efendim, onlara son lokmamızı bırakarak geldik. Onlar şimdi bütün kardeşlerin gözünün bebeği, canı, herşeyi. Biz on kardeş, gözümüzün nuru, kolumuzun gücüyle onları besliyoruz. Onlara bakmaktan başka birşey yapmak istemiyoruz. Hastalıklı babamız o kadar kederli ki birşey onun yüzünü, gönlünü hoş etmiyor.

YUSUF — Neden?

CamScanner ile tarandı

ÜÇÜNCÜ PERDE

Yusuf, Yekşan

(Yine Mısır sultanının sarayında... Yusuf kardeşlerini bekliyor. Artık Kenan diyarı ile Yusuf'un hüküm sürdüğü Mısır arasında ruhları birbirine çeken, birbirinden haberdar eden gizli bir yol var. Yakub'un yıllardanberi bedbaht ve boş göğsünde sakladığı Yusuf'un gönlünde yeni bir hayat uyanıyor, Yusuf korkuyor. Yusuf rüyalarında yeşil Şeria'nın öbür yakasında yaşayanları görüyor; Yakub ona sönmüş gözleriyle bakıyor, Bünyamin keçi yavrusu gibi siyah kıvırcık saçlarıyle burnunun altına sokuluyor, kuzular meleşiyor; çıngırak hayalleri kaval iniltileri durmuyor. Fakat hâlâ ne kardeşler ne de Bünyamin! Acaba Tanrı, Yusuf'u, İsrail çocuklarına yeni bir güç ve gözkamaştırıcılık vermek için istediği bir vakitki azap, fakat şimdi taç ve taht ve debdebe diyarında unuttu mu?)

YUSUF — *(Pencerenin kenarında müteessir düşünürken bütün yukardaki hayaller gözleri üstünden geçiyor:)* Yekşan hiç Kenan diyarından kervan gelmiyor mu?

YEKŞAN — Gelmiyor Melik.

YUSUF — *(Dalgın)* Kenan diyarının artık rengi soldu. Güzelliği kurudu. Neşesi karardı. Orasını cennet yapmak için ûtfedici sıcaklık şimdi kurutup yakan bir cehennem ateşi oldu. Artık orada oturanlar her insan gibi yemek bile yemiyor galiba. *(Çağırır)* Yekşan!

YEKŞAN — Efendim ne buyurursunuz?

YUSUF — Adamlar gönder. İbranî diyarından kervanlar var mı, gözlesinler, gelsinler haber versinler.

(Yekşan girer)

YEKŞAN — Efendimize müjdeler getirdim. İbraniler geldiler.

CamScanner ile tarandı

YUSUF — *(Telâşla)* Yanlarında küçük kardeşleri var mı?

YEKŞAN — Kendilerini yakından görmediğim için efendime doğru haber veremeyeceğim.

YUSUF — Öyleyse Yekşan, git kendilerini al, çabuk getir! Hapisteki İbranî de beraber olsun.

(Hizmetçi selâmlar, çıkar. Yekşan İbranîlerin önünde gelir. Yusuf'un bütün kardeşleri önlerinde Bünyamin'i elinden tutarak Raobin'le gelirler. Hepsinin elinde birer armağan ile tahtın ayağına gelir, birer birer bırakarak kulluk duygularını belirtirler. Bünyamin elindeki balı Raobin'le beraber takdim eder.)

RAOBİN — Efendimize diyarımızın balından armağan getirdik. Lütfen efendimin gözünde rağbet bulsun.

(Yusuf başıyla kabul işareti yapar; çekilirler.)

YEHUDA — Ben de efendime bir miktar balsam ve mür-ri sâf armağan etmeğe kendimde güç bulamıyorum.

CAD — *(Elinde para)* Geçen defa dönüşümüzde ilk durağa varıp çuvallarımızı açınca herbirimizin akçesini çuvallarımızın içinde bulduk. Onları, bir yanlışlıkla konmuştur, diye efendime tekrar geri veriyorum.

YUSUF — Akçenizi tekrar koynunuza koyunuz. Onu size babanızın Tanrısı bağışlamıştır. *(Cad selâmlar çekilir)*

YUSUF — Hasta babanız nasıl? Sağ ve salim mi?

RAOBİN — Babam kulunuz sağ ve salimdir. Melik'in ömrünün uzun olması için Yehova'ya dua ediyor.

YUSUF — *(Tahtından inip Bünyamin'i göstererek)* Küçük kardeşiniz bu mudur?

RAOBİN — Evet Melik.

YUSUF — *(Üzüntü ile elini çocuğun başına koyar; çenesinden tutup yüzünü kendisine kaldırır; gözleri yaşlıdır.)* Tanrımız sana iyilik versin ey oğlum. *(Birdenbire, fazla heyecanlı odadan çıkar.)*

YEKŞAN — Melik'in bugün pek bağışlayıcılığı üstünde.

CAD — Hediyelerimizden memnun oldu galiba.

CamScanner ile tarandı

RAOBİN — Fakat gözleri kıpkırmızı. Elini Bünyamin'in başına koyduğu vakit parmakları titriyordu.

SEM'UN — Kardeşler beni dinleyiniz. Melik'in gerçekten derin bir acısı var. Hem gözleri ne kadar Yusuf'a benziyor. Dikkat ettiniz mi?

CAD — Tanrı korusun. Bu eğer kardeşimiz Yusuf olsa o vakit hangimiz sağ kalırdık.

RAOBİN — Keşki bu Melik Yusuf olsa! Çünkü, canım onu gördükçe Dutan'daki kara günün acısıyle parçalanıyor, Yusuf'u diletiyor.

(Yusuf girer, tahta doğru giderek Yekşan'ı çağırır.)

YUSUF — Bu adamları götür, rahat ettir, davar kes, lezeztli yemekler hazırla, öğle yemeğini yesinler ve beraberce sevinsinler.

(Kardeşler selâmlar, çıkarlar. Yusuf üzgün, şaşakalmış, ayakta arkalarından bakarken, Melike Asenat girer.)

ASENAT — Efendimden izin çıkmadan geldiğim için efendim bağışlasın! Çünkü sarayda, hatta bütün Mısır'da bugün içimi alt üst eden bir hava esiyor. Efendimin gözleri de yaşlı. Ne oldu?

YUSUF — Kardeşlerim geldi Asenat!

ASENAT — Efendimin canını özlemle acıktıran küçük kardeşini de getirdiler mi?

YUSUF — Evet Asenat.

ASENAT — Efendim hâlâ kendini kardeşlerine bildirmedi mi?

YUSUF — Çocuk musun Asenat? Tanrımızın seçtiği İsrailoğulları en büyük en tanrısal günü bugün yaşayacak. Üzerlerinden felâket bulutunu kaldırmağa tanrımız ben güçsüz kulunu memur etti. Fakat onları biraz daha deneyeceğim. Onlara selâmet, kurtuluş ve sevinç günü gelmeden tanrının kızgınlığının ne olabileceğini anlatmam gerekiyor.

ASENAT — Ne yapacaksın Melik?

YUSUF — *(Asenat'a cevap vermeden hizmetçiye)* Git Yekşan'ı çağır. *(Asenat'a)* Sana korkunç görünecek şeyler yapacağım, fakat tanrının emrini yerine getirmek için; karanlıktan sonra ışık, göz yaşından sonra sevinç olacak.

CamScanner ile tarandı

(Yekşan girer)

YEKŞAN — Efendim ne buyurur?

YUSUF — İbranîler yemek yediler mi?

YEKŞAN — Yediler efendim. Hatta çuvalları da yüklendi. Yine efendimin buyruğu üzere çuvallarına zahire ve akçeleri ni koyduk. Hareket etmek için efendimin iznini bekliyorlar.

YUSUF — Al şu gümüş kâseyi, habersizce küçük kardeşlerinin çuvalına koy. Hareket eder etmez yakala, hırsız diye huzuruma getir.

ASENAT — Efendim, nihayet öc mü alacak?

YUSUF — Hayır Asenat, hayır. Sen şimdi rahatça dairene git, ben yalnız kalmak istiyorum.

(Asenat çıkar. Yusuf üzgün başı elleri arasında, uzun uzun düşünür. Dışardan gürültüler işitilir.)

HEPSİ — Biz çalmadık. Biz hırsız değiliz..

(Boğuk konuşmalar)

YEHUDA — Niçin bizi yakamızdan tutup sürüklüyorsunuz?

HEPSİ — Niçin, Niçin? Bizi Melik'e götürün kendisine anlatacağız.

(Yusuf ayakta heyecanlı dinlerken Yekşan İbranîleri getirir. Üstleri yırtılmış, parçalanmış, Bünyamin Raobin'in yanına sokulmuş, perişan girerler. Hep yere kapanırlar.)

YUSUF — Bu yaptığınız iş nedir? Ben ki Firavun'un rüyalarını bile yorumlayabilirim, nasıl oluyor da "bilinmezin bana malûm olacağını" bilmiyorsunuz?

YEHUDA — *(Bitkin)* Efendime ne söyleyelim? Ne ile efendimin huzurunda kendimizi aklayalım? Tanrı nihayet bize vaktiyle işlediğimiz büyük günahın cezasını verdi. İşte hepimiz efendimizin kölesiyiz.

YUSUF — Haşa! Ben adaletli bir hükümdarım. Hepiniz selâmetle babanıza ve diyarınıza dönünüz. Kâse kimin elinde bulunduysa o bana köle olacaktır.

RAOBİN — Efendim kulun bu çocuk için babama kefil oldum. "Eğer onu sana getirmezsem sonuna kadar sence suç-

CamScanner ile tarandı

lu olayım" dedim. Lûtfet, çocuk kardeşlerimle dönsün, ben efendime köle olayım. Tanrımız adına yemin ederim ki, efendime daha çalışkan ve yararlı bir köle olurum.

SEM'UN — Efendimiz biz Yehuva'nın yanında suçlu insanlarız. Bize istediğin işkenceyi yap, fakat babamın canı bu çocuğun hayatına bağlıdır. Biz bu çocuksuz dönersek gerçekten canı içinden kopar, beyaz başı kederle mezara iner.

YUSUF — İbranîlerden başka herkes dışarı çıksın.

(Herkes içten selâmlar, çıkar. Yusuf tahtından inerek)

Ben Mısır'a sattığınız Yusuf'um. Beni tanıdınız mı?

(Hepsi korku ile yere kapanır.)

YUSUF — Kalkınız, acı çekmeyiniz! Siz tanrının dileğini yaptınız. Yahuva neslinizi korumak ve sizi kurtuluşla hayatta bırakmak için beni önünüz sıra Mısır'a yolladı. Ben bütün Mısır diyarına hakim oldum. Gidin babama söyleyin, sönmüş gözlerine nur, karanlık ve acı ruhuna sevinç gelsin. Oğlun Yusuf'un bolluk ve ululuk diyarında, seni sonsuz bir aşkla seven kalbinin üstüne başını koy, gözlerin ve ruhun şifa bulsun.

HEPSİ — "Sen Bünyamin siyah parlak başını ne vakit göğsüme koyarsan o vakit orada günden güne azan yara şifa bulacak!"

Son Perde İner

CamScanner ile tarandı

MASKE VE RUH

1 Prolog, 4 Perde, 24 Tablo

Fantezi oyun

CamScanner ile tarandı

MASKE VE RUH, yazarın, Kenan Çobanları'ndan sonra yazdığı ikinci ve son oyunudur. İlk defa 1945 yılında yayınlanmıştı. 1953'te, İngiltere'de *Masks or Souls* adıyle basılmıştır ve çeşitli incelemeleri hesaba katılmazsa, *Sinekli Bakkal* hariç, İngilizceye çevrilmiş biricik eseridir. Bu baskı da *Baha Dürder* tarafından sadeleştirildi.

CamScanner ile tarandı

BİRİNCİ BASKININ ÖNSÖZÜ

«Maske ve Ruh» u yazalı on yılı geçti. Fakat dünyaya Nasreddin Hoca gözü ile bakan bir eser yazmak isteği gönlümde yirmi üç küsur yıl önce Akşehir'de doğdu. (*)

O devirde dünya ile pek ilgmiz olmamakla beraber, kendi yurdumuz için buhranlı ve kaygılı anlar yaşıyorduk. Fakat çoğumuzun içinde «Ben» denilen o tedirginliğin baş âmili ortadan kalkmış, yerini yurd ve millet selâmeti kaygusu üzerine kurulan kudretli bir ideale bırakmıştı. «Benlik» zincirini kırmak insana daima bir iç-özgürlüğü verir, ve bu iç-özgürlüğü insana çevresine bir dereceye kadar geniş, serin ve doğru bir görüşle bakmak imkânını bırakır.

Bu imkânı veren, Akşehir hayat okulunun bence en verimli bir sınıfı olmuştur. Önce tabiat o yeşil, o sulak, o sevimli yurd parçasını özenmiş de yaratmış gibidir. Fakat bu iç açıcı ve dinlenme veren şey orada tabiat ve iç-özgürlüğü kadar belki de daha fazla insanların yarattığı ruh iklimidir.

Kadınları hep güzel ve temiz, erkekleri sakin ve olgun, çocukları sokulgan, hayat yuvaları cana çok yakındı. Bu ruh-ikliminin ve cana-yakınlığın baş sebebi hepsinin arkasındaki insanlık sevgisi, hoşgörüsü ve olgun kafalarında duygulu gönüllerinde gizlenen gülümseyişti. Bana bu gülümsemede klâsik günlerin altın-devrindeki hoş ölçü gizlenmiş gibi geldi. Ve sanırım ki bu ölçünün anahtarı biraz Nasreddin Hoca zihniyetinden geliyordu. Atlı veya yaya, çevresi tamamen açık eski türbenin kapısının önünden geçerken durup da bir yanında asılı duran koca kilidi görünce, insan bu zihniyetin ne olduğunu sezerdi. Bu bir semboldü. Bütün pencere ve kapılarını dünyaya açmış bir ruhun kendine mahsus bir köşesi olduğunu ilân eden bir semboldü. Türbenin önündeki yeşillikde durup ta Nasreddin Hoca havasını alan (böyle bir insan yaşamış olsun olmasın) böyle bir zihniyetin sırrını ister istemez biraz olsun sezerdi. Fakat bu zihniyet - genellikle ina-

(*) Birinci baskı 1945'de yapılmıştı.

CamScanner ile tarandı

nıldığı gibi - herşeyle alay eden, hiç birşeyi ciddîye almayan «Adam sendecilik» zihniyeti değildir. Aksine, bu, dünyaya, insanların derdlerine bakarken, benliğini bir yana iten hiçbir fikir saplantısı veya kişisel isteğe kapılmadan, serin, doğru görüşle realiteyi seyreden bir anlayıştır. Bu, hastalara en çok zamana veren büyük bir doktor huzurunun yarattığı hava, zamanla değeri kaybolmayan kökü sağlam bir realite görüşüne dayanan halk ve hayat filozofunun huzuru ile beliren bir havadır.

Yıllar geldi geçti. Bütün Avrupa'da ve Amerika'da düşünce ve düşüncesizlikler, insanlığı içinden ilgilendiren acı meselelerle karşı karşıya geldim. Bilhassa batının genç fakat sağlam bir terkibi olan Amerika'yı içinden görmek fırsatı hayat görüşümü genişletti. Nihayet dünyanın uzak geleceğinde olsa da, gene bir rolü olacağına emin olduğum Hindistan'ın da içyüzünü biraz görebilmek imkânını buldum. Ve savaştan önceki uygar dünyayı ve uygarlığı tehdid eden meselelerin verdiği yorgunluk bana bunlara biraz Nasreddin Hoca gözü ile bakmak isteğini verdi. Yarının dünyasında huzur veya çatışma unsuru olabilecek bütün bu meseleleri on sene önce ciddî bir şekilde yazmadan evvel, Nasreddin Hoca gibi kavramak istedim. İşte bu anlayışla ve bilhassa geleceğe hâkim olabilecek değerlerin birbirine karşıt gibi görünmeleri bana yön tayin ettiremeyen bir fikrî pusulasızlık verdiği için kahramanı Nasreddin Hoca olan fanteziyi yazdım.

İtiraf ederim ki savaştan önceki yıllara çöken karanlık ve kargaşalık, zavallı Nasreddin Hoca'nın serin kafasını bile bazan bulandırdı, fakat fanteziler çoğu zaman bulanık olurlar, okuyucular kusura bakmasın.

Halide Edib - ADIVAR

CamScanner ile tarandı

PROLOG

Kocaman, yuvarlak bir sahne. Çevresi kurşunî bir boşluk. Ortada bir tekerlek üstüne konulmuş bir değirmen taşı. Tekerleğin yanında bir uzun kulp var.

Değirmen taşının üstünde elele tutunmuş çepçevre erkekler, ayakta duruyorlar. Arkalarında siyah frak, başlarında yüksek şapkalar var. Hepsinin yüzünde birörnek maske.

Alınlar arkaya kaçık, gözler içeriye çökük, sımsıkı kısık, ince renksiz dudaklar, burunla ağız arasındaki traşlı mesafe bir gorilinki kadar geniş. Maskeler arkasında gözler, atılmaya hazırlanan, bekleyen yırtıcı yaratıkların ışıltılı gözleri gibi parlıyor.

Erkek halkası ortasında yükselen maden bir sırık üstüne helezonî kızıl yazılarla yazılmış iki kelime var: *Kudret, Para.* Sırığın çevresinde erkeklerden bir baş uzun bir kadın halkası görünüyor. Başları ufak, vücutları uzun. Yarı çıplak ve madenî bir parıltı ile dümdüz duran vücutlar kurşunî tül örtülere sarılı. Kollar ve gerdanlar değerli ve renkli elmaslarla parıldıyor. Maskelerinin arkasındaki gözler, uzun, sun'î ipek kirpikler arasında gayri tabiî bir humma ile yanıyor. Ağızları küçük, âdeta dudaksız, birer kızıl nokta. Burunları dar alınları altında eski Yunan heykelleri gibi düzgün. Kaşlar birer silik ince çizgi. Erkekler gibi onların da maskeleri bir örnek.

Yerde alay alay maskeli makine - adamlar. Kadınları ve erkekleri hep eş... Yalnız etekliklerden cinsiyetleri ayırdediliyor. Arkalarında hapishane üniformasını hatırlatan giysiler. Bir kısmı tekerleğin kulpuna yapışmış, ötekiler onların arkasında. Ortadaki değirmen taşını çevirerek ağır ağır aynı düzen aynı adım ile dönüyorlar. Arada bir kızıl ışık çakıyor, bütün maskelerin üstünde birörnek bir sırıtış beliriyor. Kurşunî ışıkta maskeler ölü gibi hareketsiz ve anlamsız.

Gayet kalın bir ses bir şarkı söylüyor, değirmen taşını çeviren alayın "pat pat" eden adımları bu havaya uygun.

CamScanner ile tarandı

«Trak, tiki, tak,
Makinalaşmak istiyorum,
Mutlak buna bir çare bulacağım,
Ve ben ancak bahtiyar olacağım,
Karnıma bir turbin oturtup
Kuyruğuma çift uskur taktığım gün!
Trum, trum, trum
Trak, tiki, tak!
Makinalaşmak istiyorum!»

Sahne birdenbire kararır. Beyaz bir perde iner. Perdenin önünde kalan dar yerden beyaz cübbeli, beyaz sarıklı bir ihtiyar yükselir. Beyaz perdenin arkasındaki alayın türküsü şimdi uzak bir arı kovanı uğultusu gibi işitilir. İhtiyar mırıldanır gibi söylenir:

"Maskeler veya ruhlar?. İnsan için kudret eliyle çizilmiş, süresi mezara kadar süren bir et maskesi mi olmak daha yararlıdır, yoksa ebediyet tehlikesine uğramış bir ruh olmak mı daha iyidir? (İhtiyar elini halka uzatır). Bu meseleyi siz düşünecek, siz halledeceksiniz!

«Ben ki Âdemoğlunun geçmişiyim, size sonu gelmez bir hikâye söylemeye geldim: Benim zamanımda göklerden haberler iner, Tanrılar yerlerde dolaşır, her biri ruhumda başka bir hava çalardı. Benim için biribirini kovalayan olayların hepsinde bir ibret vardı. Zalim de ben mazlum da bendim; öldüren de bendim, ölen de bendim, seven de ben, sevilen de bendim, kızgınlıkla dolu olan da ben, kızgınlığa çarpılan da bendim. Ve en sonunda ruhum, üstündeki fâni et kümesini çıkarıp atarak bilinmeyenin kıyısında dururken, kendine benzettiği bir et kümesi gördü, korkudan titredi ve Azrail'e sordu: «Ben benim, fakat bana benzeyen bu et parçası kim?» Azrail karşılık verdi: «O senin masken!»

«O zaman bildim ve öğrendim ki, her ruhun toprak üstünde geçirdiği demlerde yüzüne taktığı bir et maskesi vardır. Ve yine bildim ve öğrendim ki, zavallı et parçasının bütün çektiklerine sebep, içindeki ruhtur.

«Bugün Âdemoğlu, ruhundan kurtulmanın çaresini bulmuştur... Bugün Âdemoğlu hayatı sade ve sade bir yığın ete

CamScanner ile tarandı

bağlamanın yolunu bulmuştur. Kulakları olan beni dinlesin! Maskeler acı çekmez, gözyaşı dökmez, sevmez, nefret etmez! Maskeler ruhlara musallat olan gönül acısını bilmez... Maskeler mezardan sonraki bilinmeyen âlemin hulyası ile, fena rüyası ile Tanrı değildir. Maskeler fânî, ruhlar ebedîdir.

«Mesleklerin bir Tanrısı vardır. *Kudret* ve *para!* Bu Tanrı onları beşikten mezara kadar ellerinden tutup götürür ve sonları ebedî bir hiçtir..

«Maskeler yahut ruhlar?» (Yine parmağını seyircilere uzatır) Bu meseleyi çözmek, birinden birini seçmek size aittir.»

İhtiyar yere geçmiş gibi kaybolur. Beyaz perde yavaş yavaş kalkar. Yine eski sahne. Havadaki kurşunîlik şimdi barut renginde bir dumandır. Maskeli makine - adamlar alayı, sırtları biraz daha eğilmiş, sesleri biraz daha kısılmış dua ederler:

«Ey bir tek Tanrımız olan para ve kudret! Bugünün rızkını bize ihsan et, maskelerimizi kazadan, belâdan sakla, bizi ruh belâsından koru, âmin!.

BİRİNCİ SAHNE

BİRİNCİ SAHNE

XIV. Yüzyıl

Akşehir'de küçük bir evin odası. Yaz. Pencere açık. Seyrek bir kafesin deliklerinden sarı bir ay odaya ışık salmış. Kafesin altında bir yer yatağı. Başucunda, alçak bir iskemlenin üstünde küçük bir zeytinyağı kandili yanıyor. Yatakta Nasreddin Hoca uzanmış yatıyor. Başında beyaz bir takke, çenesine kadar örtülü beyaz çarşafın üstüne yuvarlak ve düzgün kesilmiş kır sakalı yayılmış. Alnında düşünce çizgileri var. Yarı kapalı gözlerinin kuyruklarından, yatağın önünde çömelen bir ihtiyar kadını gözlüyor gibi. Biraz çarpık burnu hayli uzun, ucunun her şeye kendini sokan mütecessis ve kendi halinde bir anlamı var. Bıyıkları kesik, ve solgun dudaklarında alaycı gülümseme donmuş kalmış gibi. Yüzünün uyanık ve kınamsık anlamı bu ölü hareketsizliği ile daha derinleşmiş... Bütün yüz, deli bir sanatçının elinden çıkan bir maskeye benziyor.

İhtiyar kadın tesbih çekiyor. «Allahu ekber, Allahu ekber» fısıltısı... Nasreddin Hoca da, karısı da düşünüyorlar. Düşüncelerini nereden geldiği belli olmayan bir ses tekrar ediyor fakat düşünürken ikisinin dudakları da kımıldamıyor. Yalnız seslerin cinsinden düşüncenin hangisine ait olduğu belli oluyor. Erkek sesi pes ve tatlı, kadın sesi hırçın ve tiz.

KADININ DÜŞÜNCE SESİ — «Maskara yalandan yapıyor. Kaç defa öldü, dirildi... Bereket versin fincancı katırına, yoksa haftada bir ahrete gidip gelecek. Ya bu sefer gerçekten ölüyorsa... Beti benzi uçmuş, balmumu sarısı gibi... Ama, gözler yine cin gibi... Herif konu komşuyu aldatabilir ama bana yalan yutturamaz. Kırk senelik ayalimi ben bilmez miyim? Ne derse aksine inanmalı...»

HOCANIN DÜŞÜNCE SESİ — «Allahım! Bu hatunun iki yüzlülüğü beni ölüm döşeğinde bile mi azaba sokacak? Öldüğüme inanmıyor. Bu sefer şaka olmadığını bilmiyor. Öleceğime çok seviniyorum. Âdeta ahreti merak ediyorum. Yeni bir ülke göreceğim gibi geliyor... Yaşamak çok fena bir şey değildi. Fakat tadı kaçtı. Bilmediğim bir yanı kalmadı. Hele

CamScanner ile tarandı

bir sürü ahmak, aptal insanları güldürmek azıcık beni yordu. Acaba ben gidince Akşehir halkı ne yapar? Acaba öteki dünyada oturanlar, melek, hurî, zebani... onlar da gülerler mi? Acaba meleklere edilen muamele insanlara edilen muamele gibi midir? Ahret davranışlarını öğreten bir kitap yok ki, insan bilsin. Bir vakit gelse de artık yola çıksam... Azrailin kanat seslerini duyuyorum. Pencerenin önünde. Neden bu kadar bekliyor?»

KADININ DÜŞÜNCE SESİ — «Ya gerçekten ölüyorsa... Parasını nereye sakladığını acaba nasıl öğrenmeli? Bir yere gömdü ama avluya mı, bahçeye mi? Bahçeye olacak, çünkü gece yarılarına kadar bahçede dolaşırdı, hele kuyu başından hiç ayrılmazdı. Epey parası olmalı. Kaç kere Timurlenk'in huzuruna çıktı? Kim bilir her çıkışta ne ihsan aldı.. Ah herifin güldürmediği dünyada insan kalmamıştı... Bir beni güldürmedi...» *(İçini çeker).*

HOCANIN DÜŞÜNCE SESİ — «Bizim karı şimdi de para düşünüyor. Bahçeye gömdüğüm çömleği acaba sezdi mi? Zavallı onu para sanıyor. Mutlak bahçeyi ben öldükten sonra hallaç pamuğu gibi didecektir. İçini açıp da kâğıtlarımı bulunca suratını görmeli. Ne de güzel yazdımdı... Insanların ne matah olduğunu ne iyi tanımladımdı... Beraber ahrete götürebilsem de meleklere okusam parmakları ağızlarında kalacak!»

Kadın tesbihi yere atar. Homurdanarak ölen adamın üstüne eğilir. Kendi sesi, düşüncesinden daha ince daha titizdir.

— Gerçek ölüyor musun efendi? Neden bir şey söylemiyorsun? Bu yan bakış, bu sessizlikten korkuyorum. Eğer bir lâf söylersen, yemin ediyorum, eşeğin arpasını elimle veririm. Sen döşeğe düşeli hayvan hiç yem yemedi. Bir tek lâf söyle, ne olur?

Eğilir, hocanın yüzünü inceler.

HOCANIN DÜŞÜNCE SESİ — «Vah benim boz oğlanım, uzun kulak yavrum! Seni bu hain karının eline bırakıp nasıl gideceğim! Çömlekte altın bulamayınca kim bilir sana ne eziyet edecek... Ruhum azap çeksin diye seni belki aç bırakacak.

CamScanner ile tarandı

Belki de seni keser, etinden pastırma yapar. Bu karıdan her şey umulur. Ulu Tanrım! Senden eşeğimi cennette bana komşu etmeni diliyorum. Sağlığımda hayvana ben de eziyet ettim, sırtına bazan baba oğul beraber biner, cuma gezintisine çıkardık. Fakat cennette sırtına hiç bir yük koymam... Hiç bir zaman ona «Eşek» demem. Bütün dünyada halimden anlayan bir o vardı. Gelsin cennetin yeşil çimenlerinde otlasın, billûr ırmaklarından sulansın... İnsanın son duası kabul olunur derler... Tanrımdan son dileğim budur.»

KADININ DÜŞÜNCE SESİ — «Yüzü ne tuhaf oldu... Âdeta ruhanî bir hal aldı. Ölüyor, gerçek ölüyor... Parasının yerini mutlak öğrenmeli...» *(İğilir, sesi yalvarır gibi);* «Ah iki gözüm efendi, dünyadan göçüp gidiyorsun, benim halim ne olacak? Elâleme avuç mu açacağım. Bir yere bir çömlek altın gömdün, biliyorum. Dilin söylemiyorsa zarar yok. Avluya gömdünse sağ gözünü, bahçeye gömdünse sol gözünü kırp, ben anlarım...»

HOCANIN DÜŞÜNCE SESİ — «Tanrıya bin hamd ü sena ki, bu aç gözlü karının elinden beni kurtarıyor. *(Son dileğini söylediğini unutur)* Senden son dileğim benim cennet evime cennet bahçeme bu hatunu sokmamandır, Tanrım, ulu Tanrım! Şimdi sol gözümü kırpacağım...»

(Hoca sol gözünü kırpar. Kadın sevinç içinde ayağa kalkar!)

«Canını eziyetsiz al, ya Azrail... Kırk senelik hakkım gani gani helâl olsun!»

(Sahne kararır ve kadının şekli karanlıkta kaybolur. Yataktan bir ses işitilir. Gırtlaktan gelen, gargara yapar gibi bir ses. Kadının sesi bir çığlık halinde işitilir):

— Gülüyor, gülüyor... Ölmedi...

İKİNCİ SAHNE

Sultan dağlarının tepesi. Hoca, deve şeklinde pembe bir bulutun üstünde diz çökmüş oturuyor. Arkasında bir melek.

Dağların sağında altın yıldız işlemeli sonsuz mavi boşluk, içinde kanatları ve vücutları şeffaf, güzel şekiller yüzüyor. Hepsinin kırmızı, mor, mavi, kahverengi elektrik feneri gibi gözleri var. Bir kısmı iniyor, bir kısmı çıkıyor, bir kısmı havada dolaşıyor.

CamScanner ile tarandı

Dağların solunda Akşehir vadisi, yeşil yemiş bahçeleri, mor gölgeler içinde. Dar, girişli çıkışlı sokaklar birer küçük siyah kanal gibi, tepelerden inen derecikler, gümüş yılanlar gibi sırtlardan aşağı kayıyor. Şehrin üstünde bir tek kocaman şeffaf şekil. Yeşil gözleri iki renkli projektör gibi şehri yalıyor. Davul dümbelek sesleri gittikçe artıyor.

«Dum dum da dum dum... Dum dum da dum dum...»

MELEK — Dinlendinse gidelim, hoca...

HOCA — Hele biraz daha eğlenelim. Akşehir'in eşeklerine bir daha bakmak istiyorum. Fakat Ramazan değil, bayram değil, bu davul sesi ne?

MELEK — Timurlenk'in torunu öldü. Moğollar matem tutuyorlar, ölünün ruhu için halka ziyafet çekiyorlar.

HOCA — Koca herifi sağlığımda o kadar güldürdümdü... Acaba benim için de yas tuttu mu? Demek Azrail şehzadeyi almak için şehrin üstünde dolaşıyor.

MELEK — Ayni akşam Türk'lerin esir sultanı Bayazıt da öldü. İkisini birden alacak...

HOCA — Ey zalimlere oh dedirtmeyen Tanrım! Sultanımızın ölümüne sevinmesin diye, o zalimin evlâdını da aldın değil mi? Bu davullar ne zaman biter?

MELEK — Davulcu davulu patlatıncaya kadar sürer. Sonra herkes susar. Fakat davul çalındıkça ziyafet sürüp gider. Hatunlar tozlara yatar, göğüslerini taşla döverler...

HOCA — Dövsün haspalar! Göğüslerinin içinde ne ejderhalar yattığını ben bilirim.

MELEK — Eğer merak ediyorsan in, ziyafeti seyret. Fâniler seni göremez.

HOCA — Ne dedin? Ölüler dünyaya nasıl döner?

MELEK — Ruhlar yaşadıkları yeri pek zor bırakıp ayrılıyorlar. Benim kılavuzluk ettiğim ahret yolcularının hemen hepsi yaşadıkları yerlerde o kadar uzun kalırlar ki, âdeta fânileri, görünmeyen huzurlarıyle rahatsız ederler.

HOCA — Sağlığımda hortlak hikâyelerini kocakarı masalı sanırdım. Ben yaşamaktan bıktım usandım. Dönmeye hiç niyetim yok.

MELEK — Öyle ise yolumuza düzülelim. Yolcu yolunda gerek.

CamScanner ile tarandı

HOCA — Hele biraz daha eğlenelim. Boz oğlanı bekliyorum.

MELEK — Onu insan biçiminde ara!

HOCA — Yaaa!... Demek hayvanlar insan da oluyor!

MELEK — Olurlar... İnsanlar da kaç defa yeniden doğar bilsen... Boz oğlan oğlun mu?

HOCA — Eşeğim! Bir tanecik sevgilim, yârim. Tanrımdan son dileğim onu bana ahrette eş ve yoldaş etmesiydi. Son dilekler her zaman kabul olur derler.

MELEK — *(Hocanın yüzüne dikkatli dikkatli bakarak)* Son dileğin o olduğunu iyice biliyor musun?

HOCA — *(Birdenbire üzgün)* Eyvah, başka bir dileğim daha vardı. Bizim hatunun ahrette yanıma gelmemesini de diledim. Hatun yanımda olursa ahret bana zindan olur. Boz oğlandan uzak düşersem hasretten ciğerim kebap olur... Ne yapayım Tanrım!..

MELEK — *(Hocanın omzunu okşayarak)* İnşallah Cenab-ı Hak iki dileğini de kabul eder.

HOCA — Azraile seslensen de şehzade ve sultanla beraber Boz oğlanın ruhunu da getirse...

MELEK — Hayvan ruhlarını melekler taşımaz. Yalnız hayvanlar tekrar insan olup dünyaya dönerlerse öldükleri zaman o şerefi kazanırlar...

HOCA DALGIN — Öyle ise izin ver de inip Boz oğlanı alıp geleyim. Yaşlanalı gözleri iyi görmez oldu. Yolunu yerde bile pek bulamıyordu. Ahret yollarında şaşırır kaybour diye korkuyorum. Sen beni burada bekle. Ben yolumu bulurum.

MELEK — Peki, ben seni beklerim. Fakat sen ne tuhaf bir ruhsun hoca! Ben, bıraktıkları hazine için, sevgililer için dünyaya dönen ruhlar gördüm, fakat eşeklerinin ardından gidene hiç rastlamadım.

HOCA — İnsan ruhunda meleklerin bilmediği daha nice sırlar yatar!

ÜÇÜNCÜ SAHNE

Akşehir çayırı. Ortada açık bir türbe... Nasrettin Hoca'nın türbesi. Damın altında, mezarın çevresinde tuhaf bir toplantı var. Bir kısmı do-

CamScanner ile tarandı

laşıyor, bir kısım oturmuş konuşuyor. Direklere bağlanan bez parçalarından türbede yatanın hikmeti Akşehir halkı için "hâzır" ve "nazır" olduğu anlaşılıyor.

Türbede dolaşan kalabalık hayvan ruhlarıdır. Vücutları dik, insan gibi, kafalarında hayvan maskesi var ve elleri pençe gibidir. Vkit gece. Mezarın başında yanan kandilin altında bir küçük grup oturmuş konuşuyor.

TİLKİ — *(Yanında oturan kuzuya durmaksızın bakıp sırıtarak)* Ne tuhaf, bütün hayvanların kardeş olduğunu ancak öldükten sonra anlayabildim.

KUZU, *meler gibi* — Anamı kurt parçaladıydı. Şimdi karşı karşıya oturuyor muhabbet ediyoruz. Beni de Timurlenk'in torununun ruhu için kestiler.

AYI, *homurdanarak* — El kadar yavru kuzuyu kurban etmek için gerçekten insan gibi canavar olmalı. Biz hayvanlar, insanlardan çektiğimizi hiç unutmayacağız. Mutlak bir gün onlardan öc alacağız. Ben ki, o kadar ağır ve onurlu bir yaratığım. Burnuma halka takıp beni pazar yerinde oynatıp durdular... Hem de maymun gibi maskara bir hayvanla beraber. Hakkım maymuna helâl olsun, fakat çingeneye mutlak bir gün göstereceğim.

DEVE — Biz ayılardan daha ağır, daha hatırlı yaratıklarız. Biz en ağır yükü taşırız. Sütümüzü, yünümüzü insanlara veririz. Bunlarla beraber kervanımızı bir eşek kılvuz arkasından sürer götürürler. Eşek dünya ve ahret kardeşimiz, fakat deveciden mutlak öc alacağız.

TİLKİ — Sen gam yeme, deve kadeş! Hayvanlar tekrar insan doğunca kesinliği öc alıyorlar. Timurlenk'in vezirlerinden biri vaktiyle dünyanın en kurnaz tilkisiydi. Bir gün kuyruğunu bir kapanda kaybetti, derisini kürkçülere sattılar. Şimdi insan olalı Timurlenk'e, insanlara işkence etmesi için öğüt veriyor.

KURT — İnsan sıfatında tekrar doğmayı bile beklemeden, ruh halinde iken, insanların içine girip onları yönetiyor. Örneğin, Timurlenk bir insan olarak doğdu, fakat onun ruhuna bir kaplan musallattır. Her büyük savaştan sonra tutsaklara, yeniliklere yapılan işkenceyi hep bu kaplan ruhu, Timurlenk'in kulağına fısıldar. Eğer kuzular, kuşlar igib yumu-

CamScanner ile tarandı

şak ruhlar insanlara iyilik ve sevgi öğretmeseler, şimdiye kadar insan nesli birbirini kan içinde boğar tüketirdi.

TİLKİ — Timurlenk'in diyarında bir eşek dolaşıyormuş.

AYI — Nasreddin Hoca'nın eşeği. Eşeklerin padişahı. Ben pazarda oynarken merhum Hoca eşeğiyle gelir, Akşehir'de en çok akıllı başın, eşeğinin başı olduğunu söylerdi.

(Nasrettin Hoca'nın ruhu girer).

HOCA — Merhaba arkadaşlar.

HAYVANLAR — Merhaba... *(Yanlarında yer gösterirler)*

TİLKİ — İnsan ruhları hayvanların arasında dolaşmaz... Ahrette bile kibirlidirler. Sen nasıl oldu da tenezzül ettin bize geldin?

HOCANIN RUHU — Bir hayvan ruhu arıyorum. Daha doğrusu bir eşek ruhu. Galiba şimdi ondan bahsediyordunuz. Acaba yerini içinizde bilen var mı? *(Etrafına bakınır)* Buraları ne kadar değişmiş. Bu türbe yeni olacak.

TİLKİ — Timurlenk yaptırdı. Burada yatan evliya Akşehir'in gözünün bebeğidir.

HOCANIN RUHU — *(alayla)* Bu evliyanın marifeti ne?

AYI — Akşehir'e neşe verir. Kocası hırçın, çocukları ağlamış olan hatunlar buraya adak adar. Şu bez parçalarını görüyor musun? Buraya bağlanan çocuğun, siyaset meydanında, cellâda bile gülecek kadar tükenmez bir neşesi olur. Bu türbe burada kaldıkça Akşehir halkının içi dışı gülecektir.

HOCA — Timurleng burada hüküm sürdükçe halkı güldürmek hayli güç bir iş. Ben bunu bilerek söylüyorum, arkadaşlar. Ben de sağlığımda epey tuhaf bir adamdım. Fakat halkı güldürmek çok zor bir şeydi.

HEPSİ, *BİR AĞIZDAN* — Sen kimsin?

HOCANIN RUHU — Ben Nasreddin Hoca'yım.

(Hepsi birdenbire birbirine girer. Kahkahalar, sevinçler... Hayvan ruhları elele hocanın ruhunun çevresinde dönerler).

TİLKİ — Bu senin türben, Hoca. Senin ünün hayvanlar arasında bile büyük. En somurtkan ayı, türbene girince homurdanmayı unutuyor. Kartallar, kaplanlar, yırtıcı hayvanlar bile burada neşeli ve tatlı oluyorlar.

CamScanner ile tarandı

HOCANIN RUHU — Garip... Sağlığımda bu kadar büyük bir iş yaptığımı hiç düşünmemiştim. Benim eşeğin yeri nerede, bana bildirir misiniz? Dünya ürününün artık bence hiç değeri kalmamıştır. Başka şey konuşalım.

AYI — Ah bilsen senin eşeğin ne büyük, ne akıllı bir hayvan!

HOCANIN RUHU — Bilirim, bilirim, yalnız yerini söyleyin.

EŞEĞİN RUHU — *(Girer, efendisini görünce)* Vay efendi, seni hangi rüzgâr attı?

HOCANIN RUHU — *(Eşeğin boynuna sarılır, sevinçten sesi titreyerek)* Ah benim Boz oğlanım, cennet bile sensiz bana yavan gelecekti.

EŞEĞİN RUHU — *(Geri çekilir, sesi şüpheli)* Acele etme efendi. Yine bir çıkar işin olacak ki, yüzüme gülüyorsun, sağken sırtıma ağır yük yükleteceğin zaman hep böyle yapardın!

HOCANIN RUHU — O günler geçti, Boz oğlan. Dur bir yüzüne doya doya bakayım. Uzun kulakların olmasa şahın divanında müsahip oldun diyeceğim. Ne kadar akıllanmış, ne kadar dilli olmuşsun. Haydi artık gidelim. Benim melek kılavuz bizi Sultan dağında bekliyor. Oradan doğruca cennete gideceğiz.

EŞEK — Cennete mi? Olamaz efendi. Ben şimdi eşek ömrümde görmediğim bir keyif sürüyorum. Buradan gidemem.

HOCANIN RUHU — Nasıl keyif sürüyorsun?

EŞEĞİN RUHU — Timurlenk'in sarayına devam ediyorum. Ahmet isminde Şirazlı bir şairin maskesinin arkasına saklanıp sefa ediyorum.

HOCA — Maske ne demek?

EŞEK — *(alaycı)* Her vücut bir maskedir. Ruh onun arkasındadır. Hayvan ruhları bazan bu insan maskelerinin arkasına girer, o insanlara hayvanca şeyler yaptırırlar.

HOCA — Şiraz'lı Ahmet'in maskesinin arkasına ne sebepten ötürü saklanıyorsun?

EŞEK — Herife eşeklik ettirip padişahın gözünden düşürtmek için.

CamScanner ile tarandı

HOCA — Senin çifteli olduğunu bilirdim, fakat bu kadar kötü olduğunu bilmezdim. Timurleng'in gözünden düşenin, omuzundan başı da düşeceğini hiç düşünmüyor musun? Böyle giderse sen hiçbir zaman cennete giremeyeceksin.

EŞEK — Cennete gitmeyi kim istiyor? Saraydaki ulema, cennetle cehennem bir boş laftan ibarettir, diyorlar. Hem Şiraz'lı Ahmet'den mutlak intikam alacağım. Ben ihtiyar, kör, alil, Akşehir çayırında sürünürken, herif gezintiye çıktıkça beni yanındakilere gösterir alay ederdi. Bana ahmaklığın bir işareti gibi bakardı. Hakkımda Farsça yergiler söyler, beni saray halkına maskara ederdi. Kim akıllı imiş şimdi görsün.

HOCA — Benim zavallı eşeğim... Eğer her hayvan sağlığında eziyet gördüğü insandan öc almaya kalksa dünya bir cengelistan olurdu.

EŞEK — Fakat dünya bir cengelistandır.

HOCA — *(alaycı)* Akıl ve hikmetin eşeklerin ağzına kalacağını kim umardı...

EŞEK — *(Gururlu ve ukalâ)* Her zaman akıl ve hikmet eşek cinsinin ağzından işitilirdi. Ben şimdi gidiyorum. Divan toplandı. İstersen sen de gel. Seni Tıflî'nın maskesinin arkasına gizlerim. İyi yürekli bir zattır, eşekleri sever. Onun ruhunu yadırgamazsın.

HOCA — Bari geleyim. Belki seni bu yanlış, bu iğri yoldan çeviririm. Allaha ısmarladık arkadaşlar.

HAYVANLAR — *Hep bir ağızdan)* Allahaısmarladık. Uğurlar olsun!

DÖRDÜNCÜ SAHNE

Timurlenk'in divanı. Gümüş yıldızlar işlemeli mavi atlas bir çadır. Yerde koyu kırmızı Buhara halıları serili. Çadırın kenarlarında uzun altın şamdanlar yanıyor. Mogol komutanlar şamdanlar altında, ellerindeki saplarına öküz başı oyulmuş asalara dayanmış oturuyorlar. Çadırın ortasına yayılı kadife yastıklarda müsahipler, mabeyinciler oturuyor. Çadırın kapısı elmas taşlarla işlenmiş ağır siyah bir perde ile örtülü. Herkesin esvabı mavi ve siyah, başlarında ve yakalarında matem belirtisi olan Keçe parçaları sarıldı. Divan resmen matem içindedir.

CamScanner ile tarandı

Kapının karşısında siyah abanozdan, üstü sanatla oyulmuş bir kerevet. Kerevetin iki yanında altın zincirle bağlı iki pars uyuyor. Timurlenk tahtında oturuyor. Uzun boylu, yassı vücutlu, iri kemikli, heybetli bir adamdır. Alnı yüksek ve beyaz, biribirine paralel iki kalkık ince kaşı, kirpikler ve şiş kapakları altında ışıldayan korkunç gözleri var. Beyaz saçları uzun, tepesi sivri siyah kalpağının yanlarından boynuna düşüyor. Kulaklarında tek siyah inciden küpeler var. Teni, yaşına göre, bir çocuk gibi pembe ve tazedir, yanak kemikleri çıkıktır. Haretsiz ve sessiz duruşunda korkunç bir güc seziliyor ve şiş kapakların arasındaki ışıklar hayatla doludur. Çevresindekilerin hepsi ona göre cansız birer balmumu heykel gibi. Hepsi yaslı görünüyor. Çadırın arkasında ağır, matemli bir mızıka, acıklı bir hava çalıyor.

Kerevetin üstünde, Timurlenk'in sağında Arap tarihçisi İbn-i Haldun oturuyor. İnce yüzlü, ayırık badem gözlü, burun delikleri hareketli, duygulu bakışlı ve zarif. Bütün yüzü, iyilik, akıl fakat aynı zamanda gizli bir alay ifade ediyor.

Timurlenk'in solunda Ahmed-i Şirazî oturyor, yüzü düzgün ve çok güzeldir. Fakat o kadar kendini beğenmiş bir anlatımı var ki.. Timurlenk'in ayağının altında bir cüce, kulaklarında inci küpeler, kocaman başını bir düziye yukarıya kaldırıp Timurlenk'in yüzüne bakıyor. Ve kendilerine zoraki birer yas heykeli veren kalabalık arasında bir onun yüzünde gülmek, konuşmak isteği seziliyor. Bu cüce hükümdarın Tıflısıdır.

TIFLI — Bana bak hey... Şah baba... Bu adamlar Nuh ümmeti gibi taş mı oldular? Niçin lâf etmiyorlar?

AHMED-İ ŞİRAZÎ — Bu matemengiz cemiyette sohbet nice olur? Kâinat siyah örtülere bürünmüş genç şehzadenin matemini tutar. Cihan şahının hatırı şol derece kırık ki, sadık bendeleri nehirlerde akan sular kadar gözyaşı dökü-yor... Ah ü figanları fırtınalara meydan okuyor. Cennette huri ve gılman matem tutmaktadır..

TIFLI — Hep gösteriş, hep gösteriş şair kardeş! Hepiniz hil'at giyer gibi keder giydiniz... Hepiniz birer yalancılık heykeli. Ben şehzadeyi rüyamda gördüm... Bir sürü melekle beraber halinize bakıp gülmekten kırılıyordu.

TİMURLENK — Sus bre cüce... *(Kalkar, kerevetin üstünde aşağı yukarı dolaşır. Düşünür, düşüncesini bir ses tekrar eder. Fakat dudakları sımsıkı hiç kımıldamaz).*

CamScanner ile tarandı

TİMURLENK'İN DÜŞÜNCE SESİ — Cücenin hakkı var. Matemin yarısı riya ve tabasbus. Hele şu şaire hiç katlanamıyorum. Şehzademin ölümü nasıl yüreğimi yaktığını bildiği yok ya. Neden bu kadar kalbimi parçalıyor? Dünyanın mukadderatını elinde tutanların şahsî kederleri olabilir mi?

TİMURLENK — *(Durur ve ortalığa seslenir)* Artık yas yetişir. Ölümüzü gömdük, geçmişe mal oldu. Şimdi halden gelecekten konuşalım.

AHMED-İ ŞİRAZÎ — Şahımız hikmet söyledi!

TİMURLENK — Biz dalkavukluktan hoşlanmayız...

İBN-İ HALDUN'UN DÜŞÜNCE SESİ — *(Arapça)* Sed-di Çin'den, Mavera-yi Nehir'den, Boğaziçi kıyılarına kadar kendi nam ü şanını yüceltmek için kasideler, destanlar okutuyor da bir de dalkavukluk sevmediğini söylüyor. Bu sırf tarihe gerçeği sever bir hükümdar olarak geçmek isteğinden ileri geliyor...

TİMURLENK — *(Konuşmaya başlar)* Ya İbn-i Haldun, biz seni tarihten, ilimden, bahsetsin, münakaşalar yapsın diya davet ettik. Yazık ki, yasımız henüz ağız açmamıza imkân vermedi.

İBN-İ HALDUN — Şahımız lûtufkârdır. Ben büyüklerin matemini tarihin en büyük dersi olarak görürüm. Halkı güldüren maskaralıklara büyükler ilgisiz kalabilir. Fakat hükümdarı da en aşağı uyruğunu da ağlatan sebepler aynıdır. Acı, büyükleri küçüklerle birleştiren bir tek bağdır, büyüklere bir tek derstir.

TIFLI — Büyükler bir şey öğrenmezler.

TİMURLENK — Ne demek istiyorsun be adam?

TIFLI — Çünkü büyükler hep öğretmekle meşguldürler.

TİMURLENK — Cücemizin kusuruna bakma ey hakîm. Biz bilginlerden hep ibret aldık. Direnmek küstahlığını gösterdikleri için yeryüzünden nâm ü nişanlarını kaldırdığımız milletlerin bilginleri bile bizden saygı ve lûtuf gördü. Barınaklarını ateşe vermekten çekindik, maiyetimize aldık ve sözerini dinledik.

İBN-İ HALDUN'UN DÜŞÜNCE SESİ — Ben bu ağızlara vaktiyle inanmıştım. Fakat gördüm ki, hükümdar sözüne kapılan bilgin sonu zindan veya terk-i nâm ü şandır. Belki bu hükümdar bizim Arap hükümdarlarından daha makuldür. (Ti-

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
Merkez Kütüp. esi

CamScanner ile tarandı

murlenk'e seslenir) Kudretli padişahım, emret, huzurunda yalnız gerçeği söyleyeceğim.

TIFLI — Sakın ha tarihçi baba... Hükümdarlar yalnız işlerine gelen gerçeği dinlerler.

TİMURLENK — Çünkü hükemanın hikmet dediği şey her zaman hikmet değildir. Taneyi samandan ayırmak ancak hükümdarın işidir.

TIFLI — En büyük hikmet nedir Şahım?

TİMURLENK — Kudret, kudret, yine kudret. Hükümdarın gönlünde yerleşmek isteği her isteğe üstün gelmeli, yoksa hükûmet etmeye lâyık olamaz.

TIFLI — Ya kudret aşkı, Allah korkusuna engel olursa?

TİMURLENK — Allahtan korkan kudreti en çok seven, ve en iyi kullanandır.

İBN-İ HALDUN — Her zaman insan kalbinde kudret aşkı yok mudur?

TİMURLENK — *(Gülümser)* Hayır ey hakîm! Tecrübe bize gösterdi ki, insanların çoğu tutsak hislidirler... Çoğunluk kul olmayı, hizmet etmeyi, hükmetmeye yeğ görür.

İBN-İ HALDUN — Hizmet etmek hükûmet etmek kadar gerekli ve yararlı değil midir? Dünyada tahakküm etmek isteyenlerin sayısı yeter de artar, değil mi?

TİMURLENK — Tesbit edilmesi çok lüzumlu bir noktaya geldik ey hakîm. Ancak o noktayı tesbit edersek dünya sulh, insanlar rahat bulur.

İBN-İ HALDUN — Hangi noktaya padişahım?

TİMURLENK — Sana örnekle bunu tarif edeceğim. En büyük hükümet örneği kâinat ve ona kanunlarıyle hükmeden Cenab-ı Hak'tır. Kâinatta eskiden beri kurulu düzen vardır. Çünkü hüküm ve irade bir tek'dir, ancak Cenab-ı Hak'kın iradesi ve hükmüdür.

TIFLI — Ya şeytanın iradesi?

TİMURLENK — O cennetten kovulmuştur.

TIFLI — Öteki melekler arasında şeytanı taklit etmek isteyen olamaz mı? Gök gürledikçe ben hep «Acaba gökyüzünde kudret kavgası mı var?» diye titriyorum.

TİMURLENK — *(Cüceye bir tekme atar)* Bu ciddî konuşmalarda maskaralık gerekli değil *(İbn-i Haldun'a)* Gök-

lerde nasıl bir tek kudret varsa, yeryüzünde de kudret tek olmalı. Bütün dünyaya tek bir hükümdar buyruk vermeli; yoksa sulh ve rahat göremeyiz.

İBN-İ HALDUN — Doğru söylüyorsunuz, padişahım. Fakat bu nasıl olur?

TİMURLENK — Önce istilâ ve cenk... Cengiz hemen hemen Asya'yı baştan başa aldı. Bir Hindistan kaldı. Oraya da biz sefer edeceğiz.

İBN-İ HALDUN — Siz büyük ordulara sahip bir cihangirsiniz. Fakat asıl hükümet istilâdan, fetihten sonra başlar ve asıl o zaman zorluk meydana çıkar.

TIFLI — *(Bağırarak)* Zorluk falan yoktur tarihçi baba... Hindistan'da insan kellesinden on kule kurar, Ganj sularını kızıl akıtırız, Hint'te hemen sulh de olur sükûn de.

İBN-İ HALDUN — *(Korkmuş)* Cücenizin yüreğinde hiç Tanrı korkusu yok, şahım.

TIFLI — *(Ellerini göğsüne vurarak)* Bu kadarcık yere ancak padişah korkusu sığıyor.

TİMURLENK — Bizi belki bu gibi lâflardan hoşlanır, Cenab-ı Hak'tan korkmaz sanırsın ey hakîm *(Korkunç bir gülümsemeyle)* Fakat gerçekten biz çok dindar insanlarız. Yalnız hükemanın bilmediği bir gerçek vardır ki, biz hükümdarlar onu biliriz. Cenab-ı Hak dünyaya kimin hükmettiği ile hiç meşgul değildir. Bunu kaç defa zavallı Yıldırım Bayezid'e söyledim. Bana inanmadı. *(Topal ayağını göstererek)* Eğer dünyanın küçücük hükmü olsa Cenab-ı Hak hüküm ve kudreti bizim gibi topallara, Bayezid gibi saralılara, İskender gibi delilere bırakır mıydı. Hayır... Dünya denilen yerin Cenab-ı Hak'kın indinde küçücük hükmü yoktur.

İBN-İ HALDUN — *(Gülümser)* Cenab-ı Hak iradesini er geç tecelli ettirir.

TİMURLENK — Dünyadaki iradesi kudretli hükümdarların aracılığıyle, onların yumruğuyle meydana geliyor . *(Durur, sonra seslenir)* Kapıyı kim açtı? Çadıra rüzgâr giriyor.

KAPIDAKİ NÖBETÇİLER — Kapılar kapalı...

(Kapının yanından Hoca'nın ruhuyle eşeğin ruhu yükselir. Hoca Cüce'nin, eşek, Ahmed-i Şirazî'nin arkasına saklanır.)

CamScanner ile tarandı

İBN-İ HALDUNUN DÜŞÜNCE SESİ — Timurlenk bana siyaset ve tarih dersi veriyor. Cücenin hakkı var. Cihangirler dünyadan ders almıyor. Yalnız ve yalnız kudrete ve kuvvete iman ediyorlar.

AHMED-İ ŞİRAZÎ — *(Yüzü tuhaf bir biçim almaktadır, güler, işaretler yapar ve İbn-i Haldun'a seslenir)* Ben senin ne düşündüğünü biliyorum. Cihangirler niçin yalnız kudrete tapar, diyorsun. Çünkü hepsinin içinde bir kaplan, bir aslan bir yırtıcı yaratık yatar...

(Herkes ayağa kalkar, kerevete doğru gelir.)

TİMURLENK — *(Sakin, fakat alaycı)* Eşekler, çakallar kimin içinde yatar, Ahmed-i Şirazî?

AHMED-İ ŞİRAZÎ — Dalkavukların...

MİSAFİRLER — *(Gülerek)* Acaba Nasrettin Hoca'nın eşeği şimdi nerededir?

TIFLI — *(Aklını kaybetmiş gibi yumruklarını sallayarak)* Eşeğimle neden eğleniyorsunuz?

TİMURLENK — Bu ne divanelik! Sen aklınca Nasrettin Hoca mı oldun? Adam öldü, namına bir türbe yaptırdık.

TIFLI — Ha, ha, ha... Vücudu için türbe. Fakat ruhu nerede, ne biliyorsun bakalım?

TİMURLENK — Bu herifleri alın, zincire vurun.

(Muhafızlar, Ahmed-i Şirazî'yle Cüce'yi götürürken)

AHMED-İ ŞİRAZÎ — *(Haykırarak)* Efendiye dokunmayın... Nasrettin Hoca'ya el sürmeyin... Onun mekânı şimdi cennet. Ahı, ahı, ahı... *(Anırır).*

TİMURLENK — *(Kızgın)* Yalandan delilik yapıyorlar. Kafalarını kesin getirin.

(Muhafızlar iki deliyi götürürken, Timurlenk gene İbn-i Haldun'la tarih tartışmasına başlar).

TİMURLENK — Bir cihangir bir ülke zaptedince onu ne suretle idare etmeli?

İBN-İ HALDUN — Senin idare ettiğin gibi şahım. Senin kadar hikmetle idare eden bir hükümdar namına layık bir padişahı ne geçmişte, ne de şimdi gördüm.

PERDE

CamScanner ile tarandı

İKİNCİ PERDE

«Cennet, vücut bulan bir dilek hulyası, cehennem, ateşte yanan bir ruhun gölgesi...»

— Hayyam'dan —

BİRİNCİ SAHNE

Ahrette gölgelik bir yer. Hava ılık, akşam renklerinin en açık esmerinden en koyu karaltısına kadar biribirine karışmış. Hindistan cevizi, muz ve hurma ormanı. Ağaçların araları durgun göller gibi yeşilimtrak. Bir zaman bütün hayat uyuyor gibi çevre sessiz. Biraz sonra bir kımıldanma sezilir. Havada lâtif ve garip hareketlerle yüzen esmer yahut siyah yüzlü melekler görünür. Ağaçların üstünde yahut dibinde, elleri sazlı, omuzları renk renk kanatlı, yüzleri en açık esmerden en koyu çikolata renkli melekler şarkı söylerler. Şarkının dili cennette konuşulan bir tek dildir. Herkes biribirini anlar. Müzik Afrika zencilerinin tutsaklık günlerinden kalma ilâhilerini hatırlatır. Tâ kalbe giden bir üzüntüsü sezilir. Bütün bu sahne üstünde tatlı bir sesle dönen, bu gölgeliği temin eden siyah bir gezegen vardır.

Nasrettin Hoca ağaçların arasında görünür. Şaşkın şaşkın çevresine bakınır ve kendi kendine söylenir:

«Havalarda dolaşmak başımı döndürdü. Tepede dönen bu kara kubbe bizim eski dünya olacak. Acaba neden dünyanın altına düştüm? Sakın burası Gayya kuyusu olmasın? *(Koklar)* Hayır, katran kokmuyor. Demek burası korktuğum yer değil.»

Bir hurma ağacı altında ud çalan iki melek görünür. Yüzleri Yemen kahvesi renginde, dişleri sedef gibi, ince omuzlarında birinin firuze renginde, ötekinin lâl renginde şeffaf kanatları vardır. Hoca onlara doğru yürür.

HOCA — Burası neden bizim eski dünyanın altında? Acaba sebebini biliyor musunuz, bacılar?

CamScanner ile tarandı

(Firuze kanatlı melek udunu bırakır, Hoca'ya yanında yer gösterir).

MELEK — Burada alt üst yoktur. Buraya «Afrika hulyası» derler. Beğenmedin mi?

HOCA — Çok beğendim. Çok güzel, hele ilâhîler bana çocukluğumuzda mektebe başlanırken söylediğimiz ilâhîleri hatırlatıyor. *(Birdenbire Yunus Emre'nin bir ilâhîsini mırıldanmaya başlar).*

Şol cennetin ırmakları,
Akar Allah deyu deyu,
Cennette huri kızları,
Gezer Allah deyu deyu.

MELEK — Ne güzel sesin var?

HOCA — Sesi sen bizim Boz Oğlan'da gör. Öyle lâtif öyle lâtiftir ki...

MELEK — Oğlun mu?

HOCA — Hayır, eşeğim. Fakat binbir oğula değişmem.

MELEK — Niçin beraber getirmedin?

HOCA — Ah, sorma, getirmek için onun yüzünden cennet yolundan geri döndüm, kara topraklara indim. Fakat kandıramadım. O beni öyle tehlikeli bir işe sürükledi ki...

MELEK — Ya...

HOCA — Sana bir şey soracağım firuze kanat bacıcığım. Neden burası hep siyah yüzlülerle dolu?

MELEK — Ak yüzlülerden acı gören, zorluklar çeken siyah yüzlüler, burada dinlendikten sonra ve cennetin havasına alıştıktan sonra daha ışıklı tarafa, ak yüzlü melekler ülkesine giderler. Hele kimimiz buradan hiç ayrılmayız.

HOCA — Siz müslüman değil misiniz? Müslüman için dünyada, ahrette ak yüzlü, siyah yüzlü olur mu? Buraya da müslümandan başkası giremez ya!

MELEK — Nasıl girmez! Cennete bin bir yol vardır. Herkes kendi yolundan gider. Biz müslümanlık nedir bilmeyiz. Biz İsa ümmetiyiz.

HOCA — Ne de olsa ehl-i kitap sayılırsınız, fakat diyarınız nice diyardır ki, müslümanlık nedir bilmiyor?

MELEK — Amerika.

CamScanner ile tarandı

HOCA — Bu namda hiç bir diyar bilmiyorum.

MELEK — Belki sen dünyadan çekildikten sonra Amerika keşfedilmiştir. Dünyadan ayrılalı çok oldu mu?

HOCA — Bana bir an gibi geliyor. Hem ikinci gidişte, yani sırf ruh olarak Boz Oğlan'ı almak için gidişimde bir gün bile kalamadım.

MELEK — Boz Oğlan'ı nasıl kaybettin bize anlatmadın.

HOCA — Hiç sorma firuze kanat bacım... Öyle bir kargaşalık oldu ki, biribirimizi kaybediverdik. Beni göğe çıkaran melek ah ü figanıma dayanamadı. «Sen git şurada dinlen ben Boz Oğlan'ı bulunca seni çağırırım» dedi, beni buralara saldı.

MELEK — Sinirlerin bozulmuş olacak. Sinirleri bozulan ak yüzlü ruhları ahret hep buraya yollar.

HOCA — *(Dalgın)* Acaba ben dünyadan ayrılalı kaç yıl oldu?

MELEK — Yıl, ay bunlar hep dünya ölçüsü. Burada kullanılmaz. Geçmiş, gelecek bütün zaman bir an içindedir.

HOCA — Ben buraların garibiyim, daha törelerini pek öğrenemedim. Bana biraz kendinden bahset. Kendi geçmiş dünyanı bana anlat.

MELEK — *(Üzgün)* Dünyadan söz etmeyi pek sevmiyorum. Dünya aklıma gelince kanatlarım lâhana yaprağı gibi buruşuyor. *(Elleriyle kanatlarını düzeltir)* fakat sen meraklı bir adama benziyorsun. Sana kim olduğumu anlatayım. Ben Amerikanın güneyinde, siyah yüzlülerin çalıştığı bir pamuk tarlasında doğdum. Tutsaktık. Beyaz yüzlü bir adam bizi tutsaklıktan kurtardı. O aralık ben öldüm. Fakat bir zaman sonra yine pamuk tarlalarını özledim, dünyaya döndüm.

HOCA — Demek istediğin zaman dönebiliyorsun?

MELEK — Herkes dönebilir. Kim dönmek isterse ahrette «İnsan işleri kurumu»na bir dilekçe verir. Orası dilekçeyi «Çocuk yapımevi» ne havale eder. Yapımevi kolunu, kanadını kırpar, seni çocuk yapar, gebe bir kadının rahmine gönderir, tekrar doğar, yaşarsın.

HOCA — Kadın rahmine girmeden dünyaya gidilmez mi? Bu mübarek dünyanın başka kapısı yok mu?

MELEK — *(Gülerek)* Bazan vardır. Çünkü geçici bir

CamScanner ile tarandı

zaman için gitmek isteyenler çoktur. O zaman seni sırf ruh olarak bir adamın vücuduna sokarlar.

HOCA — Bir vücutta iki ruh biribiriyle çekişmez mi?

MELEK — Çekişir.. Bazan bir vücutta iki ruh değil, beş altı ruh birleşir. Ben ikinci defa dünyaya böyle gittim. Üçüncü defasına gelince..

HOCA — Sen de dünya ile ahret arasında mekik dokuyorsun a bacım. Yoksa senin de kara topraktan ayrılamayan bir Boz Oğlan'ın mı var?

MELEK — Onun gibi bir şey.. Fakat artık bir daha gitmeyeceğim. Daimî kanat salıverdim, burada kalacağım. Cennette kanat salıvermek, dünyada saç uzatmaktan daha kolay...

HOCA — Son defa dünyayı nasıl buldun bacım.

(Çevrede bir telâş. Bütün sazlar birden çalınmaya, bütün melekler bir ağızdan bir ilâhîye başlarlar.)

HOCA — Ne oluyor?

LÂL KANATLI MELEK — «İnsan İşleri Kurumu» ndaki siyah yüzlüler temsilcisi geliyor, kabul resmi var.

(Sahne kararır)

İKİNCİ SAHNE

Eskiler ve uzun boylu bir Habeş. Firuze kanatlı melek Hoca'ya tanıtır. Bu «Siyah renkliler temsilcisi» dir.

HOCA — Selâmünaleyküm. Nereden geliyorsun?

TEMSİLCİ — Dünyaya Habeş işlerini incelemek için gittimdi. Dönerken bizim buradaki evlâtları da görmek istedim.

HOCA — Dünyada ne var ne yok?

TEMSİLCİ — Fena şeyler var. Rahat ve huzur yok. İnsanlar Arap saçı halinde. Korkarım bu kargaşa, bu geçimsizlik dünyadan buraya da sıçrayacak!

HOCA — Bu nasıl olur? Burası cennet değil mi?

TEMSİLCİ — Sen buranın acemisisin evlât. Sana anlatayım: Eski günlerde dünyada insanı biribirinden ayıran bir din vardı. Fakat buraya gelince o ayrılık kalkardı. Şimdi orada insanı biribirinden ayıran binbir başkalık var, en büyüğü renk ve ırk ayrımı. Sarı adam, siyah adam, Arî' Turani daha bil-

CamScanner ile tarandı

mem ne isimli ırklar herkesi biribirinden ayırıyor. Bu işi burada bizim kurum inceliyor. Daha bir karar veremedi.

HOCA — Bu ne tuhaf cennet... Dünyanın bir aksi gibi.. dünyanın hayali ortadan kalkar.

TEMSİLCİ — Cennet kat kattır. Ancak en son katında

HOCA — O nasıl yerdir?

TEMSİLCİ — Kimse bilmez. O altın kapının ötesinde, oraya «Mutluluk ülkesi» derler. Fakat o kapının eşiğini atlayan, benliğini, varlığını bu yanda bırakır. Oradan dönen yoktur. Onun için onu geçenler azdır.

FİRUZE KANATLI MELEK — Olmak, olmamak...

HOCA — Ne diyor?

TEMSİLCİ — «İnsan işleri kurumu» nda şairler temsilcisi olan bir şairin beytini tekrar ediyor. O ikide birde altın kapının eşiğine varır, bu beyti tekrar eder fakat geçmeye cesaret edemez, geri döner. Anlaşılan dünyanın kendisinden kurtulan, hulyasından kurtulmuyor. Daha doğrusu...

HOCA — *(Başını elleriyle sıkarak)* Başım ağrıyor. Bir şey anlamıyorum. Ahrette fincancı katırları ürkütülmezse rahat edilir sanırdım... Halbuki burada ne anlaşılmaz sırlar var...

TEMSİLCİ — *(Hoca'nın omuzunu okşayarak)* Burada baş ağrısı olamaz. Ben sana bir ilâhî okuyacağım, dünyayı unutursun.

(Sahne kararır, derin ve olağanüstü güzel bir ses ezan okur).

HOCANIN SESİ — Şimdi senin kim olduğunu anladım, siyah yüzlüler temsilcisi... Sen Bilâl-i Habeşî'sin.

TEMSİLCİNİN SESİ — Şimdi burasını anlar gibi oldun. Bir kat daha yükselebilirsin.

ÜÇÜNCÜ SAHNE

Bostan, arasında berrak bir su geçiyor. Bir yanı yemişlik, bir yanı sebzelik. Irmak kenarında sebzelik yönünde bir kulübe. Yanında çevreye gölge salmış bir ceviz ağacı. Kütüğüne Hoca sırtını yaşlamış nargile içiyor. Arada ağzından marpuçu çıkarıyor, yanında, yaprak üstünde yığılı duran kavak incirinden birini ağzına atıyor. Boz Oğlan, yemişlikte arada sırada görünüyor. Gövdesi insan, kafası eşektir. Hoca, Boz Oğlan'ı her görüşünde sırıtıyor ve sonunda şu şarkıyı tutturuyor:

CamScanner ile tarandı

Boz Oğlan, Boz Oğlan,
Kafası dinkoz oğlan,
Kulak salla, çifte at,
Bostan adlı cennette.

Oğlan nallı, incir ballı,
Ağaçları bin dallı,
Çiçekleri hep allı,
Bostan adlı cennette.

Huri gılman gözlemem,
Karı kızan izlemem,
Börek helva özlemem,
Bostan adlı cennette.

Hoca susar susmaz yemiş ağaçları arasından kalın bir ses aynı makamda bir türkü tutturuyor:

Cevizin içi tatlı,
Kabuğu zehir kaplı,
Rosalind'in lezzeti
Gönülde çifte tatlı...

HOCA — *(Doğrulur, çevreyi kaygı ile gözler ve kimseyi göremeyince seslenir)* Boz Oğlan, şimdi de işi şairliğe mi döktün? Şirazî'nin vücudüne gireli sende bir acayiplik var. Hep kafiyeli lâf ediyorsun.

(Boz Oğlan ağaçların arasından görünür. Ağzında çiğnediği incir yaprağını yuttuktan sonra cevap verir.)

BOZ OĞLAN — Ben bir şey söylemedim efendi.

HOCA — *(Yerinden fırlar ve haykırır)* Bostanımıza kim girdi?

(Yemişlikten yana kırmızı sakallı, koca kafalı, kıyafeti «Şekspir» in resimlerindeki gibi bir adam belirir).

HOCANIN DÜŞÜNCE SESİ — Ehlisalip ordusundan olacak. Yoksa bir müslümana cennette bile rahat vermeyecek kadar patavatsız başka kim olabilir. Çok şükür silâhsız fakat ızbandut gibi. Gerçi aramızda ırmak var amma, darıltmaya gelmez.

HOCA — Safa geldin çorbacı. Tatlı ceviz, acı ceviz diye

CamScanner ile tarandı

bir türkü söylüyordun. Rosalind hatun denilen çetin ceviz kızın mı, karın mı?

ŞEKİSPİR — İkisi de değil... Sırf bir kadın hulyası...

HOCA — Bak sana söyleyeyim çorbacı. Ben cennete yakamı bizim karıdan kurtarmak için geldim. Burada ne kadın, lâfı, ne de hulyası isterim.

ŞEKİSPİR — Yakanı kurtarabildinse ne âlâ...

HOCA — *(Duraksar, çevreyi gözler)* Senin de galiba bağrın yanık çorbacı. Anlaşılan komşu olacaksın, kimsin?

ŞEKİSPİR — Kafiye düzücülerin şahı... Kafiyeleri, padişahların, altın, mermer anıtlarının ün ve hayatından daha ebedî olan kafiyeci...

HOCA — Pek anlayamadım ama, galiba şair olacaksın.

ŞEKİSPİR — Evet «İnsan işleri kurumu» nda şairlerin temsilcisi.

HOCA — Hatırladım... Bilâl-i Habeşî bana senden bahsetmişti.

ŞEKİSPİR — Ne dedi?

HOCA — Bir altın kapı varmış, ötesi asıl cennet imiş. Sen eşiğine kadar gidip bir türlü içine giremiyormuşsun.

ŞEKİSPİR — Doğru... Çünkü buraya hâlâ dünyadan sesler geliyor, burada hâlâ dünyaya dönülüyor. Fakat asıl cennet, altın kapının ötesi... Öyle bir yer ki, oradan henüz hiç bir gezgin dönmedi, bize bir haber vermedi. Hem de «insan işleri Kurumu» ndan ben de çekilirsem orada işe yarar adam kalmaz.

HOCA — Bana bak çorbacı. Eğer sen buraya beni «insan işleri kurumu» na üye kaydetmek için geldinse nafile nefes tüketme. İnsan işleri benden geçti. Ben bundan böyle gönlümün ve gözümün seçtiği cennette keyif çatmaya karar verdim.

ŞEKİSPİR — Merak etme. Ben buraya Kurum hesabına gelmedim. Doğrusunu istersen kurumda içim sıkılıyor. *(Birdenbire gururlu)* Doğrusunu istersen bu orta cennetin ne insanında, ne toplumunda hayat var. Benim hikâyelerimin en âdisi bunların hepsinden canlıdır. Hepsi dünyanın soluk ve silik birer yansıması... *(Hoca'nın esnediğine dikkat eder)* Seni sıktım galiba arkadaş. Biraz da sen söyle, adın ne? Kimsin?

HOCA — Akşehir'li Nasrettin Hoca. Sağken insanları gül-

CamScanner ile tarandı

dürdüğüm için nasılsa cennetlik oldum. Fakat ünüme bakıp da beni büyük bir şey sanma. Bizim diyarda ölülerin erdemliği büyültülür. «Kör ölür badem gözlü olur, kel ölür sırma saçlı olur.» Ne ise beni geç. Otur da bir sohbet edelim.

(Şekispir, su kenarına oturur, piposunu yakar. Hoca tekrar ceviz ağacının kütüğüne sırtını dayar, nargilesini içmeye başlar.)

ŞEKİSPİR — Sen gerçekten tuhaf bir adama benziyorsun. Eğer karnın büyük, yüzün kırmızı olsa seni bizim Falstaf'a (*) benzetecektim.

HOCA — *(Eliyle karnını sıvazlar, içine çeker)* Karnım nice büyük olsun a çorbacı? Dünyada et lokmasının yağlısı bize nasip olmadı ki... Karı önümüze sade kemik parçası atar, kendisi en yağlı lokmaları yutardı.

ŞEKİSPİR — Bir düziye karını çekiştiriyorsun, galiba ihtiyar ve titizdi.

HOCA — *(Dalgın)* Dul aldım. Aldığım gün pişman oldum. İlk gecesi bana «Merhum» dan bahsetti. Sonra her gece yatakta bana merhumdan bahsetti, durdu. Anladım ki bizim yatakta ömrümüzün sonuna kadar üç kişi yatacağız. Ve bana merhumdan yer kalmıyor, dedim, yatağı ayırdım... Fakat.

ŞEKİSPİR — *(Sözünü keserek)* Biz o ağızları yutmayız, Hoca. Mutlak genç bir kadına göz koydun, karının yatağından kaçtın. Erkek âleminde olağan şeydir, hepimizin başına geldi. Benimki benden sekiz yaş büyüktü. Bizim kasabadaki kızlara bakmaya korktum, soluğu başkentte aldım.

HOCA — *(Hâlâ dalgın)* Gencini de tecrübe ettik. Eş dost öğüdüne inandık, karının üstüne evlendik, ikisinin arasında başıma gelen, pişmiş tavuğun başına gelmemiştir.

ŞEKİSPİR — Sana ne yaptılar?

HOCA — *(Sarığını çıkarır, cascavlak kafasını gösterir)* Kocakarı «Karın ihtiyar, sana siyah saç gerekmez» derdi, civan karı «Karın taze sana ak saç gerekmez» derdi. Biri siyah, biri ak saçımı yoldu, beni yolunmuş hindiye çevirdiler.

ŞEKİSPİR — *(Gülerek)* Güzel, güzel, çok güzel. Birinin

(*) Şekspir'in komik kişilerinden en ünlüsü.

CamScanner ile tarandı

beğendiğini öteki beğenmez, fakat yine hepsi birbirine benzer, hepsi birbirinden tatlı. *(Yine şarkısını tutturur):*

Cevizin içi tatlı,
Kabuğu zehir kaplı,
Rozalind'in lezzeti,
Gönlümde çifte tadlı.

HOCA — Haspaların içini de kabuğunu da bilirim... Yılan zehiri yanlarında haltetmiş... Çok şükür cennette karıdan kurtuldum. Artık bu acı lâfı etmeyelim.

ŞEKİSPİR — Garip, garip, çok garip. Bize müslüman cenneti dilber hatunlarla dolu derlerdi. Senin cennetinde bir eksiklik var.

HOCA — Kim demiş? Boz Oğlan karşımda salındıkça değil bostan, Akşehir çöplüğü bile bana cennet gibi gelir.

(Ağaçların arasından Boz Oğlan görünür, Şekispir'in yanına gelir selâm verir).

ŞEKİSPİR — Bu kadar insana benzeyen eşek görmedim. Estağfurullah daha ziyade meleğe benziyor. Kanatları bizden çok uzamış Kim derdi ki, bu iklime insandan çok eşek alışsın.

BOZ OĞLAN — Bunda şaşacak ne var ki... Dünyada iyi insanlara eşek dediklerini hiç işitmedin mi?

ŞEKİSPİR — Akıllı eşek, hikmet söyleyen eşek, gerçeği söyleyen eşek... *(Hocaya)* Sen nasıl oldu da bunu buraya getirebildin? Buraya yalnız en büyük ruhların hayvanları girebilir...

HOCA — Ölmeden önce son duam «Yarab, Boz Oğlan'ı bana cennette komşu et» duası idi. Malûm ya, son dua her zaman kabul olunur.

AĞAÇLARIN ARASINDAN TİZ VE TİTİZ BİR SES — Yine yalan söylüyorsun Hoca!

(Hoca yerinden fırlar, aranır, etrafı gözler.)

ŞEKİSPİR — Ne o Hoca, hayal mi gördün?

HOCA — *(Ağlar gibi)* Görmedim işittim. Her nasılsa son nefesimde bir hata ettim. Son dileğim bir değil, ikiydi. Biri Boz Oğlan'la cennet adlı bostanda komşuluk, öteki karının yüzünü bir daha görmemek... Biri tam, biri yarım kabul

CamScanner ile tarandı

edilmiş! Karıyı görmüyorum, fakat arada sırada sesini işitiyorum... Ah bu ses olmasa, cennette ne yılan ne de Havva olacaktı.

ŞEKİSPİR — Kim derdi ki, bu kadar basit bir ruhun cennetinde bile korkunç hayaller bulunabilsin.

HOCA — Sana da mı hayalet görünüyor çorbacı?

ŞEKİSPİR — Hep hayalet, hep rüya. Ve olduğum andanberi zevkin ve kederin en engin derecelerini tattım... Bilim ve hikmet bilenlerin keyiflerini yokladım... Dilenciden kırala, caniden evliyaya kadar insan ruhunu elden geçirdim. Cennetin bahçelerine vardım, cehennemin dibine daldım. Hiç biri beni tatmin etmedi. Fakat hiç birini unutamadım. Bilgilerime, hayallerime zincirle bağlanmış gibiyim. Tâ cennete kadar sürüklediğim dünyanın fikir ve his çöplüğü üstünde kıyamete kadar ötemeyen mahkûm serseri bir horoz gibiyim.

HOCA — İnsan işleri kurumu bu derdine çare bulamıyor mu, çorbacı?

ŞEKİSPİR — Benim derdime nereden çare bulsunlar, kendileri de hâlâ dünyadan getirdikleri hayaller ve rüyalarla uğraşıp duruyorlar.

HOCA — Sakın sıtmaya tutulmuş olma, gerçi burada hastalık olmaması gerek amma, mademki dünyadan başka şeylerin aksi geliyormuş, belki hastalığın aksi de geliyor. Çünkü hummalı konuşuyorsun.

ŞEKİSPİR — Bu hastalık değil Hoca. Bu bize «Ruh» denilen şeyden geliyor. Ruhumuz olmasa rahat edeceğiz. Ölünce sahiden öleceğiz...

HOCA — Ruhsuz insan olur mu?

ŞEKİSPİR — Geçenlerde dünyadan bir bilgin geldi. Bana iyi bir haber verdi. Dedi ki, dünyada insanları ruhlarından kurtarmak için yeni bir usul keşfetmek üzere imişler. Bunu bulurlarsa insan rüyadan, hülyadan, hayallerden şifa bulacak. Yüzler birer et maskesi, vücut yürek saat makinesi gibi olacak. İnsan ölünce çürüyecek ve hayatı dünyada bitecek. Bana öyle geliyor ki, insanı kendi kendisinin yarattığı azaptan kurtarmak için bundan başka çare yoktur. Hattâ bu yeni bilgin bizim kuruma bu fikri kabul ettirmek için çalışıyor.

HOCA — *(Başını sallayarak)* Çorbacı kardeş, buradaki-

CamScanner ile tarandı

ler senin gibi düşünmeye başlarlarsa cennette de tımarhaneler yapmak gerekecek... Deli saçması, humma sayıklaması dünyada kalmalı.

ŞEKİSPİR — Cennet de insanın bir delilik hülyası değil mi?

HOCA — *(Lâkırdıyı değiştirerek)* Senden benim bir isteğim var, çorbacı. Ben senin gibi bin bir ses işitmiyorum, hayaletler alayı içinde dolaşmıyorum. Benim derdim arada işittiğim bizim karının sesi. Acaba senin Kurum buna bir çare bulamaz mı?

ŞEKİSPİR — *(Ayağa kalkarak)* Bunu bizim Kurumun Genel Sekreteri ile karşılıklı bir konuşalım, sana haber veririm.

DÖRDÜNCÜ SAHNE

Aynı yer. Uzaktan bir testere sesi ve türkü.

Oğlan nallı, incir ballı,
Ağaçları bin dallı,
Çiçekleri hep allı.
Bostan adlı cennette.

Şekspir'le İbn-i Haldun girerler.

İBN-İ HALDUN — Hoca meydanda yok. Ne hoş yer... Âdeta dünyaya benziyor.

ŞEKİSPİR — Hoca'nın kendisini görsen bayılırsın. O olmasa sıkıntıdan patlayacağım. Siz, hepimiz tokmak kafalı hemşeriler siniz, işiniz gücünüz hep can sıkıcı, ağır laf. Âdeta panayırlardaki kura makineleri gibi içiniz yaldızlı kâğıtla fikir şekeri gibi dolu. İçine on para attın mı altından yenmez, yutulmaz ağır bir fikir şekeri fırlıyor.

İBN-İ HALDUN — O kadar canın sıkılıyorsa dünyaya bir gezi yap!

ŞEKİSPİR — Aman Allah esirgesin.

İBN-İ HALDUN — Öyleyse cehenneme git.

ŞEKİSPİR — Kaç kez gittim. Gûya orada yasaklar yokmuş. Her günah mubahmış. Fakat memnu olmayan günahın tadı olmuyor ki... Tekrarlanan zevk, zevk değil ki... Son gezimde gala gecesi vardı. Şeytan baloya başkanlık ediyor.

CamScanner ile tarandı

cehennem geleneğine uygun bir göz kamaştırıcılık içinde eğleniyordu. Fakat dikkat ettim; herkes Tanrının buyruklarını yerine getiriyormuş gibi asık suratlı idiler.

(Bir patırdı işitilir).

İBN-İ HALDUN — Biri ağaçtan düştü galiba...

BEŞİNCİ SAHNE

(Nasrettin Hoca eşeğine dayanmış, topallaya topallaya gelir. Kulübenin arkasındaki balkabağı yığınını atladıktan sonra suyun kenarına yaklaşır.)

ŞEKİSPİR — Hello...

HOCA — Merhaba...

ŞEKİSPİR — Sana bizim Kurumun genel sekreteri İbn-i Haldun'u getirdim.

HOCA — Selâmünaleyküm, İbn-i Haldun. Nam ü şanını dünyada çok işittimdi.

İBN-İ HALDUN — Ben de senin ününü biliyorum. Akşehir'i ziyaret ettiğim zaman sen dünyadan göçmüştün. Türbene bez bile bağladım. Timurlenk'le konuşmuş olanların kalp huzuru, can selâmeti için adak adamaya ihtiyaçları oluyor. *(Eşeği görür)* Merhaba... Sen de mi buradasın? Cennete giren eşek... Bu devlete şimdiye kadar hiç bir uzun kulak kavuşmadı...

BOZ OĞLAN — Buna devlet mi diyorsun? Efendinin bayat şakalarını dinlemek kolay mı sanıyorsun?

İBN-İ HALDUN — Sıkıldığın zaman arada bir hayvan bahçesini ziyaret etsene. Şimdi Nuh'un on iki bininci yıldönümünü kutluyorlar. Ne ışık, ne fişek, ne çalgı, ne çıgan... Hele bir Nuh gemisini donatmışlar, görülecek şey!

BOZ OĞLAN — Buna devlet mi diyorsun? Efendinin bareden gidiliyor?

HOCA — İbn-i Haldun şaka ediyor. Öyle bahçe falan yok. Sen misafirlere biraz kavak inciri topla.

(Boz Oğlan suyu atlar, incir ağaçları arasından kaybolur.)

HOCA — Kahvenizi şekerli mi istersiniz.

ŞEKİSPİR — Ben viski isterim. Gerçi buranın viskisi insanın başını tutmuyor amma...

CamScanner ile tarandı

İBN-İ HALDUN — Ben sade kahve isterim.

(Hoca elini çırpar. Havadan uçarak kahve ve viski gelir, misafirlerin önüne konar. Kendi nargilesini alır.)

HOCA — Boz Oğlan'nın nereden aklını düzmece bahçelerle çeliyorsun, İbn-i Haldun?

İBN-İ HALDUN — Neden düzme olsun? Böyle bir bahçe var ve hem de yıldönümü şenliği var. Sen de Boz Oğlan'la birlikte git, açılırsın.

HOCA — Ben burada eğlence aramıyorum. Fakat Nuh neden hâlâ hayvanlarla uğraşıyor?

İBN-İ HALDUN — Onların yaşayışından sorumlu değil mi? Bir adam bir canlı yaratığa bir defa bir iyilik etti mi sonuna kadar onun mutluluğu ile uğraşır. Burada hayvan bahçesine giren hayvanlara Nuh bilet keser ve onları o terbiye eder.

HOCA — *(Kendi kendine)* Herif bana masal söylüyor. *(Yüksek sesle)* İnsanlar cennete gelince biletlerini kim keser?

İBN-İ HALDUN — Âdem'le Havva!

ŞEKİSPİR — Onu bizim Sen Piyer'in yapması gerek!

İBN-İ HALDUN — İsa ümmeti için burada ayrı bir imtiyaz olsa, buna müslümanlar, budistler, daha başka din adamları razı olmazdı. Âdem'le Havva insaniyetin babası ve anası... Onlar sayesinde hepimiz kardeşiz.

HOCA — Şimdi yalanını yakaladım, İbn-i Haldun, ben girerken kimse bilet sormadı.

İBN-İ HALDUN — Burada yalnız ilk gelenlerden bilet sorarlar. Sen kaç kere buraya girdin çıktın biliyor musun? «Esop» diye geldin, sonra...

HOCA — *(Sözünü keser)* Bizim diyarda tuhaf olan her meşhur adam Nasrettin Hoca... Bunu bilmez değilim. Ben bugün seninle başka bir şey görüşecektim.

İBN-İ HALDUN — *(Defterini çıkarır, inceler)* Biliyorum. İki dua meselesi. Son duan olarak bir eşeğin burada bulunmasını kaydetmiş ve kabul etmiştik.

HOCA — Siz kim oluyorsunuz da dua kabul ediyorsunuz? Duaları ancak Cenab-ı Hak kabul eder.

İBN-İ HALDUN — Doğru. Fakat burada biz Cenab-ı Hak'kın emir kullarıyız. İnsan işleri hep elimizden geçer. Tâ

CamScanner ile tarandı

insanlar altın kapıyı geçip dünyayı arkada bıraktıkları ana kadar. Burası malûm ya, orta cennet. Dünya ile ilişkisi olan bütün işler bize gelir...

HOCA — Şimdi de bir Sofî gibi konuşuyorsun.

ŞEKİSPİR — Ben de, İbn-i Haldun'un ne demek istediğini her zaman anlamıyorum.

HOCA — Bizim bildiğimiz cennet dünyada Evamir-i aşerey'i tutmuşların yeridir.

ŞEKİSPİR — Hırçın ve çirkin hatunların olmadığı, sevgili eşeklerin otladığı yer...

İBN-İ HALDUN — Şakayı bırakın. Dua meselesine gelelim. Ölen bir adamın yalnız bir tek son duaya hakkı vardır.

ŞEKİSPİR — Ya karı, eşek, bunlardan birini seçmeli.

HOCA — Beni karımın sesini duymaktan kurtarabilir misiniz, İbn-i Haldun?

(Hoca karısının tiz ve titiz sesini kulübenin arkasından işitir: «Edemezler yahu!»).

HOCA — Karımın sesini duymuyor musunuz?

İBN-İ HALDUN — Bu sırf senin kuruntun Hoca. Sinirlerin hasta. Biz burada dünyadaki bir tedavi usulünü, sinir hastalarına uyguluyoruz. Biraz Psiko-analiz yapıyoruz. Sana onun ne olduğunu anlatmak şimdi uzun. Fakat bana öyle geliyor ki, senin karın da cennette seninle beraber olmayı istemez. Bunu isteyen çok az karı kocaya rastladık. *(Biraz alaycı)* Belki onun da cennette eş olmak istediği bir Boz Oğlan vardır. *(Birdenbire ağırbaşlı)* Seni karının görünmeyen huzurundan kurtarmak bizim için kolay. Fakat Boz Oğlan'ın daima yanında kalmasını temin edemeyiz.

HOCA — *(Büyük bir acı içinde)* Boz Oğlan'ın olmadığı yer bana nasıl cennet olur?

İBN-İ HALDUN — Ruhların dileklerine bizim kurum tahakküm edemez. Hattâ hayvan bile olsalar. Eğer Boz Oğlan gönlünün isteğiyle yanında otursa ne âlâ, oturmazsa oturmaz. Özellikle hayvanlarda yeniden doğmak, dünyaya insan sıfatında gitmek için çok şiddetli bir istek vardır. Çocuk yapımevlerinin önünde milyonlarca hayvan nöbet bekliyor.

HOCA — Ama benim Boz Oğlan böyle bir şey olduğunu bilmiyor.

CamScanner ile tarandı

İBN-İ HALDUN — Şayet öğrenir de tekrar insan doğmak isterse, seni bırakıp dünyaya gitmesine engel olamayız. Fakat o zaman sen de bir dilekçe verir, yeniden dünyaya gidersin. Sana yapacağım bir iyilik seni dünyada onun olduğu yere yollamaktır.

HOCA — Boz Oğlan'ın peşinden bile dünyaya bir daha gitmem. Fakat nerede kaldı? İncir devşirmek bu kadar sürer mi?

(Şekispir ile İbn-i Haldun kalkarlar.)

BOZ OĞLAN'IN SESİ — *(Heyecandan anırır gibi titreyerek işitilir)* Efendi, efendi...

ALTINCI SAHNE

Aynı yer. Hoca ile Boz Oğlan kulübenin önünde. Boz oğlan ellerini ayaklarını sallayarak büyük bir heyecan içinde bir şeyler anlatır. Bazan da kendini unutur dört ayak yürür ve çifte atar. Hoca dalgın ve kaygılıdır. Durmaksızın başını sallar.

BOZ OĞLAN — Hayvan bahçesinin yolunu sormak için çıktım, yürüdüm. Öyle hayvan kalabalığı ki... Bahçenin kapısı sandım. Bir tavşana sordum, dedi ki: «Nasıl bahçe? Burası hayvanları insan yapan yer... Biz nöbet bekliyoruz. Hepimiz dünyaya insan olup gideceğiz!»

HOCA — Yalan...

BOZ OĞLAN — *(İşitmemiş gibi)* Biraz kalabalığa daldım. Bir de ne göreyim, bizimkilerin hepsi orada... *(Heyecandan kendinden geçer, çifte atıp anırmaya başlar).*

HOCA — Aklını başına al. Bizimkiler dediğin kim oluyor?

BOZ OĞLAN — Akşehir'deki hayvan arkadaşların hepsi. Gece kümesten piliç aşırmaya gelen kuyruksuz tilki... Hep ahırın önünden geçerdi, yarenlik ederdik. Şimdi insan olacak, kuyruğunu kapana kaptıranlardan öcünü alacakmış. Pazarda çingenenin oynattığı boz ayı, dünyada çingeneleri ayı gibi oynatmak için bir cemiyet yapacakmış, küçük maymun kadın olacakmış, hem de kadınların en akıllısı, çeşme başında bir ayak üstünde duran kaz da dünyada kadınlar için güzellik yarışı varmış, ona girmeye gidiyormuş Kurumundan durulmuyor. Hepsi, hepsi insan olacak.

CamScanner ile tarandı

HOCA — *(Dalgın)* Demek, dünyada bildiklerimizin birçoğu hayvanlardan dönme imiş de biz farkında değilmişiz. Bizim bakkalın kulakları neden uzun, güzel kızı neden kaz gibi sallana sallana yürür, ekmekçinin burnu neden tilkiye benzer diye düşünür dururdum. Tevekkeli değilmiş... *(Boz oğlan'a)* Seni neden bu kadar düşünme aldı, Boz Oğlan?

BOZ OĞLAN — Ben de insan olmak istiyorum. Eşek olmaktan bıktım usandım. Hem de Akşehir çayırını göreceğim geldi.

HOCA — Fakat dünya şimdi senin bildiğin dünya değil. Orada ekmek bulmak, rahat etmek için ya ayı gibi kuvvetli, yahut tilki gibi kurnaz olmalı. Senin gibi zavallı bir eşek orada ne yapabilir.

BOZ OĞLAN — Sen artık bunadın efendi. Dünyayı bilemiyorsun. Orada eşekler herkesten daha rahat yaşıyor.

HOCA — Sen gidersen benim halim nice olur?

BOZ OĞLAN — *(İlgisiz)* Ne olursa olsun, bana ne?

(Hoca ağlar.)

BOZ OĞLAN — *(Hoca'yı avutmaya çalışarak)* Sen de dünyaya gel, efendi. Fakat sakın hoca gelme!

HOCA — Ya ne geleyim.

BOZ OĞLAN — Eşek.

HOCA — *(Kızgın)* Seni imansız, nankör, hain, saygısız eşek...

BOZ OĞLAN — Darılma. Bu sefer ben hoca olacağım. Va'za giderken binmek için bana eşek lâzım.

HOCA — *(Daha kızgın)* İnsan değil, melek olsan yine eşeksin... Hoca değil Eflâtun olsan, savurduğun hikmetlerin arkasından daima beş karış kulak görünecek!

YEDİNCİ SAHNE

Aynı yer. Hoca kulübenin önünde bir balkabağı yığını ortasında mahzun ve düşük bir halde oturuyor. Şekispir ayakta, bir eli Hoca'nın omuzunu okşuyor ve teselli etmek isteyen müşfik bir sesle konuşuyordu.

ŞEKİSPİR — Eşek her zaman eşeklik eder, bunu bu kadar içine koymaya ne lüzum var. Hem senin Boz Oğlan yarı insan bir eşekti. Hatta cennette bile sonuna kadar eşek kal-

CamScanner ile tarandı

maya kanaat edecek ruh bulmak imkânı var mıdır? Kâinat tekemmül kâinatı... Her ruh mütemadiyen daha yüksek, daha yüksek bir ruh olmaya doğru gidiyor. Bu kadar özlem çekiyorsan sen de dünyaya gider, Boz Oğlan'la tekrar buluşursun.

HOCA — Oğlan bana «Hoca olacağım, sen eşek sıfatına gel» dedi, bana kimbilir ne kadar eziyet edecek... Eşeğimin eşeği nasıl olayım?..

ŞEKİSPİR — *(Güler)* Adam sen de. Hayat bir karnavaldan ibaret, insan eşek, maymun bunlar hep birer maske... Yani birer nikap...

HOCA — *(Ciddi)* Anlayamadım.

ŞEKİSPİR — Yani hayat uzun bir oyun, her perdesinde oyuncular maske değiştirir, başka bir şahıs olurlar.

HOCA — Boz Oğlan da yüz örtüsü değiştirdiyse ben onu nasıl tanırım?

ŞEKİSPİR — Kulaklarından. Kulakların insanlaşması için insan beş, on defa dünyaya gelip gitmeli, uzun bir olgunlaşma geçirmeli. Hem eşekten dönme insanların başka bir özelliği de vardır. Konuşma üslûpları anırmaya benzer. Tutukturlar.

HOCA — Öyle ise İbn-i Haldun'un teklifini kabul edip dünyaya gitmeli. Fakat o bana zaman zaman dünyadaki durumları kendisine bildirmemi söyledi. Bunu nasıl yaparım. Ben sağken hatırlıyorum, ahretle görüşecek bir vasıtamız yoktu.

ŞEKİSPİR — Sen unutmuşsun. Sıkıntıda olan, aklını karıştıran herhangi olay karşısında insan ruhları hep gökten yardım ister. Bilerek bilmeyerek zorluğunu göklere anlatmaya çalışır. Fakat sanma ki, buradaki «insan işleri kurumu» onların yardımına koşar. Biz burada kendimizi dev aynasında görüyoruz. Dünya dünya olalı kendi müşküllerini kendisine göre halletmiştir. Buradaki insan işleri kurumu sırf işsiz düşünürlere iş bulmak için Cenab-ı Hak'kın lûtfen kurduğu bir kurumdur.

HOCA — *(Kaygı ile)* Çorbacı kardeş, Boz Oğlan gideli bizim hatunun sesini daha sık duyuyorum. Benimle eğleniyor. Ya o da yüzüne başka bir örtü geçirip ardımdan dünyaya gelir de beni yakalarsa, niderim?

CamScanner ile tarandı

ŞEKİSPİR — Buna bir çare vardır. Kadından kaçmak. Ne olursa olsun bu defa bekâr kalmak...

(İbn-i Haldun girer.)

İBN-İ HALDUN — Seni dünyaya gitmeye karar vermiş gibi görüyorum. Hoca. Bizim de senin gibi açıkgöz bir ruhu dünyayı incelemeğe göndermeye ihtiyacımız vardı.

HOCA — Pekâlâ. Fakat ben tembel bir insanım. Bu inceleme işi sudan bir iş olsun... Bu havadan bir arpalık, bir tımar, bir zaamet gibi bir şey. Burasını kabul edersen haydi çocuk Yapımevi'ne gidelim, beni dünyaya doğmak için hazırlasınlar.

İBN-İ HALDUN — Biz seni çocuk gibi göndermeyeceğiz. Boz Oğlan şimdi Akşehir'de yetişmiş bir adam. Sen onun yaşında oraya gideceksin. Yani onun yaşıtı olan bir amcazadenin vücuduna girecek, oturacaksın.

HOCA — Âlâ, âlâ. Bana çocuk sever derler amma, ben çocuktan âdeta ürkerim. Yumurcaklar gökten yeni gelmiş ruhlar gibi insanın en gizli düşüncesini sezerler. Bir şey daha soracağım İbn-i Haldun, bu defa dünyada ne kadar zaman kalacağım?

İBN-İ HALDUN — Bu sefer kısa bir süre için gideceksin. Boz Oğlan'la aynı zamanda öleceksin. Sonra buradaki bostanına beraber gelip artık sona kadar sefa süreceksin.

HOCA — *(Şekispir'e)* Ne olur sen de gelsene. Eğer bizim Boz Oğlan'a gönlüm bu kadar bağlanmadan seni görmüş olsaydım seninle ahret kardeşi olurdum.

ŞEKİSPİR — *(Başını sallar)* Eğer eski rüyalar ve hülyalarımdan kurtulursan, gene dünyaya iner senin yanında yeni rüyalar ve hülyalar, icat ederdim. Fakat acı çekme, sen benim varlığımı her yerde hissedeceksin.

İBN-İ HALDUN — Dünyaya inmeden, insan işleri kurumu genel kongresini gelip görmek istemez misiniz? Bu çok kalabalık olacak, yalnız orta cennetteki değil, cehennemdeki, boşluktaki, hatta henüz dünyada dolaşan serseri ruhlar bile toplantıya gelecek. Konuşacağımız konular bu defa çok önemli. Çok büyük kararlar almak üzreyiz.

ŞEKİSPİR — Ben Hoca'yı getiririm.

PERDE

CamScanner ile tarandı

ÜÇÜNCÜ PERDE

BİRİNCİ SAHNE

Bu sahne sesli bir filim halinde cereyan eder.

Yıldızlı kubbe altındaki boşlukta Milletler Meclisi binasının beyaz gözkamaştırıcı hayali görünür, kaybolur. Onun yerine yine tavana yıldızlı bir kubbe, içi anfitieatr, ucu bucağı olmayan bir salon görünür. Ön sıralarda on dokuzuncu ve yirminci yüzyıl, arka sıralarda biribiri ardınca yüzyıllar temsil eden insanların ruhları toplanmıştır.

Ortada büyük bir kürsü. Arkasında Eflâtun'un büyütülmüş bir resmi. İki yanda iki loca. Birinin üstünde «Peygamberler locası» yazılı, içi boştur. Ötekinin üstünde «Fikir şehitleri locası» yazılı, içinde yalnız Sokrat vardır.

Kürsünün çevresinde oturanlar genellikle on dokuzuncu ve yirminci yüzyılın ünlü kişileridir. Eski yüzyıllardan kalan bir tek kişi İbn-i Haldun'dur.

Perde açılınca, gök orkestrası, rüzgârları, suları, bütün tabiat seslerini taklit eden bir ilâhî çalmakta ve bütün ruhlar bir ağızdan o ilâhiyi söylemektedir. İlâhî bitince, halk yerine oturur, kürsü çevresindekilerden biri toplantıyı açar.

BAŞKAN — Ruhlar, hayaller!

Bugün Yıldızlı Kubbe salonunda bütün geçmiş insanlığın ruhlarını ilk defa olarak bir araya topladık. Fânilerin durumunda öyle bir buhran var ki, girdikleri yol o kadar çetin ve çıkmaza götürüyor ki, bizler, yani cennetteki «İnsan işleri kurumu» ileri gelenleri bütün geçmiş insanlığın ruhlarını davet etmeye, onlardan oy ve güven istemeye mecbur olduk.

UĞULTU HALİNDE BİR SES — Cehennemi de davet ettik mi?

BAŞKAN — Evet, çünkü biz burada kendi keyfimiz için değil, dünyanın ve fânilerin kurtuluşu için toplandık. Çünkü, Cehennem, fâni ruhları tâ bu Orta-Cennete kadar izleyen bir gerçektir. Belki de su katılmadık tek gerçektir. Dinleyin: Cehennem, acı ve didişme; Cennet, kutluluk ve barıştır. Ruhlar acı çektikleri sürece Cehennemde; barış ve mutluluk içinde yaşadıkları sürece Cennettedirler. Bu iki şey ruh sahibi her fâninin birbirinden ayrılmaz iki yönüdür.

CamScanner ile tarandı

UĞULTU HALİNDE SESLER — Cehennem kötülük ve cezadır.

BAŞKAN — Ceza ve kötülük dünya sınırlarını aşamaz. Yaratılışın yasalarında ceza yoktur. Kötülük bir ruh hastalığıdır. Buna tutulan fâni acısını çoğu zaman Orta-Cennete kadar getirir, hatta burada bile dinlenme ve mutluluğa kavuşmaz, altın kapının ötesine geçinceye dek yanar.

UĞULTU HALİNDE SESLER — Ondan sonra?

BAŞKAN — Ondan sonra sonsuz sessizlik. Ondan sonra Tanrısal sonsuzluk! Dünya, vücud-maskeli ruhlar diyarı; Orta - Cennet veya Cehennem maskesiz ruhlar ve hayaller diyarı, yani dünyanın yansımış bir hayali. Buraya gelip burada kalanlar hep dünya işlerinden ellerini çekmezler, dünyada olup bitenlerle ilgilerini kesmezler, daha doğrusu kesemezler, çünkü dünyadan buraya, buradan dünyaya durmayan bir dönge halinde sesler, haberler ve ruhlar gelip gitmektedir.

Ruhlar hayaller! Bugün Orta-Cennette oturanlar azaldı, Orta-Cennet'in sessizliği tehlikeye düştü. İyi ve kötü ruhların çoğu doğrudan doğruya Cehenneme geçiyorlar, son gelenler ve isteyerek Cehenneme geçenler arasında büyük şehitler ve azizler var. Bunların hepsi arkalarını Cennete çeviriyorlar ve diyorlar ki: Dünya bütün ruhları cayır cayır yakan Cennet idealini öldüren bir azap, bir çekişme, bir kıyamet diyarı oldu. Orada biraz dinlenme ve mutluluk, geçim ve sevgi kuruluncaya kadar hepimiz onların cehennemini paylaşmaya ahdettik.

Bu vaziyet karşısında bizler yani Orta - Cennet soluk bir hayal olmağa sonsuz sessizlikle dünya arasında bir merhale olamamak hükmünü yemişiz. Bu durum sürüp giderse dünya sonrası merhalede sadece Cehennem olacaktır; çünkü biz ölçülü bir sükûn ve mutluluk fânilerin tanrısal yokoluştan önceki merhalesini benimsemeyeceğiz.

Ruhlar ve hayaller, bu durumda bizlere dünyaya biraz değer vermek görevi düştü. Bunun içindir ki biraz önce dediğim gibi dünyadan göçen bütün ruhların hepsini buraya çağırdık.

UĞULTU HALİNDE SESLER — Sadede gel, sadede!

BAŞKAN — Geliyorum. Burada toplanan ruhların binbir rengi vardır, fakat asıl evvelkileri üçtür: Ak, Kızıl, Eflâtun.

CamScanner ile tarandı

Bunların üçü de kendilerine göre dünyanın derdine deva bulmak, dünyaya düzen vermek amacını güderler.

UĞULTU HALİNDE SESLER — Hepsini dinleyelim.

BAŞKAN — Beni dinleseniz daha iyi olur, çünkü bunların herbirinde, özellikle Akların içinde bir çok değer fikri ortaya atılıyor. Bunların bazıları birbirini tutmuyor. Ve dünyadaki kıyametin başı buradan kopıyor.

UĞULTU HALİNDE SESLER — Başlıcasını söyleyin.

BAŞKAN — Önce Aklar, bunların başlıcaları dünyayı demokrasi ve sulh aracılığı ile kurtarmak isterler. Bunlar «Hak Birliği» ne dayanırlar, ve bunlar için hakkın ölçüsü fâninin yetenek ve zekâsıdır.

HOCA — Allah payı yapmak istiyorlar galiba: Akıllı yer akılsız bakar, kıyamet ondan kopar.

BAŞKAN — Söz vermedim susun. Bunların aralarında son zamanlarda başka partiler de çıktı, bunlar hak dağıtımını tek adama verdiler.

BİR AK — *(Haykırarak)* Onlar Ak değil Kara ve Kahverengi, onlar rengin ve adını değiştirmiş eski zaman Firavun ve Dâraları, onlar adı ile sanı ile diktatörler.

BAŞKAN — Susun, görüyorsunuz ya Aklara söz verince süt beyazlardan kapkarasına kadar ne kadar renk varsa hepsi başka bir hava tutturuyor. Fakat, biz, «İnsan İşleri Kurumu» yüksek kurultayı gene de düzen temelinin hak birliğine dayanacağını kabul ediyoruz.

BİR KIZIL — Söz isterim.

BAŞKAN — Söyle.

BİR KIZIL — Orta - Cennette oturanlar, kudret helvası ile doyduğu, melek kanadı ile giyindiği Cennet köşklerinde, billûr ırmak kenarlarında, yeşil bahçeli mermer saraylarda yaşadıkları için fânilerin derdini anlayamazlar. Bize rızkını eşit olarak bölüşmeyi akıllı, akılsız her fâninin hakkının yetenek ve zekâya değil ihtiyaca dayanmasını teklif ediyoruz: Aç ayı oynamaz, kar altında çıplak sırtlanın kafasında akıl, yüreğinde insaf ve sevgi olamaz.

HOCA — Bu laf doğruya benziyor.

BİR AK — Fakat bölüşmede zorlama olabilir, bu özgürlüğe ve demokrasiye aykırıdır.

CamScanner ile tarandı

HOCA — Demokrasi ne demektir arkadaş?

BAŞKAN — Çokluk demektir.

HOCA — Benim zamanımızdaki dünyadaki çoğunluğun karnı aç ve sırtı çıplaktı. Eğer hâlâ öyle ise Kızıl arkadaşın dediği çokluğun canına minnet.

BİR AK — XIV. yüzyıl aklı XX. yüzyıla yaramaz.

BAŞKAN — Burada yüzyıl filân yoktur, burada bütün zaman için insanlığın derdi söz konusudur.

ÖN SIRADAN BİR KIZIL, BİR AK — Bölüşme meselesini hal için ortak bir komite öneriyoruz.

BÜTÜN SESLER — Kabul kabul.

BAŞKAN — Kızıllarla Akların birlikte çözmeleri gereken ikinci bir mesele daha var.

SESLER — Neymiş o?

BAŞKAN — Eflâtunların ruh davası. Ruhlar, hayaller! Gerek Kızıl, gerek Ak Eflâtunlarla birleşen, dünyanın tek derdinin ruh olduğunu iddia eden bir sürü fâni var.

UĞULTU HALİNDE SESLER — Eflâtunların prensibi de neymiş?

BEŞKAN — Eflâtunlar, dünyanın kargaşasını, fânileri birörnek, bir et maskesi haline sokmak davranışından, ruhun kaldırılmasından doğduğunu söylüyorlar. Hem Kızıllar, hem de Aklar arasında Eflâtunlara inananlar var. Bu mesele dünyada çok gürültü yapıyor, çünkü bunlara karşı olanlar da, dünya derdinin, ahret azabının tek nedeni ruhtur diyorlar, bir tek kurtuluş çaresi ruhu kaldırmaktır diyorlar.

SOKRAT — *(Locasının önüne gelir ve lafa karışır)* Sizin ruh dediğiniz, benim «Küçük İfrit» dediğim şey için, ben vaktiyle zindanda zehir içerek öldüm. Fânileri o «Küçük İfrit» ten nasıl kurtulabileceksiniz?

UMUMÎ SES — Onun için fâniler ateşlerde yanar, çarmıhta ölür, üzüntü ve aşağılamalara baş eğer!

BİR KAÇ SES — Susun, bugünkü fânileri siz hiç bilmiyorsunuz. Onlar yalnız ün ve güç için değil, hatta bir lokma için ruhlarını bir pula satıyorlar.

SOKRAT — *(Alayla)* Mademki ruhun fâniler arasında bir paralık kıymeti yoktur, o halde sizin telâşınız nafile!

BİR SES — Doğru. Fakat ruh öyle bir şey ki, bir tek

CamScanner ile tarandı

fânide bile kalsa zamanla mikrop gibi ürer, insanlığı yeniden acıya, didişmeye sürükler; bir ruh doğurur. Biz onu kökünden yoketmek istiyoruz.

SOKRAT — Bunu nasıl yapacaksınız.

BİR SES — Önce dünyanın ahretle, fânilerin buradaki ruhlarla ilişkisini keseceğiz. Cennet ve cehennem dünyada olursa, fâniler dünyalarını ona göre düzeltir, mutluluğu sadece orada arar.

SOKRAT — O zaman insan sadece etten bir maske olur.

BAŞKAN — Soru ve cevap istemem. Sözü Eflâtunlar başkanı İbn-i Haldun'a veriyorum.

İBN-İ HALDUN — *(Sırtında eflâtun bir cübbe ile kürsüye gelir)* Ruhlar, hayaller! Biz de ötekiler gibi fânilerin en büyük derdi, ruh olduğu kanısındayız! Fakat onlardan ayrıldığımız nokta şudur: Fânileri ruhlarından kurtarmak elde değildi. Çünkü ruh geçici bir mikrop, bir hastalık değil, varlığın kendisidir. İnsanın karnı tok, sırtı pek, hatta dünyaları elinde tutan ruh derler. Nasıl midesi çıkarılan insan yaşamazsa, ruhu sökülen, yok edilen adam da yaşayamaz. Çünkü nasıl et ve kemik, görülen varlığın bir parçası ise, ruh ve onun ihtiyaçları, görülmeyen, varlığın bir parçasıdır. Onu çıkarın, insan birdenbire milyon yıl önceki zavallı taş, hayvan derecesinde olan durumuna düşer.

Yaratmak, ilerlemek, yaşamak yeteneği insanın ruhundadır. İnsan dünyasını insan ruhu yaratmıştır. İnsan ruhu ölüme mahkûm olduğu gün insan dünyası da ölüme mahkûm olur.

SOKRAT — Küçük İfrit'ini o kadar ateşli savunuyorsun, İbn-i Haldun! Fakat onu insanlar arasında yaşatmak için ne yapacaksın?

İBN-İ HALDUN — *(Bir çok seslerden kurulu, fakat anlaşılmayan uzun bir nutuk söyler.)*

UMUMÎ SES — Biz ruhumuzu isteriz, biz ruhu kurtarmak isteriz!

BAŞKAN — Susun! Burada bilmek istediğimiz şey sizin isteğiniz değil, fânilerin isteğidir. Onlar neyi elde tutmak is-

tiyorlar? Sadece mide, sadece ruh mu? Yoksa ikisini de mi? Bunun için biz dünyaya birçok inceleyici gönderiyoruz. Aralarında Nasrettin Hoca ve şair Şekispir var. Onlar dönüp raporlarını verinceye kadar bu yönde bir karar almayacağız.

UMUMÎ SES — Şair gelsin, söylesin!

ŞEKİSPİR — *(Eflâtun bir manto ile kürsüye gelir)* Ruhlar, hayaller! Mantomun renginden hangi partiden olduğumu elbette anlarsınız. Onun için ben dünyaya yalnız inceleyici olarak değil, orada yeni bir ruh devri açmak için gidiyorum.

BİR SES — *(Kahkaha atarak)* Gönderdiğiniz inceleyicilerin hepsi bu kadar tarafsız ise verecekleri rapordan hayır beklemeyiniz.

UMUMÎ SES — Hoca gelsin!

(Nasrettin Hoca ak, kızıl, eflâtun üç renkli bir cübbe ile görünür).

BAŞKAN — Topluluk senden söz istiyor.

HOCA — Ben Akşehir'deki küçük mescitte bile vaaz etmeye sıkılırdım. Şimdi bu mahşere nasıl söz söyleyeyim.

BAŞKAN — Ruhtan mı, vücuttan mı yanasınız?

HOCA — Bir şeyden yana değilim. Ben dünyaya Boz Oğlan'ı bulmaya gidiyorum. Karnım acıkırsa yerim, ruhum sıkılırsa dua ederim... *(Birdenbire ciddi)* Sizi bir saattir dinliyorum. Anladım ki, fâniler benim günümde ne ise, yine odurlar. Her vakitki gibi mide kavgası eksik değil. Her vakitki gibi ekmek verene insanlar kul kurban oluyorlar. Mide isteriz, ruh isteriz diye laf edenler bana, benim ay hikâyesini hatırlatıyorlar.

UMUMÎ SES — Ay hikâyesini söyle.

HOCA — Ben dünyada iken bir gece Akşehir'deki bahçemin kuyusundan su çekiyordum. Ayı kuyunun dibinde gördüm. Hemen karıdan çengel istedim, çengeli kuyuya saldım. Çengel bir taşa takıldı. Çektim, çektim çengel kurtulunca ben de sırtüstü düştüm. Ve ayı gökyüzünde gördüm. «Zahmet çektim amma, ayı yerine getirdim» dedim. Yanı başımdan karı bir kahkaha salıverdi. «Her zaman ay gökte idi, aptal herif» dedi. Şimdi de dünyanın çengeli galiba kuyu dibinde bir taşa takıldı..

CamScanner ile tarandı

İKİNCİ SAHNE

Dünyada yirmi birinci yüzyılın başlangıcı Yer, Londra civarında küçük bir apartman odası, ocak yanıyor. Şöminenin üstünde «Empresyonist» bir tablo: Sarıklı, sakallı bir hoca, cübbesini sırtına toplamış, kollarını sıvamış, bir kolunu uyuz bir eşeğin boynuna atmış kulağına bir şeyler söylüyor gibi. Ateşin yanındaki koltukta oturan bir adam arada bir gözlerini dizindeki kitaptan kaldırıyor, resme bakıp gülüyor. Bu, Londra Türk elçiliği başkâtibi Nâsır Cebe'dir. Elâ gözlü, ince dudaklı, çenesi uzun, alnı geniş, yanakları çökük, otuz yaşlarında bir adamdır. Düzenle arkaya taranmış siyah saçlarının tam ortasında bir tutam saçı ağarmıştır.

(Bir uşak girer).

UŞAK — Mister Şeyk sizi görmek istiyor.

NÂSIR CEBE — Pekâlâ gelsin.

(Uşak oda kapısını açar, Nâsır'ın yaşında bir İngiliz girer. Umumî Anglo-Sakson tipi. Uzun boylu ve adeleleri kavi. Başı büyük, saçları kırmızı, boynu kalın ve yüzü çilli. Gözleri mavi ve kızıl kirpikleri uzundur. İki genç birbirinin elini koparır gibi sıkar.)

ŞEYK — Hasta mısın ihtiyar adam?

NÂSIR — Evet, bir aydır, şu koltukla kanape arasında yaşıyorum. Bir tek gördüğüm şey şu resim *(Şöminenin üstündeki resmi gösterir)* ve onunla ilgili bir sürü hulya, yahut humma kabusu.

ŞEYK — *(Nâsır'ın karşısına oturur ve eliyle başını göstererek)* Sakın hastalığın burada olmasın. Sen Oxford'danberi hep acayip bir oğlandın.

NÂSIR — *(Gülerek)* Hayır. Nasılsa küçükken sıtmaya tutulmuştum. Arada sırada üsteliyor. Bu sefer uzun sürdü. Hemen hemen bizim memlekette üç sıtmalı varsa biri benim. Çünkü memleketten gerçekten sıtma kalktı denebilir. Pek fena bir şey değil. Nöbet geldiği zaman şu ihtiyar ata şömineden aşağı iniyor, bana bir şeyler anlatmak istiyor.

ŞEYK — Şimdi nöbetin var mı?

NÂSIR — Yok.

ŞEYK — Öyle ise ihtiyarın söylediğini rüya söyler gibi söyliyebilirsin.

CamScanner ile tarandı

NÂSIR — Anlayamıyorum ki. Bir şey kaybetmiş de bana bulmak için yalvarır gibi.

ŞEYK — Belki eşeğini kaybetmiştir.

NÂSIR — *(Ciddî)* Kaybettiği şeyin ne olduğunu bilemem!

ŞEYK — *(Kaygılı)* Kendini bir sinir doktoruna muayene ettirsen, Psiko-analiz yaptırsan.

NÂSIR — *(Elindeki kitabı göstererek)* Ben kaybolan şey hakkında bir fikir edinmek için ihtiyarın hikâyelerini okuyorum.

ŞEYK — Masal okuyan bir elçilik başkâtibi! Bu yirmi birinci yüzyıla pek uymuyor. Özellikle modern bir memleket başkâtibine otuz yaşında geleceğin bir elçisi diye sözü edilen bir gence!

NÂSIR — Sen Çin'de idin, benim elçi olmamdan sözedildiğini nasıl biliyorsun?

ŞEYK — Uzakdoğu'dan sonra yakın doğuya uzandım. Malûm ya, «Yakın Doğu Milletler Meclisi» kongresi Istanbul'da toplanıyor. Sizin bakandan «Manchester Guardian» namına bir röjortaj aldım. Ben İstanbul'da iken Yunanistan Başbakanı da orada idi, onu da sizin Başbakanın yanında gördüm.

NÂSIR — Ben bizim Başbakanı yakından tanımam. Büyük babamın okul arkadaşı imiş, bundan ötürü benimle biraz ilgilendiğini söylerler. Nasıl buldun?

ŞEYK — Özellikle onu Yunanistan Başbakanı ile beraber görmek beni çok ilgilendirdi. *(Güler)* Bay Timur'un yüzü Timurlenk'in resimlerine çok benziyor. Ayağı bile topal. Yaman bir idare adamı. Sokrat Sokraditiye gelince; o da Sokrat'ın bir resmi gibi. Bana âdeta eski Timurlenk'le, eski Sokrat Yakın Şarkta yeni bir idare kurmak için ahretten dünyaya bir gezi yapmışlar gibi geldi.

NÂSIR — Şiir yapıyorsun, Şeyk.

ŞEYK — Şekispir'in doğduğu memlekette doğmanın etkisi; kusura bakma. Fakat dünya gerçekten bana çok tuhaf geliyor. Yirmi birinci yüzyıl dünyasında çok tuhaf şeyler oluyor.

NÂSIR — Çin'i nasıl buldun?

CamScanner ile tarandı

ŞEYK — *(Bir sigara yakarak)* Asıl orası aklımı karıştırdı. Bizim eski Wells'in tüyleri ürperten romanlarından birini okuyorum sandım. Yine Çin'de artık fert denilen bir şey yok. Bütün millet bir tek fikir çevresinde toplanmış bir ordu gibi, yalnız üniformaları değil, yüzleri de aynı sanatçı elinden çıkmış birörnek maskelere benziyor. Fakat Allah büyük bir sanatçı olduğu için imzasını koyduğu her ruha taklit edilemeyen bir özellik, bir kişilik veriyordu. Şimdiki Çinliler, aynı makineden çıkmış birer otomata benziyorlar. Bir Anglo - Sakson sıfatıyle bu bana hoş gelmedi. Çünkü biz ne de olsa ferdiyetçiyiz.

NÂSIR — Bari Çinliler bu halden memnun mu?

ŞEYK — Bana biraz yeni ruhlarını, daha doğrusu maskelerini yadırgıyorlar gibi geldi. Fakat herhalde yeni amaçlarına doğru bir din töreni yapıyorlarmış gibi yürüyorlar.

NÂSIR — Bu yeni amaçları sence nedir?

ŞEYK — Avrupa'ya benzemek... Daha doğrusu yirminci yüzyıl Avrupa'sına benzemek... Biz ne kadar Avrupa'nın o en zahirî, en sathî devrinden uzaklaşıyorsak, Çin'liler o kadar ona yaklaşıyorlar.

NÂSIR — *(Alaycı)* Bu konu ile ilgili olarak yazacağın yeni kitabın ismini söyler misin?

ŞEYK — Zeki adamsın Nâsır, kitap yazacağımı hemen anladın. Adı «Batının Hortlağı». Kitap hemen hemen bitmek üzeredir. Konu şudur: Batının ruhu ihtiyarlamış, ölmüş, doğu diyarına göçmüş, doğuluları büyülemiş, hepsinin yüzüne bir maske takmış...

NÂSIR — Belki bu bir maske değil, yeni bir ruhtur.

ŞEYK — *(Başını sallayarak)* Ruh bir yerden bir yere götürülemez, o toprağa, iklime bağlı bir şeydir. Aşılandığı zaman bile şayet tutarsa, verdiği ruh, iklime göre bir biçim alır.

NÂSIR — *(Şöminenin üstündeki resme bakarak)* Sen ne dersin, Hoca?

ŞEYK — *(Gülerek)* Ne diyor?

NÂSIR — Dünyada değiş tokuş var, diyor.

ŞEYK — O da ne demek?

NÂSIR — Ben anlatayım. Sen doğuda batının hulyasını

CamScanner ile tarandı

gördün. Ben batıda doğunun heyulâsını görüyorum. Doğu vaktiyle ruh der, ruh işitirdi. Şimdi bıktı, vücut diyor, vücut işitiyor. Kurduğu yeni dünyadan ruhu kaldırmak istiyor. Batı yüzyıllarca bütün dikkatini maddî şeylere harcadı, şimdi bıktı. İngiltere'ye geldim geleli nereye gitsem herkes ruhtan sözediyor. O kadar ki, bana da eski doğunun hortlağı, size bizim eski manyetizmalanmış gibi gözleri ahrete bakan maskelerimizi takıyor.

(Telefon çalınır.)

NÂSIR — *(Telefonda)* Alo, alo... Burada Nâsır Cebe. Siz misiniz efendim? Yarın hareket etmem mi gerek? Mademki emir Başbakandan, bu akşam biletimi alırım. Evet, evet... evet... Henüz odamdan çıkmıyorum amma ateşim düştü... Teşekkür ederim.

SEYK — Nereye gidiyorsun?

NÂSIR — Memlekete çağrılıyorum. Bizim Hoca'nın kaybettiği şeyin ne olduğunu anlayacağım ve bulacağım.

ÜÇÜNCÜ SAHNE

Akşehir'de yuvarlak, yeşil çayırlı bir meydan. Her yanından uzun asfalt caddeler uzanıyor ve üstünde durmadan bir otomobil kafilesi gelip gidiyor. Çayırın ortasında Nasrettin Hoca türbesi. Kubbesi pembeye, direkleri sarıya boyanmış, yer asfalttır. Ortadaki sandukanın cevresine duvar çekilmiş beyaza boyanmış ve üstüne resimli ve renkli birçok ilân yapıştırılmıştır. Kubbenin altında bir alay çocuk jimnastik yapıyorlar. Başlarındaki kadın öğretmenin ince sesi: «Bir, iki, bir, iki»

Türbenin arkasında kente yakın bir yerde işçiler ve köylüler kahvesi görünüyor. Önünde yeşil bir çardak, çardağın altında davul zurna çalıyor, halk el çırpıyor, bir çingene karısı zillerini şakırdatarak oynuyor. Oynarken söylediği şarkının nekaratı, «Nihnana, nihnana» otomobil sesleri arasından zaman zaman işitiliyor.

Türbenin Sultandağlarına giden tarafında kübik üslûpta, üstü pembe, direkleri sarı yeni bir gazino vardır. Önü pembe, sarı şemsiyeler altında masalarla dolu. En öndeki masada Akşehir valisinin karısı Bayan Remziye Bektay oturuyor. Elli yaşlarında, zayıf ve şık giyinmiş bir kadın. Açık boynu buruşuk, yüzü boyalı, kaşları yoluk. Burnunun ucu sivri, dudakları ince ve çetin. Siyah gözleri siyah sürmeler arasında ışıl ışıl yanıyor.

CamScanner ile tarandı

Yanında kızı Selime Bektay. Yirmi beş yaşında, esmer, uzun ve boyasız. Kaşları kalın, gözleri yeşil, kirpikleri uzun ve kıvırcıktır. Boyasız dudakları kalın, dişleri sedef gibi beyaz. Anası ne kadar hırçın, sinirli görünüyorsa, kızı o kadar sakin, sessiz ve neşeli görünüyor.

Karşılarında Selime'nin nişanlısı Macit Korkut. Sarışın bir sporcu. Kafa küçük, alın geriye kaçık, adaleleri mübalâğalı bir şekilde ceketinin kolları ardında oynuyor, omuzun bir hafif kalkık. Futbol şampiyonu tipi.

REMZİYE — *(Türbeye bakarak)* Şu köhne türbeyi çocuklara oyun meydana yaptırıncaya kadar göbeğim çatladı.

SELİME — Babamın senin istediğini er geç yapacağını sen de biliyordun ya...

REMZİYE — Bizim kaynana karışmasa daha kolay yaptıracaktım.

SELİME — İhtiyarlar binanın eski biçimini daha çok seviyorlardı.

REMZİYE — Evet, ihtiyarlar her zaman yararsız şeyleri, köhne şeyleri severler. Asıl modern devir yalnız eski işe yaramaz binaları değil, köhne ihtiyarları da ortadan kaldıracak kadar pratik fikirli olduğumuz vakit başlayacak.

SELİME — *(Gülerek)* Dikkat et, sen de ihtiyarlıyorsun. Ya seni de ortadan kaldırırlarsa...

REMZİYE — Lakırdımı hep ters anlıyorsun. Ben köhne fikirli ihtiyar değilim, benim yaşım ne olursa olsun kafam hep genç, hep yeni şeyleri kabul ediyor. hep batıl fikirlere isyan ediyor. Herhalde eskiliklerden yana taraflar birçok genç kafalardan daha modern. *(Kızına mânalı ve kızgın bakar.)*

SELİME — Beni demek istiyorsun değil mi? Fakat ben de ninem gibi bu binanın eski halinde bırakılmasında bir sakınca görmüyordum. Çünkü türbe ziyareti esasen çoktan kalktı.

REMZİYE — Fakat, hâlâ gizli gizli halk türbe pencerelerine paçavra bağlıyordu... Sanki ölüler dirilere imdat edebilirlermiş...

MACİT — Babam eski binanın çok turist çektiğini söyluyordu.

REMZİYE — Akşehir Palas otelinin sahibi tabiî yalnız

turist çekmeyi, otelini doldurmayı düşünür. Onların dediği olsa hâlâ kadınlar peçeli gezerdi.

(Uzaktan çingene türküsünün nakaratı işitilir):

— Nihnana, nihnana...

REMZİYE — *(Kaşları çatkın)* Bundan sonra bizim Bay'a yaptıracağım şey çingene dansını, çingenelerin sokakta dolaşmasını yasaklamak olacaktır. Caz gibi medenî bir musiki varken bu çingene havaları ne oluyor?

SELİME — Cazbant getirtmek onların ne kesesine, ne de zevkine uyar. *(Nişanlısına göz kırparak)* Turist çeken bir şey daha tehlikede...

(Polis düdük çalar, halk, işçiler ve köylüler kahvesine doğru koşuşur).

REMZİYE — Gördün mü, mutlak bir kavga çıktı.

SELİME — A... Bak Mahir Torlan geliyor. Yüzü kıpkırmızı... *(Eliyle kendilerine doğru gelen bir genç adama işaret eder.)*

MAHİR TORLAN — *(Koşar gibi yanlarına gelir, Remziye'nin elini öper, ötekilere selâm verir. Otuz yaşlarında iyi giyinmiş, çok ağırbaşlı görünen bir adamdır. Melon şapkasının altından yelpaze gibi fırlayan uzun kulakları vardır. Gözleri siyah ve badem biçiminde, Bağa gözlük takıyor).*

REMZİYE — Oradaki telâşın acaba sebebi nedir?

MAHİR TORLAN — Ben oradan geliyorum, bilmeyerek azıcık bu gürültüye ben sebebiyet verdim. Ahaliye bir nutuk söylemek istedim. *(Mağrur)* Hem de çok güzel bir nutuk söyledim.

REMZİYE — İnanırım. Akşehir gençleri arasında sizin kadar ciddisini göremiyorum. Şehir seçimine aday olarak gireceğinizi işitince doğrusu çok memnun oldum. Nutkunuzda neden bahsettiniz?

MAHİR TORLAN — En önce çingene dansı aleyhinde bulundum, ne kadar medeniyete uymaz olduğunu anlatmak istedim.

REMZİYE — Bravo, bravo... Emin olun sizin seçilmenizi sağlamak için Akşehir'e gelen büyüklere değerinizi anlatmaya çalışacağım. Vali sizi tutarsa, mutlak seçilirsiniz.

SALİME — Özellikle valinin bayanı tutarsa...

CamScanner ile tarandı

MAHİR TORLAN — *(Sevincinden kekeleyerek)* Ba..ba.. bana umut veriyorsunuz bayan! *(Birdenbire üzgün)* Fakat amcam da aday. Malûm ya, yıllardanberi şehir onu milletvekili çıkarıyor.

REMZİYE — *(Esrarlı bir tebessümle)* Siz onu merak etmeyiniz.

MAHİR — Ne de olsa halk yaşlı adamları tutuyor. Çünkü halk içinden biraz gerici... Çünkü modern görünüşüne rağmen amcam da gerici... İlerlemeden yana görünmesi sırf işini uydurup para kazanmak. Yarın imamlar bu memlekette hâkim olsa şapkayı atar sarık sarar... Yeni devrin yaşaması için bizim gibi ilerlemeye inanmış gençler iktidar mevkiine gelmeli.

SELİME — Aman bu ciddî laflardan bıktım. Siz bize ahalinin nutkunuzu nasıl alkışladığını anlatınız.

MAHİR — Alkışlamak mı? Aksine kadın yanında söyleyemeyeceğim şeyler söylediler... Eğer polis yakında olmasa bir köylü beni taşa tutacaktı. Yakamı zor kurtardım.

MACİT KORKUT — Burada güvenlik içindesin!

MAHİR TORLAN — Olmasam da burada bulunmak zorundayım. Amcaoğlumu bekliyorum.

SELİME — Babasının yerine göz diktiğiniz amca oğlu mu?

MAHİR — Evet, fakat Nâsır bu hususta benim gibi düşünür. Eskileri sevmez. Londrada başkâtiptir. Müsteşar olmadan elçi olursa, hiç şaşmam.

SELİME — Amcaoğlunuz burada ne yapıyor?

MAHİR — Vakans yapıyor. Bir de Manchester Guardian muhabiri olan bir İngiliz gazetecisini gezdiriyor. Herif, bizden yana bir sürü makale yayınlamış!

REMZİYE — Aman şehirdeki yenilikleri birer birer gösterelim de Akşehir için de bir makale yazdıralım. Özellikle şu... *(Türbeyi gösterir)* değil makale, bir kitap yazmaya değer...

MAHİR — *(Heyecanla)* O bir mucize.

(Hepsi türbeye bakar. İçerden çocukların şarkısı işitilir. Şimdi artık öğretmenleri önde, kendileri tabur halinde türbeden çıkmaktadırlar.)

CamScanner ile tarandı

Tirim, tirim, tirim,
Trak, tiki, tak,
Makinalaşmak istiyorum.
Her dünya boyu
Altıma almak için
Çıldırıyorum,
Makinalaşmak istiyorum.
Mutlak buna bir çare bulacağım,
Ve ben ancak bahtiyar olacağım,
Karnıma türbin oturtup,
Kuyruğuna çifte uskur taktığım gün!
Tirrim, tirrim, tirrim, trak,
Trak, tiki tak...
Makinalaşmak istiyorum,
Makinalaşmak istiyorum...

(Sesler yavaş yavaş uzaklaşır).

MAHİR TORLAK — Bu, tam yirmi birinci yüzyıla uygun bir şarkı.

REMZİYE — *(Mağrur)* Onu ben eski bir kolleksiyondan çıkardım. Millî Eğitim müdürü çok modern bir genç, hemen bir beste uydurdu

(Türbenin içinde Nâsır Cebe ile Şeyk görünür. Biraz ilânları inceledikten sonra gazinoya doğru gelirler.)

DÖRDÜNCÜ SAHNE

Aynı masa başı. Şeyk ile Nâsır, Remziye Bektay'ın yanında oturuyorlar.

MAHİR TORLAK — *(Nâsır'a heyecanla bakarak)* Ne... Ne... Ne kadar zayıflamışsın.

NÂSIR — Sen de ne kadar kekeliyorsun... *(Fikrinin sesi:)* Bizim Mahir'in kulaklarının bu kadar büyük olduğunu unutmuştum. Gözleri de pek tuhaf. Âdeta yüzü bir eşek maskesi gibi!

MACİT — *(Nâsır'a)* Galiba biz Galatasaray'da beraberdik.

CamScanner ile tarandı

NÂSIR — Acaba hangi sınıfta?

MACİT — İlk sınıflarda... Ben, ben sonra sınıfta kaldımdı, siz benden önce çıktınız.

NÂSIR — Ha... Hatırladım. *(Kalkar, elini bir daha sıkar)* Siz beni yaramaz alayına karşı savunurdunuz. O günler de bile benim adele ile, kuvvetle hiç ilgim yoktu. Hem de bizim kaptanımızdınız.Bu rada da galiba futbol kaptanı olacaksınız.

SELİME — Macit, beynelmilel maçlara giden millî takımın kaptanı.

NÂSIR — Kutlarım bayan, benim sporla hiç ilgim yok amma, Şeyk pek meraklıdır. Oxford futbol takımının kaptanı idi.

(Selime, Macit, Şeyk konuşurlar. Garson gelir.)

REMZİYE — Size bir viski ısmarlayayım mı?

NÂSIR — Aman şu saç kokan içkiyi bana ısmarlamayın da kime isterseniz ısmarlayın. Bize birer kahve.

MAHİR TORLAK — Londra'da ne içiyordun Nâsır?

NÂSIR — İstanbul'dan rakı getirtiyordum.

REMZİYE — *(Dudaklarını sıkarak)* Rakı eskilerin içkisi... Ben hiç eve sokmam.

NÂSIR — İçki esasen dünyada azaldı. Fakat arada insan içmek istiyor.

MAHİR — Ne âlâ... Ben hiç kullanmıyorum amma, ne yaparsın, toplantılarda içmeyene burada eski kafalı diyorlar. Eşek diye alay ediyorlar. Mademki ispirto modernlerin içkisi...

SELİME — *(Nâsır'a)* Bay Mahir'in babanız'n seçimlerde rakibi olduğunu biliyor musunuz? Hem öyle fevkalâde nutuklar söylüyor ki. Biraz önce işçilere bir nutuk söyledi... Mutlak rakı yerine viski içmeyi tavsiye etmiştir.

NÂSIR — İşçi ve köylü neden rakıdan vazgeçsinler? Ispirto aleyhtarlığı anlarım amma, şu veya bu içkinin daha eski olduğunu anlayamam.

SELİME — Siz onu anneme sorun!..

NÂSIR — *(Fikrinin sesi)* Bu karıdan her şey umulur... Fena halde sinirime dokunuyor. Zaten Akşehir'e ayak attığım gündenberi bütün kadınlardan ürküyorum.

REMZİYE — *(Fikri'nin sesi)* Bu adamda bir muhalefet

CamScanner ile tarandı

kokusu var. Fakat tuhaf. Mutlak ele alıp fikrini doğru yola sevketmeli.. *(Kendi sesi)* Siz yeni neslin psikolojisini bilmiyorsunuz. Galiba birkaç yıldır buraya gelmediniz. Biz şimdi çok değiştik. Örneğin şu türbeye bakın... Kullanılmaz köhne, örümcekli bir yer, bakın nasıl temiz, yararlı ve güzel oldu.

NÂSIR — Henüz bu manzarayı kavrayamadım.

SELİME — Nasrettin Hoca çocukları severmiş, türbesi çocuklara oyun yeri olduğuna herhalde ruhu sevinir.

REMZİYE — Sana bir türlü modası geçmiş «Ruh» deyimini kulaanmamayı öğretemedim. Ruh, körbarsak gibi varlığı gerekmeyecek bir organ!

NÂSIR — Bilhassa göbeğimize türbin, kuyruğumuza uskur taktığımız gün...

REMZİYE — Ne o? Çocukların şarkısına da mı itiraz? Size kalsa çocukları böyle modern şarkılarla değil, Nasrettin Hoca masalıyle büyütmeli.

NÂSIR — Nasrettin Hocanın benim atalarımdan olduğunu söylerler.

MAHİR TORLAK — *(Telâşla)* Anası tarafından herhalde benimle hiç ilişkisi yok.

SELİME — *(Alayla)* Anlıyorsunuz ya Bay Nâsır... Yeni nesil atalarımızdan fena halde ürküyor. Atalar meselesini bu kadar önemsemeğe değmez. Atalarımızı kendimiz seçebilsek, herhalde en eskilerini kuyruklu seçmezdik.

NÂSIR — İnsanların kuyruğa doğru gitmediklerine pek emin değilim bayan. *(Remziye'ye)* Fakat benim zavallı büyük dedeye neden bu kadar garazınız var, bayan?

REMZİYE — *(Ezberlenmiş bir nutuk gibi)* Çünkü o anlayış yıpratıcı ve menfi bir anlayıştır, çünkü alay bazan en yararlı bir fikri bile öldürebilir, çünkü Anadolu modern olabilmek için her şeyle alay etmek, her şeye gülmek âdetinden kurtulmalı.

NÂSIR — Modern kelimesinin kimbilir kaç tanımı vardır.

REMZİYE — *(Türbeyi göstererek)* Bence oradaki değişiklik, modernliğin en doğru anlamı. *(Şeyk'e)* Siz ne dersiniz?

ŞEYK — Herhalde çok orijinal, bayan.

CamScanner ile tarandı

MACİT — *(Kalkarak)* Aman gidip dans edelim. Kendimi uluslararası bir bilim kurulunda sanıyorum. Başım ağrıdı.

REMZİYE — İnsan yalnız etiyle yaşamaz, genç adam. Bu gibi fikir tartışmalarına alışmalı... Fakat ben de, dans etmek taraflısıyım!

(Hepsi kalkarlar.)

NÂSIR — Beni mazur görün, bayan. Ben burada otururum. Benim hesabıma Şeyk dans etsin.

REMZİYE — *(İşve ile)* Dansı sevmeyen diplomat... Bu nasıl şey?

NÂSIR — Ben yalnız diplomatik bir görev olduğu zaman dans ederim. Şimdi tatil yapıyorum.

SELİME — Ben de Bay Nâsır'la burada biraz oturacağım. İkinci dansa yetişirim. *(Nişanlısına)* Londra çocuk hastahaneleri hakkında Bay Nâsır'dan bilgi isteyeceğim.

BEŞİNCİ SAHNE

Aynı yer. Nâsır'la Selime yalnız. Gazinonun üstünden caz ve dans sesleri işitilir. İkisi de dalgın.

NÂSIR — *(Fikir sesi)* O kaz kafalı kadının böyle cana yakın kızı olması şaşılacak bir şey. Kadın olmasa âdeta hoşlanacağım..

SELİME — *(Kendi kendine konuşur gibi alçak bir sesle)* Çamlıca'daki büyük konağı görüyor gibiyim. Siz o zaman Galatasaray'da öğrenci idiniz. Eviniz bahçemize bitişikti. Bahçemizde kocaman bir havuz vardı...

NÂSIR — Neler anlatıyorsunuz?

SELİME — *(Aynı sesle)* Bahçeden Adalar ve Marmara görünürdü. Bahçelerimizin arasında duvar yerine böğürtlen fidanları vardı.

NÂSIR — *(Fikir sesi)* Ağını örmeye başladın altın örümcek. *(Kendi sesi)* Hani hastahaneden konuşacaktık? Fakat. Ben, ben de hatırlıyorum. Evet, şimdi sizi tanıdım. *(Iğilir Selime'nin gözlerinin içine bakar)* Böğürtlenlerin başından ayrılmayan arsız kıza rastlayacağımı hiç düşünmedim. Hatır-

CamScanner ile tarandı

nızda mı, bir gün nasıl bahçenize atlamıştım da havuz başında ördeklere beraber ekmek vermiştik?

SELİME — Başka bir şey hatırlamıyor musunuz?

NÂSIR — *(Fikir sesi)* Evet, senin böğürtlenli dudaklarını öpmüştüm. Kız âdeta beni yakalamak istiyor. *(Kendi sesi)* Tekrar rastladığıma memnun oldum. Hele eski sınıf arkadaşımla nişanlanmanıza çok sevindim. Macit çok iyi, çok mert bir insandır. İnşallah yakında evlenirsiniz de, ben de düğününüze gelirim.

SELİME — Nişanlı olmak mutlak evlenmeyi gerektirmez.

NÂSIR — Ben aslında tamamen evlenmenin karşısındayım amma...

SELİME — Niçin?

NÂSIR — Galiba kuyruğu uskurlu, göbeği türbinli nesli çoğaltmamak için.

SELİME — Çocuk kuyruklu bile olsa yine tatlı şeydir.

NÂSIR — Çocuk istesem maymun yavrusu beslerim.

SELİME — Kuyruklu da olsa yine insan yavrusu başka. *(Kollarında varsaydığı bir çocuk konmuş gibi, kollarını sıkar, yanakları kızarmış, gözleri tatlı bir hulyaya dalmış gibi)* Çocuk doktoru olmak istemem, sırf çocukları sevmemden...

NÂSIR — *(Fikir sesi)* Kadın amma kadının en tatlısı. *(Kendi sesi)* Akşehir'e geleli, bilhassa Mahir'i göreli bende tuhaf bir değişiklik oldu. Beni eskiden görseniz şaşardınız. Tıpkı Mahir gibi, hatta anneniz gibi konuşurdum. Modern der modern işitirdim. Galiba hastalığımın da biraz etkisi oldu. İçime yabancı bir ruh girmiş gibi. Annenizin hakkı var. Modernliğin en iyi tanımı, ölü kemikleri üstünde tepinen, kuyruk duasına çıkan çocuklar! Evet, ruh denilen şey körbarsak gibi hayatta görevi kalmayan bir organ! *(Şaşmış)* Inanın, buraya geldim geleli tanıdık bir tek insan sizi buldum.

SELİME — Büyültüyorsunuz. *(Birdenbire ciddî)* Ben burada hastahane konuşmak için değil, size daha önemli bir şey söylemek için kaldım. Çünkü lakırdımızdan sizin tehlikede olduğunuzu hissettim.

NÂSIR — Ne demek istiyorsunuz?

CamScanner ile tarandı

SELİME — «Nasrettin Hoca Çömezleri» Derneğini biliyor musunuz?

NÂSIR — Anlayamadım?

SELİME — Kimi ona gizli bir dernek, kimi de bir okul çocuğu alayı, adı veriyor. Her halde her yere modernlikle eğlenen ilânlar yapıştırıyorlar. Polis yapanları bulamıyor. Annemin nasıl züppe olduğunu gördünüz ya... Ona göre bu tehlikeli bir şey. Babam da onun elinde oyuncak. Siz, modernlik aleyhinde bulunurken âdeta korktum. Özellikle Nasrettin Hoca ailesinden olmanız sizin öyle konuşmanıza başka bir anlam veriyor. Yoksa başkası söylese önemi olmaz. Anladınız ya, siz her modernden daha fazla modern olmalısınız. Yoksa elçi olamazsınız.

NÂSIR — Olmazsam kıyamet kopmaz ya, gelir burada buğday tüccarı olurum. Dünyanın her yanında makine uygarlığına, maddî değerlere karşı bir isyan var.

SELİME — Doğru, burada da böyle konuşan aydınlar, yazarlar vardır. Fakat siz böyle konuşamazsınız. *(Annesinin sesini ve durumunu taklit ederek)* makine yine dünyanın timsali, uygarlığın üniforması.

NÂSIR — Bana Şeyk'i hatırlatıyorsunuz. O da, dünyada insanları birer otomata çevirmek isteyen, ferdin ruhunu öldüren gizli bir güç var, diyor.

SELİME — Belki doğru. Fakat ruh tehlikeli bir şey. Vazife gerçekten biten bir şey... Benim bir babaannem vardır. Tıpkı sizin gibi konuşur. Çok sevdiğim için bir zaman ben de ona benzemeye başladım. *(Gülerek)* Bir zaman geldi ki, kendi yaşımdakiler yanımdan kaçmaya başladı. Ve böyle kalırsam koca bulamayacağımı hissettim. Ya ruh, ya koca? Alın size bir hayat meselesi. Tabiî hemen kocayı seçtim. Çok şükür sizin eski arkadaşınızı yakaladım. Yoksa kocasız kalacaktım. *(Sesi heyecandan titrer)* Yoksa ana olmamaya mahkûm olacaktım. Halbuki ben beş tane, on tane, yüz tane çocuğum olsun isterim...

(Karanlık basar, birdenbire elektrikler yanar. Türbeden bir çingene karısı topallayarak gelir.)

ÇİNGENE — *(Nâsır'la Selime'ye yaklaşınca fısıldar gibi)* Fal bakar, niyet açar, bakla döker...

CamScanner ile tarandı

SELİME — Aman falımıza baktıralım.

NÂSIR — *(Çingeneye)* Neden fısıldıyorsun?

ÇİNGENE — Valinin maymun suratlı karısı duyarsa beni polise kovalattırır, bayım.

SELİME — *(Gülerek)* Neden topallıyorsun?

ÇİNGENE — Kahvede ağalara göbek atıyordum. Uzun kulak bir herif geldi, bir şeyler söyledi, kavga çıktı, bacağıma tekme attılar...

(Bunları söylerken bir yandan, yere kirli bir bez yayar, göğsünden bir çıkın çıkarır, bezin üstüne kuru bakla, bir şeker parçası bir ekmek parçası, bir mavi boncuk döker ve Selime'nin falına bakmaya başlar.)

ÇİNGENE — Falın açık, niyetin açık... Elâ gözlü bir bay sana âşık... İlle velâkin onun yüzünden sana bir keder var, üç günü mü desem, üç ay mı desem, üç...

Biraz önce gazinodan çıkıp yanlarına gelmiş olan MACİT — Hani ikinci dansa gelecektin, Selime? Annen fena halde kızdı.

NÂSIR — *(Çingeneye)* Benim falıma da bak.

ÇİNGENE — Falın açık, niyetin açık, İlle velâkin yeşil gözlü bir kız yüzünden göz yaşı dökeceksin.

MACİT — *(Gülerek)* Sakın bu Selime olmasın?

ÇİNGENE — *(Macit'i süzdükten sonra)* İlle velâkin yeşil gözlü kız sarı bir delikanlıya âşık...

MACİT — *(Çingenenin mendiline para atarak)* Bravo! Sarı delikanlı bana benziyor, değil mi?

(Remziye, Şeyk, Mahir gelirler.)

REMZİYE — Çingene falı ha! Defol şuradan karı... Bay Mahir, koş bir polis çağır...

SELİME — *(Çingene mendilini toplarken Mahir'in kolundan yakalar)* Fakat zavallıyı biz çağırdık, sakat da...

MAHİR — Bu, kahvenin önünde vak'a çıkaran çingene!

ÇİNGENE — *(Topallayarak kaçarken)* Domuz surat, uzun kulak, ayna göz, pezevenk... Eşek, eşek, Nasrettin Hoca'nın eşeği!

CamScanner ile tarandı

ALTINCI SAHNE

Nâsır'ın babası Ahmet Cebe'nin evinde büyük bir salon. Eşya kübik. Bir tarafta bir Amerikan barı. Ahmet Cebe'nin elleri cebinde barın önünde aşağı yukarı dolaşır. İri yarı altmış yaşlarında, siyah frak giymiş bir adam. Çenesi çifte, karnı kocamandır, fakat gözleri hâlâ genç ve pomadlanmış, arkaya taranmış saçlarına hiç ak düşmemiştir.

Sabire Cebe elinde bir karanfil vazosuyle girer ve vazoyu bir masanın üstüne kor. Elli yaşlarında ince, uzun bir kadındır. Arkasında kolu, yakası beyaz dantelli uzun siyah esvap, kır saçları ortadan ayrılmış ensesinde toplanmış. Yanakları çökük ve şakakları dar, elâ gözlerinde yarı alaycı, yarı ince bir gülümseme dolaşıyor. Kocası ne kadar sinirli ise, o okadar sakin.

AHMET — Senin kadar inatçı kadın görmedim, Sabire. Neden tâ Paris'ten getirdiğim yapma çiçekleri koymuyorsun? Bunlar hem çarçabuk soluyor, hem de o kadar parlak değil.

SABİRE — Bay Timur'un yapma çiçekten hoşlanacağını sanmıyorum.

AHMET — Bahane... Asıl sen yapma çiçekten hoşlanmıyorsun... Zaten moda olan, yeni olan her şeye karşı sende bir kocakarı direnmesi var. Bu salondan başka odaları görenler bizi iki yüzyıl önceki anlayışta sanırlar. Fakat çok şükür biz modern adamlarız; olmasaydık hiç Başbakan evimize gelir miydi? *(Ellerini uğuşturarak)* Akşehir'de aleyhimize propaganda yapanlar kıskançlıktan çatlayacak. Benim eşek kafalı yeğenim Mahir, artık benim yerime göz dikmenin ne kadar yararsız olduğunu anlayacaktır. *(Aşağı yukarı biraz dolaştıktan sonra)* Sultandağı elektrik tramvayı imtiyazı cebimde gibi... Ne dersin?

SABİRE — *(Vazonun yerini değiştirir, çiçekleri düzeltir)* Ben senin yerinde olsam bu akşam Başbakanla iş konuşmam. Nereye gitse adamı bir ricacı alayı tedirgin ediyor. Selâm verdiği her adam ondan bir iş dileniyor.

AHMET — Al sana bir kocakarı lafı daha. Demir tavında iken dövülür. Bu çağ fırsat çağı. Marifet eline geçen her fırsattan yararlanmak. Ben Başbakanı bir daha nerede ya-

CamScanner ile tarandı

kalar, bu meseleyi açarım? Neye karşılık vermiyorsun? Biliyorsun ki, bu tramvay işi yalnız para işi değil...

SABİRE — Ya ne işi?

AHMET — Millete hizmet... Bolluğuna, sağlığına, eğlencesine...

SABİRE — *(Kocasının lakırdısını keserek)* Her para işi peşinde olan adam öyle der.

AHMET — Sen de, oğlun da bir şeyle alay etmek, bir şeye direnmek oldu mu, maşallah kimseye laf bırakmazsınız. İkiniz de menfi insanlar..

SABİRE — Biz Akşehir'e senin gibi sonradan gelmedik, yedi yüzyıldır ailemiz burada.

AHMET — Sanki ne demek istiyorsun?

SABİRE — Nasrettin Hoca ile hemşeriyiz demek istiyorum. Modern olduk diye insanları dükkân camekânına dizilmiş kuklaya çevirmek istiyorsunuz. Biz Akşehirliler dünya yıkılsa yine kendimize de dünyaya da gülmekten vazgeçmeyiz.

AHMET — *(Telâşla)* Nasrettin Hoca lakırdısını bugünlerde pek ağzına alma. Zaten «Nasrettin Hoca Çömezleri» imzasıyle yapıştırılan ilânlar âdeta uykumu kaçırıyor. Otelde, kulüpte Akşehirliler mânalı mânalı yüzüme bakıyor, «Sizin bayan Nasrettin Hoca ailesinden değil mi?» diye soruyorlar. Geçen gün valinin bayanı...

SABİRE — Aman bana o maymun karıdan sözetme. Onun lafına kim bakar? Emin ol en çok bu ilânlara gülen yine Bay Timur'dur.

AHMET — *(Başını sallayarak)* Eğer bunlar bir gazete olsa ve imzalı olsa evet. Fakat hiç bir devlet adamı gizli şeyden, imzasız şeyden hoşlanmaz. Hakları da vardır. Yapanı belli olmayan, imzası olmayan fikirler tehlikeli olabilir. Polis tehlikeli adamı yakalar, fakat tehlikeli fikri tutamaz.

SABİRE — Bu ilânları yapanı bütün Akşehirliler biliyor.

AHMET — Kimmiş?

SABİRE — *(Alaycı)* Nasrettin Hoca'nın kendisi. Halime nine onu Lodos köyünden geçerken görmüş, elinde bir ilân varmış.

CamScanner ile tarandı

AHMET — *(Kıpkırmızı)* Şimdi de gericilik fikirlerini tekrar ediyorsun... Bütün Akşehir'in başına belâ getireceksin.

(Nâsır Cebe gelir. Önce anasının elini ve yanaklarını öper, sonra babasına eliyle selâm verir.)

NÂSIR — Oh ne güzel mezeler. Bakalım ne içkiler var? O saç ilâcı kokan iğrenç viski de var... Nen var baba? Suratın asık...

AHMET — Bu akşam sen çok içme.

NÂSIR — Niçin?

AHMET — Korkarım dilini tutamazsın, Başbakanın yanında pot kırarsın. Sonra... Sonra bizim Sultandağı tramvay imtiyazı yanar.

NÂSIR — Sen Başbakanı benim kadar tanımıyorsun baba. Onun kadar özgür konuşan adamları seven, onun kadar şakadan hoşlanan kimseye ben şimdiye kadar rastlamadım.

AHMET — Siz gençler Avrupa'da okuduk diye, kendinizi dev aynasında görüyorsunuz. Büyüklere inan olmaz. Adamı sarhoş eder, söyletir sonra anasını ağlatırlar.

NÂSIR — *(Annesinin boynuna sarılarak)* Bu gözlerin yaş dökmesine hiç dayanamam.

(Uşak girer.)

UŞAK — Misafirler geliyor efendim.

YEDİNCİ SAHNE

Yemekten sonra aynı salon. Bay Timur bir koltukta. Pembe yüzlü, beyaz saçlı, gövdesi heybetli denilecek kadar iri bir ihtiyar. Kafa Timurlenk'in eski resimlerine benzer. Sağında Sabire, sonlunda vali Suphi Bektay. Cüceye yakın ufak tefek, biribirine yakın gözleri kaygı ile Bay Timur'u tetkik ediyor. Onun yanında Ahmet Cebe elindeki sigara paketinin arkasına bir şeyler çiziyor ve arada başını kaldırıp Bay Timur'a bakıyor. Karşıda Nâsır, Şeyk ile Mahir'in arasında oturuyor. Hepsinin önünde bir sigara iskemlesi ve kahve fincanı. Oda sigara dumanı ve bulutu içinde. Herkes susmuş, yandaki odadan gelen telli sazların çaldığı yanık ve eski bir havayı dinliyorlar.

Sükût sürüp gittikçe odada herkesin fikir sesi biribiri ardınca, bazan da aynı zamanda bir radyodan gelir gibi işitilir.

CamScanner ile tarandı

AHMET'İN FİKİR SESİ — Bay Timur yemeklerimizi beğendi.. Sabire eski biçim bir kadın ama, iyi ev sahibi. Oğlan da şükür henüz pot kırmadı. Bizim tramvay işini bir vesiyle bulup açmalı.

VALİ'NİN FİKİR SESİ — Bizim karıya Bay Timur'un rakı içtiğini sölersem hemen rakının modernlerin içkisi olduğuna karar verir. Ha, ha, ha... Fakat Bay Timur'u bizim evde bir akşam geçirmeye kandıramazsam vay halime!

MAHİR'İN FİKİR SESİ — Bay Timur'un bana iltifatını amcam âdeta kıskandı. Bayan Bektay da kendisine benim ne kadar değerli, inançlı bir genç olduğumu anlatacak... Bir defa himayesine girebilsem, bana Uzun kulak diye eğlenenlere kan kusturacağım.

BAY TİMUR'UN FİKİR SESİ — Bu havayı biri söylerdi ama, kim? Evet Sabur... Okulda beraber olduğumuzu acaba kızı biliyor mu? Ne kadar gözleri ve sesi babasını hatırlatıyor.

(Müzik ile beraber pes bir ses inler gibi):
Varımı yoğumu satıp bir pula...

BAY TİMUR — *(Sabire'ye)* Bu eski şarkıyı nereden buldular? Bana babanızı hatırlattı. Benden size söz eder miydi?

SABİRE — *(Önüne bakarak)* Hayır.

BAY TİMUR — Tabiî. Son yıllarda o tamamen bizden ayrıldı... Hep geriye gitmek isteyen bir adamdı. Sonunda ileriye gitmek isteyenlerin ayakları altında ezildi. Bu akşam sonunu düşündüm de, içim sızladı. Üzüldünüz. Affedersiniz. Fakat bu vesiyle ile size Nâsır'dan bahsedeceğim. Zaman zaman onda da büyük babasını mahveden «mistik» fikirler seziyorum.

SABİRE — *(Sesi titreyerek)* İnşallah sonu büyük babasına benzemez. Son yıllarda çok acıklı oldu. Kimse semtine uğramaz oldu, en eski dostları onu bıraktılar. *(İçini çekerek)* Yeni dünyada siyasî mevkii olmayan herkes onu bırakıyor.

CamScanner ile tarandı

BAY TİMUR — Nâsır için merak etmeyin. Elimizden geldiği kadar onu zavallı Sabur'un saptığı yoldan çevirmeye çalışacağım. *(Gülerek)* Onu mutlak zaman adamı yapacağız. *(Şeyk ile konuşan Nâsır'a seslenir)* Nâsır, senin için annenle ne düşünüyoruz bilsen...

NÂSIR — Ne düşünüyorsunuz, efendim?

BAY TİMUR — Seni yeni Kalopatya şehrine inceleme gezisine göndermeye karar veriyoruz.

ŞEYK — Makineler ve Robotlar şehri. Tuhaf rastlantı, bizim gazete de beni buradan oraya gönderiyor. Ben de bir inceleme yapıp bir dizi makale yazacağım.

MAHİR — *(Kekeleyerek)* O, o, o şehir benim de idealim.

BAY TİMUR — O halde seni de Nâsır'ın yanına sekreter diye veririz, evlât. *(Şeyk'e)* Siz yeni Kalopatya'ya gittiniz mi?

ŞEYK — Bir defa geçtim.

BAY TİMUR — Dikkate değer bir şehir olacak. İlk defa «ejderha» denilen yedi başlı ejderhanın başını da ezen bir memleket... İlk defa hayatı bilim kurallarına uyduran bir millet...

VALİ — Sizden bir şey rica edebilir miyim?

BAY TİMUR — Hay hay.

VALİ — Benim bu sene Tıbbiyeyi bitirecek olan bir kızım var. Bütün gün yeni Kalopatya şehrinin çocuk hastanelerini sayıklar. Acaba lûtfedip onu da bu inceleme gezisine katıltabilir miyiz?

NÂSIR — *(Heyecanla)* Ne kadar akıllı bir kız olduğunu bilseniz hemen gönderirdiniz.

BAY TİMUR — Pekâlâ... Madem ki gençlik bu işi desteklıyor. Başka gitmek isteyen yok mu?

MAHİR — *(Kekeleyerek)* Ba ba bayan Ze ze ze Zehra'yı da daktilo olarak almak çok uygun olur.

BAY TİMUR — Bu bayanı ben tanıyor muyum?

VALİ — Akşehir'de ilkokul öğretmeni. Bizim bayanın

CamScanner ile tarandı

çok sevdiği bir kız. Her gün çocukları Akşehir parkında «Makineleşmek istiyorum» şarkısını söyleterek geçirir.

ŞEYK — Tam makine şehrini tetkike gidecek bir tip...

BAY TİMUR — Öyle ise kabul. *(Vali'ye)* Sizin bayan burada modern hayatın mümessili imiş diyorlar.

VALİ — Doğru. Her sabah yeni bir fikirle yataktan kalkar, hemen uygulanmasını ister... Karşı koymak kimin haddine düşmüş.

BAY TİMUR — En son yeni fikri hangisi?

ŞEYK — Galiba dün gördüğümüz Nasrettin Hoca'nın türbesinin yeni şekli.

VALİ — O artık eskidi. Şimdi çingene dansını yasaklamak istiyor. Acaba bunun için siz ne düşüncedesiniz? Işe bak ki bu günlerde şehirde çingene dansı çok moda... Hele bir falcı karı var, sokaklarda dansederken bütün şehir başına toplanıyor.

BAY TİMUR — Bugün işçiler kahvesi önünde mesele çıkaran karı mı?

HEPSİNİN FİKİR SESİ — *(Bir ağızdan)* Ne çabuk haber alıyor!

AHMET — O meseleyi çıkarmaya bizim yeğen Mahir sebep olmuş. Halk ne zaman, nerede eğlenir, nefes alırsa oraya yetişir nutuk çekmeye kalkar.

MAHİR — Amcama kalırsa halka gerçeği söylemek için eşref saat beklemeli. Ne kadar olsa eski kafa. O, halkla dalkavuklarda işini yürütmek istiyor, biz gençler yukardan aldığımız direktifleri her zaman halka söylemekten çekinmiyoruz.

BAY TİMUR — Sen yetişecek bir adama benziyorsun Mahir! *(Fikir sesi)* Aptal, fakat kurnaz. İhtiras sahibi, fakat ideolojilere, imanın şartları gibi bağlı. Ancak bu tip adamlarla yeni dünya kurulur. Ahmet Cebe gibi siyaseti para kazanmaya âlet eden adamlara karşı bu gençleri tutmak gerek!

CamScanner ile tarandı

ŞEYK — Çingene dansını kaldırıp kaldırmayacağınızı merakla bekliyoruz, ekselâns.

BAY TİMUR — O sırf bölgesel bir mesele... Bunun hakkındaki kararı valiye bırakacağız. Fakat sizin bu meselede fikriniz nedir?

ŞEYK — Ben halkı «kültür» meselelerinde serbest bırakmaktan yanayım. Çingene dansını seviyorlarsa çingene dansı seyretsinler. Bunda siyasal bir sakınca var mı?

BAY TİMUR — Belki yok... Fakat kültür meselesi çok önemli. Eski kültürle yeni dünya kurmak elde mi?

ŞEYK — Her devir eski kültürü kendi fikrine, zevkine göre açımlıyor.

BAY TİMUR — Bu bahsi kapayalım. Sizinle memleket için yazdığınız makaleler hakkında görüşmek istiyordum. *(Kalkar, topallayarak bara doğru gider, herkes onu takip eder.)*

NÂSIR'IN FİKİR SESİ — Bu akşam Bay Timur bana bambaşka bir insanmış gibi geliyor. Bu yumuşak ve çekik gözler, bu topallayış... Bunu nerede, ne zaman gördüm?

ŞEYK — Benim makalelerden sözediyordunuz, ekselans, hoşunuza gitmedi mi?

BAY TİMUR — Güzel yazılmış, fakat memleketten değil, sadece benden sözediyorsunuz. Özellikle beni Timurlenk'e benzetmenizi doğru bulmuyorum. Ayağım topal, gözlerim biraz Mongolvâri olabilir. Fakat anlayışımız birbirine hiç benzemiyor. O, tam eski Asya... Her şeyi bir tek kişiye bağlamak, dünyayı kendi ayağının altında görmek isteyen bir hükümdar. Biz artık savaşa, didişmeye inanmayan adamlarız. Biz milletlerin arasında bir iş birliği, bir fikir birliği yapmaya çalışıyoruz. Biz dışarda dost, içerde halkın mutluluğunu düşünen ve değinmeyecek bir devlet makinesi kurmaya çalışıyoruz. Biz bütün anlamıyle modern adamlarız.

ŞEYK — Fikrimi serbest söylemeye izin verir misiniz ekselâns?

BAY TİMUR — Tamamiyle.

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
CamScanner ile tarandı

ŞEYK — Ben, eski büyüklerle yeni büyükler arasında çok ayrılık görmüyorum... Timurlenk kendi zamanı için moderndi.

BAY TİMUR — Kılıçla, yumrukla dünyaya hükmetmeye modernlik ismi verilemez. Onlar ölünce eserleri de onlarla beraber ölür. Halbuki bizim kurduğumuz dünya o kadar ilime, tekniğe dayanacak, o kadar kişisel ve keyfî etkilerden uzak güçlü bir devlet makinesi olacaktır ki, dünya durdukça biçimini ve gücünü kaybetmeyecektir. Biz insanlara sadece mutluluk verecek değil, o mutluluğu ebedî olarak bir biçime sokacağız.

ŞEYK — Dünyanın eskiden beri hulyası bu... Fakat siz de dünyadan göçtükten sonra geleceğin büyükleri, dâhîleri sizin makinenizi eskimiş bulur, zamanına uymaz bulur, yeni bir dünya kurmaya kalkar. İnsanda «Ruh» denilen şey baki kaldıkça mutlak dünya biçimden biçime girecek, mutlak insanlar birbirinden değişik ve başka başka şeyler isteyeceklerdir.

Bana geliyor ki, marifet, et-maske koymuş gibi herkesin suratını birörnek, insanlar bir tek rahimden doğmuş ikizlermiş gibi düşüncelerini ebediyen kendisini tekrar eden makale silsilesine benzetmek değil, bu başkalık arasında bir âhenk bulmaktır. Marifet, insanların ruhunu öldürüp, onları devlet makinesinin arkasından ipini çekip oynattığı birer kukla saymamaktır.

BAY TİMUR — *(Azıcık sert)* Ruh diye diye ruhu tepeliyorsunuz. İki bin yıldır dünya başkalık içinde âhenk aradı, bulamadı. Biz dünyaya birörneklik içinde sulh, mutluluk ve kararlılık vereceğiz. Ve gerekirse «Ruh» denilen şeyi de, görevini de kaybeden bir organ haline getireceğiz.

(Bay Timur'un arkasında Timurlenk'in hayali görünür.)

NÂSIR — *(Rengi sapsarı ve gözleri evlerinden uğramış, eli hayale uzanmış, donmuş gibi, Bay Timur'a bakarak «Timurlenk, Timurlenk!» diye haykırır.)*

BAY TİMUR — Ne var Nâsır?

CamScanner ile tarandı

SABİRE — *(Oğlunun kolundan yakalayarak)* Galiba nöbet geldi. İzin verirseniz odasına götüreyim.

BAY TİMUR — *(Acı acı gülerek)* Geçmişten, ruhtan sözede ede ikisini de hortlattınız. Buraya gel Nâsır... Al şu kadehi yuvarla...

NÂSIR — *(Bay Timur'un uzattığı viski kadehini nefes almadan içer)* — Oh, biraz aklım başıma geldi. Affedersiniz... Galiba nöbet geliyordu. Londra'da da nöbet geldiği zaman gözüme hayaller görünürdü. Özellikle Nasrettin Hoca'yı görürdüm.

(Ahmet Cebe karşıdan elini dudaklarına götürerek susmasını işaret eder. Annesi gene oğlunun koluna sarılır.)

NÂSIR — *(Gülmeye çalışarak)* Hakkınız var efendim, ruh lakırdısı, geçmiş lakırdısı hiç de tekin değil... Kaç bin yıldır dünyanın çektiği acı hep onların yüzünden... Bir geçmişi unutabilsek hepimiz rahat edeceğiz.

BAY TİMUR — Aferin Nâsır. Geçmişi düşündüğün zaman, sana ruhtan bahsedildiği zaman şu gerçeği hatırla... O devirde beş, on kişi milyoner, halk kütlesi yoksulluk içinde, bir kaç kişi güzel, çoğunluk çirkin, birkaç dâhî, ötesi aptal...

NÂSIR — Doğru... Hepimiz birörnek olalım da isterse hepimiz fakir, hepimiz çirkin, hepimiz aptal olalım... Yaşasın yeni devir... *(Elindeki kadehi kaldırır, herkesin yüzüne bakar, ve herkesin arkasında bir eski hayal görür. Bay Timur'un arkasında Timurlenk, valinin arkasında Timurlenk'in cücesi, Mahir'in arkasında Boz Oğlan, Şeyk'in arkasında Şekispir. Kadehi yere fırlatır. Mahir'e doğru koşar, boynuna sarılır)* Seni buldum Boz Oğlan, gel bu ruhsuz dünyadan cennet adlı bostanımıza kaçalım...

SEKİZİNCİ SAHNE

Nâsır'ın yatak odası. Nâsır gözleri kapalı, ölü gibi yatıyor. Anası, bir eli Nâsır'ın başında ayakta. Bir doktor elindeki dereceye bakıyor.

CamScanner ile tarandı

SABİRE — Galiba ateşi kırkı geçi.
DOKTOR — Yüksek ateş sıtmalarda tehlikeli değildir.
SABİRE — Bak doktor, gülüyor.
DOKTOR — Rüya görüyor.

(Sahne kararır.)
(Uzaktan tatlı bir müzik sesi gelir. Karanlık yavaş yavaş dağılır, Hoca'nın cennet bostanı meydana çıkar. Kendisi kulübenin önünde, bir balkabağı yığını üstünde oturuyor, karşısında İbn-i Haldun.)

HOCA — Ha ha ha ha ha, hi hi hi hi... *(Elini dizlerine vurarak uzun uzun güler)* Boz Oğlanı şıp diye kulaklarından yakaladım. Kulak o kulak, çifte o çifte, inat o inat... Ama akıl dedin mi, Akşehir'de ona çıkışacak yok. *(Gururla)* Yeni Timurlenk bile onu meclisine alıyor, sohbet ediyor. *(Kaygılı)* Bulduk amma, dünyaya dörtelle bağlı bulduk. Korkarım bizim cennet bostanına tenezzül edip gelmeyecek.

İBN-İ HALDUN — Sen orasını merak etme Hoca, senin döndüğün gün onun da gelmesini temin edeceğiz. Senden, asıl Timurlenk'in şimdi dünyada ne yaptığını öğrenmek istiyorum. Bizim yönetim kurulu onun gene bir yayılma siyaseti yapmasından korkuyor.

HOCA — Korkmasın. Eskiden karpuz doğrar gibi kafa kestirirdi. Şimdi onun ülkesinde ölüm cezası bile yok. Hapishaneleri görsen şaşarsın. Hele savaş lakırdısı olunca kendinden geçiyor. Yedi «düveli» başına toplamış, gece gündüz barışı ebedî yapmaya çalışıyor.

İBN-İ HALDUN — Bu meseleleri not eder, toplantıda anlatırım. Sen dünyada hiç karına rastladın mı?

HOCA — O da mı dünyada? Tevekkeli değil bir saattir sesini duymadım. Demek onun ruhu da topraklara inmiş. Söyle, bizim karı hangi «acûzenin» kalıbına girdi? Akşehir'e ayak basar basmaz bana bütün hatunlardan bir ürkeklik geldi. Acaba hangisi? Mutlak valinin karısı olacak. Kaltak âleme ot yolduruyor.

CamScanner ile tarandı

İBN-İ HALDUN — Merak etme o değil.

HOCA — Ya hangisi... Kızı Selime olamaz. Ben hiç öyle cana yakın hatun görmedim... Mutlak Akşehir çocuklarına kuyruk türküsünü söyleten suratsız cadı olacak. Ha ha ha ha, hi hi hi hi!

İBN-İ HALDUN — Sen ne kadar gülüyorsun, Hoca. Yirmi birinci yüzyıl sinirlerine dokunmuş. Yoksa dünyada şimdi herkes hep gülüyor mu?

HOCA — Ne gezer! Herkesin suratı «ceneze cemaati» suratı... Kimse ne ağlıyor ne gülüyor... Kötü, işçi biraz gülüyor. Fakat ötekiler... Yalnız kalbur üstünde olanların meclisinde sohbet icabı gülmek gerekirse hep birden gülüyorlar. Şöyle *(Bir maske gibi sırıtır)* benden başka yeni dünyayı tuhaf bulana rastlamadım.

(Irmağın öbür kıyısından birkaç kişi bir ağızdan bir türkü söyler:)

«Versay'da verdi âleme nizam,
Milletler işi hep oldu tamam,
Belirdi âlemde bir sürü yamyam,
Yediler nizamı cihanda kıtlık oldu,
Versay kafası dünyada mat oldu!

Dost ağzına bir parmak bal çaldık,
Düşman ağzından lokmasın aldık,
Aç ile toku bir yana saldık,
Toklar meydan buldu, çam devirdi,
Açlar üredi, dolap çevirdi!

İBN-İ HALDUN — Bizim yönetim kurulu şurada balık tutuyordu. Keyifleri yerinde olacak, şarkı söylüyorlar.

HOCA — Tuhaf, bu şarkıyı dünyada da işittim. Dünya işleri sarpa sarınca orada hep sizin yönetim kuruluna söveyorlar. Bak ben onlara bir karşılık vereyim ki... *(Aynı makamda sürdürerek)*

«Dolabı durdurmak istersen, kakıl,
Akan su peşine hiç durma, takıl,
Yüce kayalar oldular, çakıl,
Dünya dolabı laf ile dönmez,
Yahşidir yangın, püf ile sönmez!

KULÜBENİN ARKASINDAN ŞEKİSPİR'İN SESİ — Ne o, şimdi de şair mi oldun Hoca?

(Hoca yerinden fırlar, Şekispir kulübenin arkasından gelir, birbirine sarılırlar. Bir yandan da üç kişi omuzlarında olta, görünürler. Bunlar Vilson, Klemanso ve Briyan'ın hayalleridir.)

VİLSON — Vay bizim gözcü buradaymış... Helo, ne çabuk döndünüz.

HOCA — Dönmedik, şöyle kısaca bir bostan sefası yapıp başımızı dinlendirmeye geldik.

KLEMANSO — Öyle ise oturun da bize dünyadan haber verin.

ŞEKİSPİR — *(Piposunu yakar, ırmağın kenarına oturur)* Dünya durumu öyle bostan safasında açıklanacak gibi değil... *(Başını sallar)* Köhne gezegende bir bozukluk var.

VİLSON — Ben dünyaya, her derdine deva olacak on dört prensip bıraktım.

KLEMANSO — Fânilerin derdine Allahın on emri deva olmadı da, senin on dört kuru lafın mı olacak? Hih hi hi hi, Şekispir, bizim kutsal devrimin üç prensibi dünyada yerleşmiş mi? Eşitlik, kardeşlik, özgürlük her yana yayılmış mı?

İBN-İ HALDUN — O esaslar Fransız inkılâbının değil, islâmiyetin.

BRİYAN — Onu bırakın, asıl sulh fikri ilerliyor mu, onu soralım.

VİLSON — Her şey benim fikrimce Amerikan usulü demokrasiye bağlı.

ŞEKİSPİR — Demokrasi dünya üstünden oklava geçmek, her şeyi birörnek yapmak ise, o oluyor gibi... Esvaplar, üniforma gibi eş, suratlar maske gibi birörnek...

CamScanner ile tarandı

VİLSON — Herkesin oy hakkı var mı, zenginler çoğalıyor mu?

ŞEKİSPİR — Herkesin oy hakkı var. Herkes oyunu ekmek ve güç sahibi olana veriyor.

VİLSON — Demek zengin yönetimi kurulmuş. Demek kişisel teşebbüs azalmış.

ŞEKİSPİR — *(Alaycı)* Kişi, fert lakırdıları orada geçer akçe değil. Servet devletin elinde, herkesin payını o ayırıyor.

VİLSON — Demek ferdiyet, bizim kutsal anayasanın temel taşı çürümüş. Çünkü Amerika...

KLEMANSO — Burası Üniversite kürsüsü değil, Vilson. Sizin anayasayı başka zaman anlatırsın. Söyle Şekispir, bari servet eskiden iyi bölüştürülüyor mu?

ŞEKİSPİR — *(Hoca'ya göz kırparak)* Sen ne dersin, Hoca?

HOCA — Eskiden iyi olması gerek. Vaktiyle her şey kambur feleğin elinde idi. Gözü de görmediği için kimine kavun, kimine kelek yedirirdi, birçok kişinin de ağzı açık kalırdı. Şimdi dünyalık öyle gelişi güzel üleştirilmiyor. Kavun herkese yetişmiyor, ama, herkes kelek yiyor.

KLEMENSO — Acaba hâlâ gizliden gizliye kavun yiyenler yok mu?

HOCA — Herhalde meydanda olan şey herkesin giydiğinin ve yediğinin bir olması... Öyle ya, kabahat de gizli, ibadet de...

HEPSİ BİRDEN — Ha ha ha ha...

BRİYAN — Gülmek yeter. Birazcık da sulhun ne halde olduğunu anlayalım.

ŞEKİSPİR — Sulh iyi gidiyor. Her kıtada bir Milletler Meclisi var, her kıtanın Milletler Meclisi ötekilerle anlaşmaya çalışıyor.

BRİYAN — Yakın doğu milletleri bir meclisin çevresisde nasıl toplanır? Biz dünyada iken orası sık sık tutuşan volkanlar ülkesiydi.

ŞEKİSPİR — En sağlam barış şimdi orada. Aralarından su sızmıyor. Ben şimdi son andlaşmalarının imzasında ha-

CamScanner ile tarandı

zır bulundum. Birinci maddesi paralarını birleştiriyor, verimlerini, içeri giren, dışarı çıkan maddelerini, miktar ve inceliği ile tesbit eden birleşmiş bir uzmanlar kurulu var. İkinci maddesi harbi yasa dışı yaptı. Herhangisine saldırılırsa hepsi birden savunacak.

BRİYAN — Desene Yakın Doğu'da büyük devletlere iş kalmadı.

ŞEKİSPİR — Ne Yakın Doğu'da, ne de Uzak Doğu'da.

KLEMANSO — Öyle amma, idarelerinde durulma olmazsa, yarın başka bir heyet gelir bu andlaşmayı bozar, bambaşka bir rejim kurar.

ŞEKİSPİR — Bu rejimler kendi aleyhine kalkacaklara öyle bir ceza verecekler ki...

BRİYAN — Yakın doğulu'lar cezanın her şekline alışıktırlar. Onları ne zindan, ne ateş, ne de satır...

ŞEKİSPİR — *(Sözünü keserek)* Bu biçimini daha görmediler.

HEPSİ BİR AĞIZDAN — Bu nasıl biçim?

ŞEKİSPİR — Aforoz.

HEPSİ BİRDEN — O biçimi katolik kilisesi vaktiyle yaptıydı.

ŞEKİSPİR — Herhalde çok etkili bir usul.

İBN-İ HALDUN — Bize biraz anlat.

ŞEKİSPİR — Bir memleketin aforoz ettiği kişisini başka memleketler kabul etmeyecek. Bu fertler, kendi ülkelerinde ne yiyecek, ne yatacak, ne de konuşacak bir kul bulacaklar. Kimse onlara ne satacak, ne onlardan bir şey alacak. Kimse onlarla konuşmayacak. Boyunlarında «Aforoz» yazılı bir tabelâ olacak. Ölünceye kadar aç, susuz, yalnız kaya kovuklarında yırtıcı hayvanlar gibi yaşayacaklar. Ve onlara yardım değil, bir tek söz söyleyen adam, on yıl mahkûm olacak. Anladınız mı efendiler? İnsan sefalete, zindana, hatta darağacına alışabilir, fakat eskiden beri var olan yalnızlığa alışamaz. Korkunç, korkunç, çok korkunç... Dünyada kimse sürüden ayrılmaya, «Ben benim, ben yaratıklar arasında bir tek yaratıcı kişiyim» demeye cesaret edemeyecek.

CamScanner ile tarandı

İBN-İ HALDUN — İnsan yeryüzünde her tehlikeye karşı gelmenin yolunu bulur. Sonunda ruhu kaldırmak isteyenler de bir gün kendilerinin de eskiden beri birer ruhu olduğunu anlarlar.

ŞEKİSPİR — *(Hoca'ya)* Haydi artık gidelim. Dünyada sabah oluyor.

KLEMANSO — Buradan nereye gidiyorsunuz?

ŞEKİSPİR — Yeni Kalopatya kenti diye bir yer var. Dünyada şimdi her ülke oraya benzemeye çalışıyor. Orasını inceleyeceğiz!

HEPSİ BİRDEN — Selâmetle...

İBN-İ HALDUN — Ben, siz oraya varır varmaz, sizinle ilişki kurarım.

PERDE

CamScanner ile tarandı

DÖRDÜNCÜ PERDE

BİRİNCİ SAHNE

Yeni Kalopatya kentini ikiye bölen büyük nehrin doğu kıyılarında modern bir stüdyo. Su üzerine olan yüzü tek parçadan, billûr. Nehir ve gök mor, mavi bir boşluk. En yukarda, yani gökte, altın pullar gibi yıldızlar pırıldıyor. Daha aşağıda, yani havada, taksi uçakların ışıkları boşlukta çeşitli biçimler yapıp bozan gezegen bir yıldız alayı gibi. Suyun üstünde kano otomobillerin ışıkları aynı halde.

Bu makinelerin sesleri duyulmuyor.

Sdüdyonun duvarları ve tavani krem renginde, döşemeleri nar çiçeği gibi kızıl. Büyük bir ocak içinde odun ateşini taklit eden elektrik alevleri, stüdyodakiler:

Maria Huger: Yassı, uzun, kalçasız, kaplan gibi çevik, endamı eski Mogol resimlerine benzeyen bir kadın. Göğsü düz, gerdanı bir kuğu kadar yüksek, kafası küçük ve yuvarlak. Kestane rengi saçları ensesinde sımsıkı toplanmış. Siyah, kıvırcık, kirpikleri arasında koyu gözleri güneş vurmuş kuytu sular gibi ışıldıyor. Rengi yeni açılmış bir kamelya gibi, dudakları lâl. Arkasında bol paçalı mavi ipek bir pijama. Bu kadının yaşını tahmin elde değil. Yüzü bir çocuk kadar çizgisiz, bakışı yüzlük bir ihtiyar gibi olgun. Kalopatya Kadın Külüpleri başkanı'dır.

Olga Huss: Kırk, elli yaşlarında kupkuru, iri bir kadın. Kafa büyük, çene değirmi, dudaklar kısık ve renksiz. Arkasında uzun siyah bir esvap ayaklarında ökçesiz erkek iskarpinleri. Kalopatya pazar Okulları Genel Müfettişi ve Marya'nın teyzesidir.

Karel Huger: Marya'nın erkek kardeşi ve yıpranmış bir modeli. Yüzü örümcek ağı gibi çizgi içinde. Kır saçları darma dağın, gözlerinde kendi kendini yiyen, hep içi rahatsız insanların tuhaf ateşi var. Arkasında, yakası devrik beyaz bir gömlek üstüne her tarafı lekeli siyah kadife bir ceket giymiş. «Kalopatya İleri Gençler» Kulübu başkanı ve ünlü bir ressamdır. Başını cama dayamış, gözleri uçan ışıklarda. Elindeki kitarda bir hava çıkarmaya çalışıyor ve mırıldnıyor:

«Tam tam da tam tam, tam tam da tam tam... Tralllâ lâllâ.. Tralllâ lâllâ...»

CamScanner ile tarandı

(Maria ile Olga ateşin karşısında oturmuş konuşuyorlar.)

MARİA — Bu akşamki misafirler Kalopanya'yı incelemeye gelen dört Türk, bir de İngiliz muhabiri...

OLGA — İngiliz kızlardan birine âşıkmış diyorlar.

KAREL — Kızlar güzel mi?

MARİA — Biri çok güzel, öteki çok modern... Kulüpte bizi düşünce bakımından yeteri kadar modern bulmadı.

OLGA — Güzelini Karel'in yanına oturtma, Maria. Ne kadar olsa büyük anneleri «Harem» kadınlarıydı. Kim bilir erkeklerin aklını alacak ne büyüler, ne dekler bilirler.

KAREL — Yaşasın Harem kadınarı! Trallâlâ lâllâ... Trallâlâ lâllâ...

MARİA — Fakat bu kızları hiç de bizden başka bulmadım. Güzeli doktor, çocuk hastahanelerini inceleyecekmiş. Öteki öğretmen bizim Pazar Okulları'nı inceleyecekmiş, onun için seni çok görmek istiyor.

OLGA — Misafirler hep bu mu?

MARİA — Silviya ile Tom'u da davet ettim.

KAREL — Bravo... Silviya'nın billûr sesini dinleyeceğiz demek. Kahverengi menekşe yüzlü kız. Bakmaya doyamıyorum.

OLGA — Tamam sen Silviya'ya âşık, Maria da onun kardeşi gece yüzlü, tanbur sesli herife... Fakat Türkler geleli Tom'un piyasası düştü galiba. Hangisi daha tehlikeli bilmiyorum. Birinin yüzü, kara, ötekinin kalbi.

MARİA — Aksine Türk altın kalbli bir genç. Göreceksin, bu akşam Karel, Nâsır Cebe'nin hemen resmini yapmak isteyecek. Yüzü de, sesi de kaybettiğimiz eski dünyadan bir şey getiriyor.

OLGA — Müslüman değil mi?

MARİA — Şimdiki zamanda artık din taassubu olur mu?

OLGA — Bu bir taassup değil. Hıristiyanlığın uygarlığımızın pınarı olduğu kanısındayız! Önce ne de olsa müslümanlar vaktiyle kadınlarını kaparlardı. Sonra, bir türlü hıristiyanlığı kabul etmeyen bir millet. İlk batılılaştıkları zaman herkes hıristiyan olurlar diye umuda düştü. Boşa çıktı..

MARİA — Sende Misyoner büyük babanın ruhunu görüyorum Olga. Dünyada din olarak sade hıristiyanlık mı var?

OLGA — Başka dinler kaldıkça uygarlığımız tehlikede. Görmüyor musun nasıl ikide birde doğudan gelen etkilerle Karel gibi düşünenler, sanatçılar hıristiyan uygarlığına karşı oluyorlar.

KAREL — Hangi hıristiyan uygarlığı? Bizimki sadece makineleşme, bayağılaşma uygarlığı. Bir tek düşündüğümüz şey, midemiz ve fâni vücudumuz. İsa bize tarla çiçeklerine benzeyiniz, bir zambak gibi yiyeceğinizi, giyeceğinizi düşünmeyiniz demişti. Halbuki bir tek düşüncemiz midemiz. Memleketi her yerden incelemeye gelenlere bunu söylüyorum. Aman bizim yapmacık, ruhsuz uygarlığımıza benzemeyin, diyorum.

OLGA — *(Kızgın)* Senin gibileri bu memlekette yaşatmamalı. Her gelene uygarlığımız hakkında yanlış fikir veriyorsun.

KAREL — Yanlış fikir mi? Aksine, biz ruhumuzu kaybettik, bâri başkaları kaybetmesin. Ruhunu kaybeden adama dünyanın gücü, serveti ne tat verir?

OLGA — İncili bile yanlış anlamışsın.

MARİA — Sizin kavganızdan bıktım.

OLGA — Senin Türk bugün sizin kulüpte ne dedi?

MARİA — Bizi hem güldürdü, hem düşündürdü. Özellikle kadınlar için söylediği herkesin pek hoşuna gitti.

KAREL — Ne dedi?

MARİA — Çocukluktanberi - annesi ayrık - kadınlardan nasıl korktuğunu anlattı.. Her kadının yüzünü, arkasındaki canavarı saklayan bir maske, ellerini birer pençe sanırmış. Ve kadınlar değiştikçe daha fena olduklarını ve korkusu arttığını anlattı. Yalnız bizim memleketin kadınlarının göründükleri gibi oldukları kanısına varmış. Beni de annesine benzetmiş. Bilmem bunları kompliman diye mi almalı, yoksa aksine mi?

KAREL — *(Gözünü kırparak)* Annesine benzetiş komplimandan da fazla... Âdeta bir tehlike işareti.

CamScanner ile tarandı

(Kapı çalınır. Karel kapıya koşar. Biraz sonra melez bir kadınla konuşarak gelir. Kadın Amerika'lı sanatçı Silviya'dır. Rengi, Yemen kahvesi, gözler iki siyah alev, vücudu fındık kurdu gibi kıvrılan ince bir yaratık. Kabarık kıvırcıklarının üstünde firuze kelebekleri andıran kordelâlar, çarpık omuzlarının üstünde aynı renkte kanat gibi sallanan tül pelerin. Sesi biraz kalın ve azıcık boğazından konuşuyor. İçeri girince Maria'yı yanaklarından öper, Olga'ya selâm verir.)

SİLVİYA — Senin Türkleri çok merak ediyorum. Dün akşam tiyatroda ön sırada idiler. Bir tanesinin yüzü Isa'ya benziyor. Fakat öteki gözlükleri ve kulaklarıyle...

(Cümlesinin sonunu Karel'in kulağına söyler ve ikisi de gülerler.)

MARİA — *(Ayağa kalkarak)* Koltukları ateşin çevresine çekelim. Sen de kokteyl şişesini çalkala, Karel.

OLGA — Tom nerede? Bu gece tiyatroda numarası yoktu.

SİLVİYA — Amerikan elçiliğindeki suarede numarası var. Biter bitmez gelecek.

(Kadınlar koltukları çekerler. Silviya kalın sesiyle «İhtiyar Nehir» şarkısını söyler ve sahne yavaş yavaş kararır.)

İKİNCİ SAHNE

Aynı yer, öncekiler, Nâsır Cebe, Mahir Korkut, Şeyk, Zehra ve Selime. Hepsi ayakta, camın önünde. Ellerinde kokteyl kadehleri.

ŞEYK — *(Silviya'ya)* Dün akşam sizi sahnede gördüm. Sesiniz kadar saçlarınızın şekli beni hayran etti. Gerçekten orman perisine benziyordunuz.

SİLVİYA — Bu akşam neye benzetiyorsunuz?

ŞEYK — Bir dişi şeytana.

(Herkes güler.)

NÂSIR — *(Yaklaşarak)* Aksine, firuze kanatlı bir meleğe.

CamScanner ile tarandı

OLGA — Kahverengi melek hangi kitapta görülmüş?

SİLVİYA — Olga'nın ruhu Amerika'da esaret varken güneyde bir eski sahibinin vücudunda yaşamış olacak. Cenneti bile sade beyazlara mal etmek istiyor.

NÂSIR — *(Dalgın)* Cennette renk farkı olur mu? Oraya herkes girebilir? *(Silviya'ya dikkatli dikkatli bakarak)* Ben sizi nerede gördüm? Galiba rüyada.

ŞEYK — Cennet rüyasında mı?

NÂSIR — Evet, Afrika yaz gecesi rüyası... Lâl kanatlı, firuze kanatlı kahverengi yüzlü melekler, hurma, muz, hindistan cevizi ormanında şarkı söyleyen, saz çalan melekler! Hemen hepsi Amerikalı... Esaret devrinden kurtulan ruhlar... Siz beyazlarla beraber yaşamayı artık güç bulmuyor musunuz?

SİLVİYA — *(Gülerek)* Olga'dan başkasıyle güç bulmuyorum. *(Karel'in koluna girerek)* Hele bununla yaşamak, yeni beyazlanmaya başlamış dejenere her hangi kara oğlanla yaşamaktan çok iyi. Çünkü...

KAREL — *(Silviya'nın kolunu okşayarak)* Çünkü benim kalbimin rengi Yemen kahvesi...

MARİA — *(Nâsır'ın koluna girerek)* Silviya ile çok meşgulsünüz. Onu da mı annenize benzettiniz?

NÂSIR — Hayır... *(Maria'nın başına hayran hayran bakarak)* Anama benzeyen bir tek kadın gördüm... Ve o kadını Kalopatya'da görmek ne garip...

OLGA — Niçin?

NÂSIR — Çünkü gözlerim memleketinizi yadırgıyor... Ve kalbimin vatanını bana bu kadar yabancı gelen memlekette bulmak çok tuhaf geliyor.

MARİA — Demek Kalopatya'yı hiç sevmediniz.

ZEHRA — Onun lakırdısına bakmayınız madam. O herkesten başka görünmek, hiç bir şeyi beğenmemek, hep yakınmak için yaratılmış bir adam.

OLGA — Yani siz de «İleri gençler hareketi» nin başı... Bir çeşit Karel Hoier...

ZEHRA — Bizde bu gibi adamlara «ileri» değil, «geri» denilir. Bunlara gerici demezsek «züppe» deriz.

ŞEYK — O halde eski batı, gericilerle züppe dolu. Çünkü benim memleketimde gençlerin çoğu daha dünyaya kendilerini uyduramamışlardır. Çünkü yeni dünya sıkı bir ayakkabı gibi ruhumuzu sıkıyor, ruhumuza uymuyor.

MARİA — Son zamanlarda sizin memlekette durmaksızın «Hamlet» oynuyorlar, Onun etkisi olacak.

OLGA — Yeni Kalopatya'da bir yıl oturursanız bu köhne fikirlerden kurtulursunuz. *(Böbürlenerek)* Çünkü burası insanları mutlu kılan bir uygarlık yaratmanın yolunu bulmuştur.

KAREL — Onu sade sen söylüyorsun... Mutlu eden değil, meşgul eden uygarlık. Kafasının içinde fikir, kalbinin içinde duygu bırakmayan durmaksızın uçuşan, koşturan, yediren, içiren uygarlık... Bir an durup düşünen adam burada bu uygarlığın sırf insanları harekete tutuklayan bir esir tüccarı olduğunu hissediyor. Düşünmeye meydan vermemeli, durmamalı... Çünkü durursak içimizde yemekle doymayan, su ile harareti gitmeyen bir açlık ve susuzluk olduğunu hissedeceğiz.

ZEHRA — *(Alaycı)* Bravo... Ne güzel nutuk!

KAREL — Eğlenmeyiniz... Bilhassa siz eğlenmeyiniz... Bilmiyor musunuz ki, böyle giderse yüz yıl sonra çocuklarımız ayakla değil, altları iki tekerlekli doğacaklar, göbeklerinde bir turbin, içlerinde arkadan kurulur bir makine olacak... Çocuk, kadından doğmayacak, şişede, lâboratuvarda, böcek yetişir gibi, yetişecek.

NÂSIR — *(Gülerek)* Senin şarkı gerçek olacak, Zehra.

KAREL — Hangi şarkı?

SİLVİYA — O şarkı değil, bir sembol.

NÂSIR — *(Mırıldanarak):*

Ve ben ancak bahtiyar olacağım,
Karnıma bir turbin oturtup,
Kuyruğuma çifte uskur taktığım gün...

CamScanner ile tarandı

KAREL — Sahi böyle bir şarkı var mı?

NÂSIR — Zehra o şarkıyı öğrencisine her gün Akşehir sokaklarında söyletir..

KAREL — *(Şaşmış)* Demek dünya birbirine çok benziyor... Hakkınız var madam, o şarkı değil, bir sembol! Hem de bizim ruhsuz uygarlığın sembolü. Böyle giderse sizin şarkı bir gerçek olacak madam. *(Nâsır'a)* Şimdi size, Kalopatya'nın neden bu kadar tuhaf geldiğini hissettim. Buradan ne kadar çabuk giderseniz o kadar iyi.

NÂSIR — Kalopatya dünyayı baştan başa kaplıyor. O içimizde... Ondan nasıl kaçılır?

OLGA — Bu akşam hep Karel'in «İleri Gençler» kulübündeki konferansçıları gibi mi konuşacağız?

(Olga ateşin karşısında bir koltuğa gider oturur. Hepsi onu izleyip otururlar. Yalnız Nâsır Maria'nın dizinin dibinde yere oturur. Karel ile Silviya herkese yeniden kokteyl ikram ederler.)

MARİA — Memleketimizin en çok neresi gözünüze çarptı?

NÂSIR — «Zafer Yolu» caddesi. Dünyanın hiç bir yerinde buna benzer bir şey görmedim. Rüya gibi.

KAREL — Kâbus gibi.

NÂSIR — *(Şiir söyler gibi)* Göğe doğru iki keçeli dizilen kule gibi binalar... Hepsinden akan, taşan ışık tufanı... Damlardan kalkan, damlara inen binlerce taksi - uçak ışıkları, gökle yer arasında yürüyen bir zaman ordusu... Binalar hep milyon gözlü, tarihten önce toprakları kaplayan, canavarlara benziyor. Bu milyon gözlü canavar safları, göklere meydan okuyan modern bir Nemrut ordusuna benziyorlar. Bana, birdenbire kalkacak, göklere saldıracaklar gibi geldi. Bu cadde gerçek insanların zaferini her yana duyuran bir yol!

MARİA — *(Gülerek)* Ortaçağ anlayışından kurtulmayan ihtiyarlar, Rönesans devrinin binalarını ve hayatını mutlak böyle tanımlamışlardır.

OLGA — Bizi övüyor mu, yoksa yeriyor musunuz?

NÂSIR — İkisini de yapmıyorum.

CamScanner ile tarandı

KAREL — Duygularını anlatıyor. Ve ne kadar doğru anlatıyor. Tarihten önceki canavarlar göklerde uçtuğu, yerlerde dolaştığı günlerde dünyaya kaza ile düşen bir insanın yalnızlığını, korkusunu anlatıyor.

ŞEYK — Merak etme ihtiyar adam... Nasıl, insan, vücudunu tehdit eden o canavarları yeryüzünden kaldırdı ise, ruhunu yutan makine canavarının da hükmedişinden kurtulacaktır.

NÂSIR — Fakat makineyi kendi yarattı. Kendi yarattığı şeyden nasıl kurtuluyor? Onun için bana burası o kadar korkunç geliyor. Buranın verdiği gurbet hissinden, nereye gitsem kurtulamayacağımı biliyorum. Emin olun, buraya geldikten sonra ilk defa ben de bir makine olmak istedim.

OLGA — *(Düzeltir)* Bir makine içinde olmak istediniz.

NÂSIR — Hayır madam, makine olmak istedim... Arkasından kurulan, kuran elin verdiği yönde sormadan yürüyen, bir alay makinenin bir tanesi... Bilseniz herkesten ayrı ruhu olmak ne kadar acı veren, yalnızlık veren bir şey. Bize acaba hangi güç, makine yaratmayı öğretti?

ŞEYK — Allah, O doğuya indiği zaman ruhtu, ruh devri açtı, batıya indiği zaman fikir idi, fikir devri açtı. Yeni Kalopatya'ya inince makine devri açtı.

Yeni Kalopatya köylülerinin göğüslerinde eski İsa resimlerine karşılık, makine resimleri taşıdıklarını duymadın mı?

(Kapı çalınır. Karel koşar açar. Uzun boylu, fraklı bir melez ile geri gelir. Bu, Silviya'nın kardeşi ünlü Bariton Amerika'lı Tom Hover'dir).

TOM — Akşamlar hayrolsun... Kimse rahatsız olmasın. Karel bana bir lokma bir şey versin açlıktan ölüyorum. Sonra misafirlerine şarkı söylerim, Maria.

(Karel sandviç ve şarap getirir, Tom bir zaman yalnız yer ve içer. Herkes susmuştur).

NÂSIR'IN FİKİR SESİ — Bu adamı ben nerede gördüm? Yine o Afrika yaz gecesi rüyası... Nabzım çok atıyor, kulaklarım ateş gibi yanıyor.

CamScanner ile tarandı

MARİA — *(Yerinden kalkarak)* Hazır mısın, Tom?

TOM — Hazırım.

(Maria piyanoya gider, çalmaya başlar. Karel kitarını akort eder. Silviya ile Tom piyanonun iki yanında Amerika zenci ilâhilerinden birini söylemeye başlarlar.

Sahne kararır. Biraz sonra yarım aydınlıkta ikinci perdenin birinci sahnesi görünür. Silviya, Firuze kanatlı melek, Tom siyah adamlar mümessilidir. Bir hindistancevizi ağacı altında Nâsır Cebe oturmuş, meleklerin şarkılarını dinler, görünür. Meleklerin bir ağızdan şarkısı bitince Tom Hover'in sesi tıpkı o sahnedeki gibi ezan okur. Sahne tekrar kararırken:)

NÂSIR'IN SESİ — Gene Bilâl-i Habeşî!... Dünya ile ahret, insan ile melek arasındaki farkı bir anda yokeden ulu Tanrı!

ÜÇÜNCÜ SAHNE

Vakit gece. Yer Kalopatya'da Nâsır'ın otelinde bir salon. İki tarafı iki yatak odasına açılıyor. Sağda Nâsır'ın, solda Mahir'in odası. Salonda Selime yalnız. Masa başında sessiz bir yazı makinesinde bir şeyler yazmaktadır.

ŞEYK — *(Girer)* Hello!... Nâsır nasıl?

SELİME — *(Yavaş sesle, Nâsır'ın odasını gösterir)* Yatıyor. Ateşi gene çok yükseldi.

ŞEYK — Kalopatya humması..

SELİME — *(Acı bir gülüşle)* Daha doğrusu Maria ateşi O da yetmiyormuş gibi, Zehra vızıltısı...

ŞEYK — Zehra deli, Nâsır'a âşık?..

SELİME — Zehra kimseye âşık olur mu? Hem onun Mahir'e kancayı taktığını hissetmiyor musunuz?

ŞEYK — O halde Nâsır'dan ne istiyor?

SELİME — *(Zehra'nın taklidini yaparak)* «Gûya seni buraya ciddî bir inceleme yapsın diye gönderdiler. Halbuki sen vaktini Nasrettin Hoca masalı söylemekle geçiriyorsun. Tuhaf olmayı, halkı güldürmeyi marifet sanıyorsun» *(Nâsır'ın taklidini yaparak)* «İnceleme Kurulu'nun başı sen misin, ben miyim? Sen ancak kuyruk türküsü söylemeyi bilirsin. Beni

anlamak için sana daha kırk fırın ekmek lâzım.» *(Zehra'nın taklidini yaparak)* «Ha ha... Seni anlamak için kırk fırın ekmek ha... Soytarılığı anlamak için bir fırın ekmek bile istemez, düzme Nasrettin Hoca!»

ŞEYK — Vay kaltak! Affedersiniz... Fakat Nâsır her yerde o kadar parlak etki yapıyor ki... Dün akşam Hover'lerin stüdyosunda yeni dünyayı anlatışı bir şaheserdi.

SELİME — Ya...

ŞEYK — Yeni dünyada bütün insanların içine çöken o gurbet duygusu... İçimizdeki dinmeyen yadırgama...

SELİME — *(Şeyk'in sözünü keserek)* Size yeni dünya o duyguyu mu veriyor?

ŞEYK — Tamamen.

SELİME — Fakat Zehra'ya hiç öyle bir duygu gelmiyor.

ŞEYK — Ya size?

SELİME — *(Gülerek)* Dünya ister yeni, ister eski olsun, bana olağanüstü görünüyor. Hayat öyle heyecanlı bir serüven ki... Acaba siz Nâsır'la vaktinden önce orta yaşlı olduğunuz için mi böyle hissediyorsunuz? Orta yaşlı diyorum, çünkü ihtiyarlarda da sizin bahsettiğiniz duygu yok, örneğin büyük annem yeni şeylerle hep alay eder, fakat onları tuhaf bulur, güler ve hayattan her an zevk alır.

ŞEYK — Aman beni orta yaşlılar arasına sokmayın. Ben gençlerden de gencim. İsterseniz sekiz yaşında bir çocuk... Her dakika oynamaya hazır. İsbat edeyim mi?

SELİME — Nasıl?

ŞEYK — Tecrübe etmek isterseniz bu akşam beraber bir yere gidelim. Serüvenden serüvene atlarız... Oynarız, güleriz, içeriz...

SELİME — *(Başını çevirir)* Bana öyle bakmayın, doğru değil, ben Macid'in nişanlısıyım. *(alaylı)* İnsanın yüzüne değil, içine bakıyorsunuz. Böyle bakarsanız beni de âdeta bir ruh sahibi edeceksiniz.

CamScanner ile tarandı

ŞEYK — Selime... Beni biraz seviyor musunuz? Şu kadarcık... Ben... sizin için çıldırıyorum. *(Olağanüstü heyecanlı)* Madem ki modernim diyorsunuz, siz de onu isbat edin. Nişanınızı bozun benimle evlenin... Darılmayın, eğer mutlu olmazsanız istediğiniz dakika ayrılırsınız. Modernler iki ayda bir karı koca değiştirmiyorlar mı? Fakat ben sizi öyle mutlu kılacağım, hayatı benimle beraber yaşarken öyle tuhaf bir serüven bulacaksınız ki... İster misin hemen şimdi başlayalım...

SELİME — *(Birdenbire ciddi)* Ben sizinle evlenemem. Evlenirsem sizin deminden anlattığınız yadırgama ve gurbeti hemen duyarım. Çünkü siz başka bir memleket çocuğusunuz. Çünkü ikimizi de ayrı ayrı ninnilerle uyuttular, çocukken bize başka dillerde başka masallar söylediler.

ŞEYK — *(Gözleri dolarak)* İşte asıl şimdi sizi kendime daha yakın hissediyorum. Asıl şimdi dünyada eski, yeni bir şey olmadığı duygusunu veriyorsunuz...

SELİME — *(Sahte bir neşe ile)* Nâsır'ın mektuplarını bir diziye sokunca, sizinle beraber çıkarız. Haydi gidin aşağıda beni bekleyin...

ŞEYK — Hiç, hiç ümit etmeme izin vermez misiniz?

SELİME — *(Şeyk'in omuzundan iterek)* Haydi yaramaz çocuk... Vakit kaybettiriyorsun.

(Şeyk kapıya doğru giderken, Zehra ve Mahir girerler. Şeyk çıkar.)

ZEHRA — Ben nişanlı olsam, yabancı erkeklerle eğlenmezdim.

SELİME — *(Fikir sesi)* Nişanlı olsan da, olmasan da acaba seninle eğlenecek erkek var mı?

MAHİR — Selime modern bir kız, Zehra. Modern kızların hepsi böyle zarasız, flört yaparlar.

SELİME — Dünya kuruldu kurulalı kadınların erkekler-le flört etmesi vardı. Mahir. Havva anamızın cennette şeytanla kur ettiğini unuttun mu? *(Nâsır'ın odasına bakarak)* Nâsır dinleniyor. Saat onda biriniz onu kaldırın e mi?

CamScanner ile tarandı

MAHİR — *(Saatına bakarak)* Niçin kaldıralım? Kaç gündür gözleri çakmak, çakmak, yarın da yola gideceğiz. Varsın dinlensin.

SELİME — Karel Hover resmini yapmıyor muydu? Son bir poz gerekiyormuş. Mahir'in mektupları şurada, Zehra. *(Çıkar).*

ZEHRA — *(Mektupları inceler.)* Sana telgraf var, Mahir. *(Okur)* «Akşehir Milletvekili oldunuz. Sizden etraflı rapor bekliyoruz. İmza: Özel Kalem Müdürü.»

MAHİR — Yani amcaoğluma hafiyelik etmeme öyle mi?

ZEHRA — Tilki postuna bürünmüş eşek olmada anlam yok. Hem kurnaz olmak, kendi işini yürütmek istiyorsun, hem de eski biçim vicdan meseleleri çıkarıyorsun. Bugün insanların vicdanı kişiye değil, topluma bağlı.. Değil amcaoğlun, baban kurula hiyanet etse onu haber vermek gerek.

MAHİR — Fakat bunun hiyanet neresinde? Çocukluk, tuhaflık.

ZEHRA — *(Sert)* Demek senin de haberin var... Öyle ise dinle. Ben...

MAHİR — Yavaş söyle...

ZEHRA — *(Fısıldayarak)* Kaç zamandır Nâsır'ı inceliyordum, çünkü ondan kuşkulanıyordum. Çekmecesinde bir şeyler sakladığına dikkat ettim. Dün siz öğleden sonra stüdyoya gidince çekmeceyi açtım, özel kâğıtlarını inceledim.

MAHİR — *(Boğulur gibi)* Nasıl yapabildin, Zehra?

ZEHRA — Bu kâğıtlar arasında «Nasrettin Hoca Çömezleri» imzalı birkaç karikatür buldum ve hemen bu fitneliğin kimin başından çıktığını anladım.

MAHİR — Aman kimseye söyleme Zehra. Ben ona öğüt veririm.

ZEHRA — Kimseye söylemeyeyim mi? Demek beni de kendin gibi yarım yürekli sanıyorsun? Karikatürleri bir zar-

CamScanner ile tarandı

fa koydum Bay Timur'a yolladım. Aynı zamanda senin şifrenle Nâsır'ın bütün bu karikatürlerin faili olduğunu ve Kalopatya'da memleketimizi gülünç yapmak için neler söylediğini yazdım.

MAHİR — Zehraaa...

ZEHRA — Şimdi kuyruk şarkısı söylemek mi, yoksa Nasrettin Hoca masalı söylemek mi para ediyor anlasın...

MAHİR — İşitiyor musun? Sayıklıyor. *(Nâsır'ın odasına gider).*

ZEHRA — Yalnız sayıklıyor mu? Hayır... Sıtma gibi bir eski zaman hastalığının arkasına saklanıyor... Belki Bay Timur acır bağışlar... Fakat ben yakasını bırakmayacağım. Afomuroz cezasına çarptırıncaya kadar her kapıyı çalacağım. Tâ ki, anası bile Nâsır ismini ağzına alamasın... Memleketin içinde kimse ne yüzüne baksın, ne bir çift lâkırdı etsin... Ne evine alsın... Ne bir lokma ekmek versin... Ruh ha... Al sana ruh... Ölünceye kadar ruh dediği şeyle başbaşa kalsın... Veba mikrobundan daha zehirli olan ruh mikrobunu herkese aşılamaya çalışmanın cezasını görsün.

MAHİR — *(Nâsır'ın odasından yüzü gözü perişan döner)* Yatağına oturmuş, başındaki elektrik lambasıyle konuşuyor. Gözleri açık rüya görüyor. Bu delilik belirtisi değil mi? *(Sevinçle)* Deli olduğu için hangi doktor olsa rapor verir...

ZEHRA — *(Alaycı)* Görürüz. Ben gidip Maria'ya telefon edeyim, kinin şırıngası hazırlayın. Yarına kadar bir şeyi kalmaz merak etme.

(Zehra Mahir'in odasına geçer. Mahir yalnız. Durmadan gözlerinden yaş boşanır.)

MAHİR'İN FİKİR SESİ — Akşehir çayırında nasıl birdirbir oynardık. Hep arkama biner bana «eşeğim» derdi, nasıl birbirimizi severdik. «Eşeğim» demediği günler âdeta boynum bükülürdü. Fakat başkaları da bana eşek derdi, hâlâ diyorlar.. Onlarınkine katlanamam. Hepsinden öç alacağım, onlara eşek olmadığımı göstereceğim. Eşek olmamak ne demek... Çocukluk arkadaşını arkadan vurmak...

CamScanner ile tarandı

DÖRDÜNCÜ SAHNE

Nâsır'ın yatak odası. Yatağının içinde oturmuş başucundaki lambaya bakıyor. Lambanın arkasında İbn-i Haldun'un hayali ayakta.

NÂSIR — *(Gözlerini tekrar tekrar ovar ve hayale bakar)* Demek bu bir gerçek. Demek ben gerçekten Nasrettin Hoca'yım. On dördüncü yüzyılla yirmi birinci yüzyıl bir arada... Bu nasıl olur. Maria beni âdeta bu düşüncemin bir vehim, bir rüya olduğuna inandırmıştı.

İBN-İ HALDUN — Yalnız rüya gerçektir. Yalnız vehim dediğin şeye inanmak gerektir. Seni biz dünyaya bir görevle yolladık...

NÂSIR — Görevimi yapmaya çalıştım. Herkese ruhtan bahsettim. Hattâ makinelere bile. Maria'yı ebedî bir ruhu olduğuna hemen hemn kandırdım. O hâlâ ruha «kendini idare etmek» deyimini kullanıyor. Fakat ismin ne önemi var? *(İbn-i Haldun'u kandırmağa çalışarak)* Maria bura kadınlarının başı, o ruha inanırsa bütün kadınlar inanır... Kdınlar ruha inanırsa bütün erkekler inanır... Bunu Kalopatya'ya getiren ben olacağım... Daha görevimi nasıl yapayım? *(İbn-i Haldun'un sususundan sinirlenerek)* Eğer daha önce sana gelip bilgi vermediğime darıldınsa haksızsın. Maria'yı kandırmak için bütün vaktimi, bütün gücümü harcadım, bir an boş kalmadım.

İBN-İ HALDUN — Boyalı, sahte bir et maskesine aldanan zavallı fâni!

NÂSIR — Hayır, onun yüzü sahte değil, maske değil... Güzel kalbinin güzel yankısı... Anneme benziyor. Anneme benzeyen yüz nasıl boyalı, nasıl sahte olur? Onun her şeyi olağanüstü. Memleketi bile. Kimse aç değil, çıplak değil... Makineler insanı, hayvanı ağır yükten, işten kurtarmış. Maria gözlerime bakınca Tanrının nuru kalbime vurdu sanıyorum... İbn-i Haldun, Maria'yı cennet adlı bostanıma götürmek istiyorum.

İBN-İ HALDUN — *(Alaycı)* Ben de bostanında yalnız Boz Oğlanı istiyorsun sandım. *(Başını acıma ile sallar)* Ezelî

aldanma... Ezelî masal... Âdemoğlunun ışıklarıyle gözlerin kamaştı. İlmi ve makinesi aklını aldı. Kaadir-i Mutlak'ın nuru yanında dünyanın ışıkları güneşle yarışa çıkan sönük bir kandilden başka nedir? Âdemoğlunun bütün bilgileri Allahın hükmü yanında bir nokta, göğe çıkan makineleri birer çocuk oyuncağı. Ruhundaki Allah nurunu bir söndür, o zaman kâinatı bayağı ölü bir resim gibi görürsün. Hatta Maria bile sana...

NÂSIR — *(Hayalin sözünü keserek)* Maria kim?

İBN-İ HALDUN — Eski karın... *(Kaybolur).*

NÂSIR — *(Kendinden geçmiş gibi)* Dur. Beni bırakma... Bundan sonra beni hiç bir şey dünyaya bağlayamaz. Bir maskenin boyası aklımı aldı. *(Ellerini kaldırarak)* Allahım, fânileri aldanışa götüren maskeleri niçin yaratırsın?

BEŞİNCİ SAHNE

Gökte «İnsan İşleri Kurumu» nun merkezi. İbn-i Haldun çevresinde kanatlı kâtiplere bir şeyler yazdırıyor.

Kapı açılır. Nasrettin Hoca, Şekspir ve Boz Oğlan gelirler. Boz Oğlan şimdi yarı eşek, yarı insandır. Gözündeki gözlüklerle Mahir'i hatırlatır. Hepsinin üstü başı perişan, kendileri bitkin, ancak biribirlerine dayanarak yürüyorlar.

İBN-İ HALDUN — Sefa geldiniz. *(Hepsine sandalye verir)* Çok yorulmuşsunuz. Vah Hoca vah. Seni Timurlenk'in diyanında bile bu kadar düşkün görmedimdi.

HOCA — Dünya şimdi eski hükümdar divanlarından daha yavuz olmuş!

ŞEKİSPİR — *(Hoca'nın omuzunu okşayarak)* Zavallının fânilerin elinden çektiğini bilseniz!

İBN-İ HALDUN — Demek dünya o kadar fena olmuş!

ŞEKİSPİR — Fena da laf mı? Eğer cennette sövmeye izin olsa, içimi boşaltmak için öyle söverdim ki, melekler kanatlarını kulaklarına tıkarlardı.

CamScanner ile tarandı

İBN-İ HALDUN — Merak etmeyin. Dünya artık düzelecek. Biz oraya yeni bir ekip yolluyoruz... Yeni bir devir açılacak.

ŞEKİSPİR — Her yeni devir bu hulya ile açılır.

HOCA — Gene mi dünya işine burnunuzu sokacaksınız? Artık eski camlar bardak oldu, İbn-i Haldun, bizden ibret alın da oturduğunuz yerde oturun.

İBN-İ HALDUN — *(Gülümser)* Biz burada büyük bir toplantı daha yaptık. Ruh devri açmak için dünyaya başka ekip göndermeye karar verdik. Hepimiz gidiyoruz. Bilsen o kadar çok ruh kayboluyor ki...

ŞEKİSPİR — *(Kızgın)* Ruh devrini ne için ve kimin için açacaksınız? Biz orada iken mikroskopla bakılsa ruhun zerresi görülmüyordu. Dünya bugün bir sürü et maskesi, makine insanlarla dolu. Orada bir tek gerçek, bir tek kaygı var: Herkesin doyurmaya çalıştığı bir mide! Devletler, milletler, fertler, makineler hep o milyon ağızlı ejderhayı, milyon başlı ahtapot korkuluğunu doyurmakla meşgul. Ruh lafı edenin vay haline. İnsanı ya deli diye tımarhaneye atıyor, yahut aforoz ediyorlar. Ruh... Ruh... Buna sahip olan yirmi birinci yüzyılda bir mel'un, bir cadı...

İBN-İ HALDUN — Seni de mi yirmi birinci yüzyıl kendi davasına inandırdı? Vah vah... Sen ki, yirmi beşinci yüzyılda bile hâlâ piyesleri oynayan bir sanatçısın!.. Neden yeni piyesler yazmadın?

ŞEKİSPİR — Nasıl yazmadım! Hem de daha güzelini. Hem de halka fikrimi daha iyi aşılayayım diye aktör oldum oynadım. Ne dediler bilir misin? Saman kâğıdı Şekispir... Düzme şair! En aşağılık sinemalarda saatlarca ağızları açık oturanlar ben sahneye çıkınca uyudular ve... *(Boğulur gibi)* horladılar. Ruhum lime lime oldu, İbn-i Haldun! Artık biz burada da kalmak istemiyoruz. Biz altın kapının öbür tarafına geçmek varlığımızdan kurtulmak istiyoruz. Biz birliğe, sulhe, yokluğa kavuşmak istiyoruz. *(Hoca'ya sarılır).*

İBN-İ HALDUN — Telâş etme... Bir de Hoca'yı dinleye-

CamScanner ile tarandı

lim. Sen halkı güldürerek, onlara hikmet öğretirdin, sana ne oldu?

HOCA — Ben de elimden geleni yaptım. Hatta kendi türbenim duvarlarına tuhaf resimler yapıştırdım. Hatta Kalopatya'ya gittim, karısına, kızına ruh aşılamak istedim. *(İlk defa güler)* Sen vaktinde yetişmemiş olsan, cesedimi de, ruhumu da Kalopatya'da bırakacaktım. Beni dinle İbn-i Haldun... Ahret dünyayı, ruhlar fânileri bir zaman kendi hallerine bıraksınlar... Ne olur bir devrin fânileri, hayatı beşikte başlayan mezarda biten bir oyun bilsinler!

ŞEKİSPİR — Doğru. Sonsuzluk, ruh çok korkunç şey, İbn-i Haldun.

İBN-İ HALDUN — Bugünkü dünya sizin bildiğiniz dünya değil... Siz yolda iken bir yüzyıl daha geldi geçti. Siz orada iken ruh lakırdısı edeni aforoz ediyorlardı. Şimdi ruhtan başka laf etmiyorlar. Sen bizi kendi isteğimizle mi dünyaya ruh götüreceğiz sanıyorsun? Hayır... Burası dünyadan gelme fikir, hulya ve isteklerin ters çevirilmiş hali... Oraya biz çağırmayla gidiyoruz. Bizim açacağımız devirde mutlak siz de buradaki bostanınızı bırakıp yere ineceksiniz.

ŞEKİSPİR — Bir daha mı? Bin defa hayır.

HOCA — Seninle benim cennet adlı bostanımızdan, biraktığımız bu yeni dünyaya toplumsal ruhun girişini seyretmek çok tuhaf olacak.

İBN-İ HALDUN — Hele şimdi Boz Oğlan'ın da yanında.

BOZ OĞLAN — Yarı insan, yarı eşek, cennet adlı bostanda ne yapar? Lâhana kökü yiyecek kadar eşek değilim. Kuytu bir bostanda eğlenecek kadar insan değilim... Beni ya tam adam, ya tam eşek yapın!

İBN-İ HALDUN — O halde dünyaya bir daha gelmelisin. Boz Oğlan. Epeyce tecrübe sahibi oldun. Efendin izin verirse...

HOCA — Demek istediğin, beni Boz Oğlan'ın peşinden bir daha dünyaya indirmek öyle mi?

CamScanner ile tarandı